MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
KRIMINALISTIKOS KATEDRA

JURGITA BALTRŪNIENĖ

TRANSPORTO PRIEMONIŲ VAGYSČIŲ TYRIMO METODIKA, PRAKTIKOS PROBLEMOS IR TOBULINIMO KRYPTYS

(REMIANTIS KAUNO APSKRITIES MEDŽIAGA)

Magistro baigiamasis darbas

Vadovas
Doc. dr. R.Krikščiūnas

VILNIUS, 2008

TURINYS

Įvadas

1. Transporto priemonių vagysčių Lietuvoje charakteristika.....4

1.1. Transporto priemonių vagysčių samprata.....4

1.2. Transporto priemonių vagysčių kriminalistinė charakteristika 9

1.2.1. Transporto priemonių, neturinčių apsaugos priemonių, vagysčių kriminalistinė charakteristika 12

1.2.2. Transporto priemonių, apsaugotų elektroninėmis priemonėmis, vagysčių kriminalistinė charakteristika 14

1.2.3. Transporto priemonių, apsaugotų „slapuku“, vagysčių kriminalistinė charakteristika.....17

2. Transporto priemonių vagysčių tyrimo metodikos ir taktikos ypatybės.....19

2.1. Transporto priemonių vagysčių tyrimo metodikos pagrindiniai bruožai.....19

2.2. Kriminalistikos taktikos ypatybės, tiriant transporto priemonių vagystes.....20

2.2.1. Įvykio vietos apžiūra.....24

2.2.2. Apklausos.ypatybės.....31

2.2.2.1.Nukentėjusiojo apklausa.....33

2.2.2.2.Liudytojo apklausa.....35

2.2.2.3.Įtariamojo automobilio vagyste apklausa.....37

2.2.3. Kratos, tiriant transporto priemonių vagystes, taktika.....43

2.2.4. Parodymų patikrinimas vietoje.....44

2.2.5. Specialistų dalyvavimas tiriant transporto priemonių vagystes.....45

3. Transporto priemonių vagysčių tyrimų organizavimas kaimyninėse valstybėse.....49

Išvados.....52

Siūlymai.....53

LITERATŪRA.....54

SANTRAUKA.....57

SUMMARY.....58

PRIEDAI.....59

ĮVADAS

„Kiekvienas žmogus turi teisę turėti nuosavybę tiek vienas, tiek ir kartu su kitais. Iš nieko negali būti atimta jo nuosavybė“[1]. Ši nuostata yra realizuota Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23-e straipsnyje, kuriame teigiama, kad nuosavybė neliečiama, o nuosavybės teises saugo įstatymai.

Vienas iš nuosavybės teisės objektų yra transporto priemonės. Tai ne tik viena iš nuosavybės rūšių, bet ir priemonė, užtikrinanti asmens laisvės įgyvendinimą. Ten kur yra materialinė vertybė, šiuo atveju transporto priemonė, kuri gali būti įvertinama piniginiu ekvivalentu, atsiranda asmenys, norintys neteisėtai ją užvaldyti. Tokiu būdu sudaromos puikios sąlygos formuotis nusikalstamam verslui.

Šią vasarą sukako lygiai 111 metų, kai buvo atrasta itin pelninga nusikaltėlių „verslo“ rūšis – automobilių vagystės. 1896-ų vidurvasarį Paryžiaus policija gavo pranešimą apie dingusią naujutėlaitę „Peugeot“ (būtent tais metais ir buvo įkurta „Peugeot“ kompanija) savaeigę mašiną.

Pažymėtina, kad pastaruoju metu transporto priemonių vagystės yra viena iš svarbiausių organizuoto nusikalstamo verslo sudėtinių dalių. Tai ne tik apsunkina nusikaltėlių išaiškinimą, bet ir padidina daromos veikos pavojingumą.

Darbo problema. Atkūrus Lietuvos Respublikos nepriklausomybę, transporto priemonių vagystės nuolat augo, kol 1997 metais iškilo būtinumas specializuotų įstaigų kovai prieš transporto priemonių vagystes įkūrimui. Šalies miestų Vyriausiuose policijos komisariatuose buvo įkurti specializuoti autotransporto priemonių grobimų tyrimo skyriai (APGTS). Vystantis ekonomikai, palaipsniui augant šalies gyventojų pragyvenimo lygiui, atsirado palankesnės sąlygos įsigyti transporto priemones, todėl jų kiekis nuolat auga. Tai sąlygoja ir prabangių transporto priemonių pagausėjimą Lietuvoje. Kita vertus, kriminogeninė situacija Lietuvoje kelia nerimą. Sunerimti verčia ir transporto priemonių vagysčių skaičius. Taip pat jaudina žemas tokio pobūdžio nusikaltimų atskleidimas.

Darbe apibendrinti nusikalstamumo, susijusio su transporto priemonių vagystėmis Kauno apskrityje, duomenys ir nustatytos jo tendencijos, siekiama išnagrinėti pagrindines problemas, trukdančias sėkmingai kovoti su automobilių vagystėmis ir jų augimo tempais, nurodyti galimi jų sprendimo būdai. Duomenų analizė leidžia išskirti problematiškiausias tokio nusikalstamumo Lietuvoje priežastis, atskleisti transporto priemonių vagysčių būklę, transporto priemonių vagysčių kriminalistinę charakteristiką ir pateikti konkrečias rekomendacijas šių nusikaltimų prevencijai teisėsaugos institucijoms ir privatiems asmenims.

Temos aktualumas. Ši tema mažai nagrinėta mokslininkų. Daugiausia informacijos yra apie reiškinio pasekmes, tačiau apie jų šalinimo būdus mažai teužsimenama. 1988-2007 metais transporto priemonių vagysčių statistika ir susiklosčiusios ekonominė bei socialinė padėtys, integracija, leidžia prognozuoti, kad ateityje Lietuvoje transporto priemonių vagysčių skaičius bent jau tikrai nemažės. Tam įtakos turi Lietuvos integraciniai procesai į Europos Sąjungą, Lietuvos geografinė padėtis, panaikintas sienų režimas tarp Europos Sąjungos valstybių, Rusijos įtaka, kylantis pragyvenimo lygis, atsiradusios naujos policijos techninės galimybės. Išlieka grėsmė Lietuvos piliečių ir draudimo bendrovių patiriamų nuostolių augimui. Transporto priemonių vagystės seniai tapo ne tik paprasta kriminaline nusikalstama veika, bet ir nelegalaus, gerai organizuoto, pelningo nusikalstamo verslo šaka. Per integracijos procesą ši nusikalstamo verslo šaka sparčiai progresuoja ir prisitaiko prie esamos situacijos. Minėtų nusikalstamų veikų pasekmės yra skaudžios, o tyrimas – sudėtingas. Mokslininkų atlikti tyrimai, daugeliu atvejų, yra pasenę arba mažai pritaikomi šių dienų aktualijoms, todėl be galo svarbu apibendrinti esamą mokslinę literatūrą ir, atlikus empirinius tyrimus, pateikti siūlymus šios nusikaltimų šakos tyrimams gerinti.

Darbo objektas – tai nusikalstamos veikos, susijusios su neteisėtu transporto priemonių užvaldymu, jų tyrimo metodika ir praktinės problemos, kylančios tyrėjams šiame darbe.

Darbo tikslas. Išanalizavus nusikalstamas veikas, susijusias su transporto priemonių vagystėmis ir teismų praktiką, nubrėžti galimas šių nusikalstamų veikų tyrimo metodikos gaires. Atsižvelgiant į teisinio reguliavimo ir praktikoje atsirandančius trūkumus, įvertinant baudžiamojo proceso ir kriminalistikos mokslo aspektus, pateikti siūlymus esamų problemų sprendimui.

Tyrimo dalykas. Nusikaltimų, susijusių su transporto priemonių vagystėmis, tyrimo problematikos teoriniai ir praktiniai aspektai.

Darbe iškelta hipotezė Būtina ilgalaikė strategija, transporto priemonių vagysčių aiškinime ir prevencijoje. Atlikta šalies mastu tyrėjų apklausa ir baudžiamųjų bylų analizė, paremta kriminalistikos mokslininkų rekomendacijomis, leistų sukurti transporto priemonių grobimų tyrimo metodiką, kuri pagerintų šios rūšies nusikaltimų išaiškinimą ir jų prevenciją.

Darbo uždaviniai. Tam, kad būtų tinkamai bei visapusiškai pasiektas tyrimo tikslas, darbe iškeliame tokius uždavinius:

1.Apibrėžti transporto priemonės vagystės sąvoką ir rūšis;

2.Išanalizuoti nusikalstamą veiką, nustatytą Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso (LR BK) 178 straipsnyje, kvalifikavimo aktualijas ir teismų praktiką.

3.Atsižvelgiant į tyrimo rezultatus, apžvelgti transporto priemonių vagysčių tyrimo metodiką.

4.Apžvelgti specialiųjų žinių svarbą ikiteisminio tyrimo metu.

5.Apžvelgti teisėsaugos ir kitų institucijų bendradarbiavimo svarbą, tiriant transporto priemonių vagystes, ikiteisminio tyrimo metu.

6.Pateikti išvadas ir siūlymus.

Tyrimo metodai:

1. Mokslinės literatūros analizė, taikyta analizuojant įvairius mokslinius straipsnius.

2. Dokumentų analizė, taikyta analizuojant teisės aktus, apibūdinančius transporto priemonių vagystes.

3. Anketavimas, taikytas apklausiant respondentus (tyrėjus), norint sužinoti jų nuomonę atskirais, transporto priemonių vagysčių tyrimo, klausimais.

Pagrindinės sąvokos. Pagrindinės magistro baigiamajame darbe vartojamos sąvokos yra šios: *transporto priemonė, tyrimo metodika, nusikaltimai, kriminalistinė charakteristika.*

Darbo struktūra. Magistro darbą sudaro įvadas, dėstomoji dalis, išvados ir siūlymai. Kiekviena darbo dalis padalyta į skyrius pagal nagrinėjamų klausimų pobūdį. Dauguma skyrių skaidomi į poskyrius, kuriuose analizuojami skirtingi to paties klausimo aspektai. Kiekvieno skyriaus gale trumpai pateikiamos išvados. Pridedamas naudotos literatūros ir kitų šaltinių sąrašas, santraukos lietuvių ir anglų kalbomis, priedas, kurį sudaro statistinės medžiagos diagramos, padalinių struktūrinės schemos, tyrėjų apklausos anketos ir jų suvestinė.

1. TRANSPORTO PRIEMONIŲ VAGYSČIŲ LIETUVOJE CHARAKTERISTIKA

1.1. Transporto priemonių vagysčių samprata

Vagystės – tai vienas iš dažniausiai padaromų nusikaltimų Lietuvoje. V.Stankevičius vadovėlyje „Baudžiamoji teisė“ vagystės sampratą analizuoja nuo romėnų teisės laikų. Romėnų sąvoka *furtum* buvo daug platesnė negu vagystė mūsų laikų prasme ir apimdavo be tų atsitikimų, kurie dabar laikomi vagyste, dar daug kitų atsitikimų: pagrobimų, sukčiavimų, pasisavinimų patikėtų daiktų ir pasisavinimų radinių.[1]

Transporto priemonių vagysčių kriminalistinės charakteristikos analizė būtų nepilna, nesiejant jos su šio nusikaltimo sudėtimi numatyta baudžiamajame kodekse. Vagystė, kitaip tariant pagrobimas, yra apibrėžiama 2005 m. birželio 23 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutarime Nr. 52, kaip „tyčinis, neteisėtas ir neatlygintinas svetimo turto fizinis užvaldymas, atimantis iš asmens galimybę valdyti, naudotis ir disponuoti jam priklausančiu turtu“. Šiame nutarime svetimu turtu laikomi „daiktai, kurie grobimo momentu priklauso ne kaltininkui, o kitam asmeniui“.[2] Neteisėtas turto užvaldymas yra tada, kai kaltininkas neturi jokios tikros, ginčijamos ar tariamos teisės į grobiamą turtą ir turtas pagrobiamas veiksmais, numatytais LR BK (Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso) 178 str. Neatlygintinas turto užvaldymas yra tada, kai kaltininkas turtą užvaldo visiškai neatlygindamas jo vertės ar, atlygindamas tik simboliškai, ar aiškiai neteisingai. Vagystė laikoma baigta, kai kaltininkas užvaldo svetimą turtą ir taip įgyja galimybę neteisėtai valdyti, naudotis ir disponuoti turtu pagal savo valią.

Vagystės objektas – visų formų ir rūšių nuosavybė. Dalykas – kilnojamasis turtas, priklausantis fiziniam ar juridiniam asmeniui arba valstybei, savivaldybėms, t.y. materialūs daiktai, turintys vertę (šiuo atveju transporto priemonė).[3]

Kadangi vagystės atveju pažeidžiama kito asmens nuosavybės teisė į daiktą, tai kėsinimosi dalyku gali būti tik svetimas turtas. Nebus vagystės, kai asmuo pasiima savo turtą, esantį kito asmens valdyme, arba turtą, esantį bendrojoje nuosavybėje, nes bendrosios nuosavybės teisės objektas yra valdomas, juo naudojamasi ir disponuojama bendrasąvininkų susitarimu, taip pat jungtinėje nuosavybėje, kol jis nėra padalytas, arba kol jungtinė nuosavybės teisė nėra pasibaigusi kitu būdu, (pavyzdžiui, sutuoktinių bendrai įgytas automobilis ir pan.). Tačiau, kai turtą pagrobia šeimos narys, kuriam tas turtas nepriklauso, nėra bendros jungtinės ar

[1] Stanevičius V. Baudžiamoji teisė. Kaunas, Spauda, 1925. P. 171
[2] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Teisėjų Senato nutarimas Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“//teismų praktika. 2005, Nr.23.
[3] Ten pat.

bendros dalinės nuosavybės teisės (pvz.: vaikas, įvaikis), tokia veika kvalifikuojama, kaip svetimo turto pagrobimas. Svetimu turtu nėra daiktai, išimti iš apyvartos, taip pat tie daiktai, kuriuos savininkas išmetė, paliko, taip atsisakydamas nuosavybės teisių, taip pat daiktai, kurie niekam nepriklausė.[4]

Vagystės objektyviajai pusei būdinga tai, kad pati vagystės veika apima du momentus: slaptą arba atvirą svetimo turto pagrobimą ir neatlygintiną turto pasisavinimą.

Šio nusikaltimo sudėtis yra materialioji. Vagystė laikoma baigta, kai kaltininkas užvaldo svetimą turtą ir taip įgyja galimybę neteisėtai valdyti, naudotis ir disponuoti turtu pagal savo valią. (pavyzdžiui, įjungiamas automobilio variklis ir pajudama iš vietos).[5]

Dažnai kyla problemų, kai kaltininkas veikia trečiųjų asmenų naudai. Pavyzdžiui, asmuo tyčia pagrobė svetimą turtą, kad, jį panaudojęs, galėtų išgelbėti kito žmogaus ar savo gyvybę. Šiuo atveju iškyla būtinojo reikalingumo problema. Esminė būtinojo reikalingumo prielaida yra realus pavojus gyvybei, sveikatai, laisvei ar kitam teisiniam gėriui, kai apsisaugoti nuo gresiančio pavojaus neįmanoma, nepažeidus kitų asmenų teisiškai pripažintų interesų. Nors tokiais atvejais kaltininko veiksmai visiškai atitiktų vagystės sudėtį, tačiau jie negalėtų būti vertinami kaip nusikaltimas. Neturėtų būti laikomi vagyste tokie atvejai, kai asmuo tyčia paima daiktą norėdamas jį grąžinti savininkui ar kitam teisėtam valdytojui (pavyzdžiui, tėvai, prieš vaikų valią, paima neteisėtai įgytą dviratį, turėdami tikslą jį grąžinti savininkui).

Vagystės subjektas – pakaltinamas asmuo, kuriam nusikaltimo darymo metu yra suėję 14 metų. Pagrindinis kriterijus, kuriuo įstatymų leidėjas rėmėsi nustatydamas baudžiamosios atsakomybės amžių už vagystę, yra visiems akivaizdus šio nusikaltimo neteisėtumas ir pavojingumas. Keturiolikmečio paauglio asmenybės ypatumai jau leidžia jam visapusiškai suvokti ir įsisąmoninti baudžiamojo įstatymo draudimą vogti.

LR BK 178 straipsnyje iš transporto priemonių yra išskiriamas tik automobilio pagrobimas, kuris numatytas šio straipsnio 2 dalyje, tuo tarpu kitos transporto priemonės nėra išskiriamos. Veikas, padarytas dėl kitų transporto priemonių pagrobimų, reikėtų kvalifikuoti atitinkamai pagal LR BK 178 str. 1 d., 3 d. ar 4 d.

Čia vertėtų išsiaiškinti automobilio sąvoką. Enciklopedijoje automobilis (gr. *autos* „pats“, lot. m*obilis* „judamas“) apibrėžiamas, kaip „nebėginė mašina, turinti 4 ar daugiau ratų, varoma vidaus degimo arba elektros variklio ir naudojama keleiviams bei kroviniams vežti“.[6] Enciklopedijoje nurodyta, kad automobiliai pagal paskirtį būna transportiniai, krovininiai, ir specialieji.

[4] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų Senato nutarimas Nr.52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“//Teismų praktika. 2005, Nr. 23.
[5] Ten pat.
[6] Visuotinė lietuvių enciklopedija II. Vilnius, 2002.P.311.

Taigi, automobilį reikėtų vertinti ne tik kaip lengvąjį. Ši sąvoka, kaip matome, yra žymiai platesnė. Tuo tarpu 2005 m. birželio 23 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutarime Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagysčių ir plėšimų baudžiamosiose bylose“ automobiliu laikoma bet kokia transporto priemonė, skirta važiuoti keliu ir vežti krovinius ir (ar) keleivius arba vilkti kitas transporto priemones. Automobiliams nepriskiriami motociklai, traktoriai, savaeigės mašinos, taip pat savadarbės transporto priemonės, nustatyta tvarka neįregistruotos valstybės registre kaip automobiliai, bei transporto priemonės, išregistruotos, baigus jas eksploatuoti ir akivaizdžiai netinkamos eksploatuoti. Kolizija, dėl minėtų transporto priemonių, kurios nepriskiriamos prie automobilių, sprendžiama, kai įvykdoma tokios priemonės pagrobimas. Tyrimas pradedamas pagal vagystę, be kvalifikuojančio požymio „automobilio vagystės“.[7]

Vagystės gali būti įvykdomos slaptai ar atvirai. Įsigaliojus naujajam LR BK, nebuvo skirtumo, kokia forma, t.y. slapta ar atvira, buvo įvykdyta vagystė, nes nebuvo kvalifikuojančio požymio „atviras svetimo turto pagrobimas“. 2007-07-21 įsigaliojo LR BK 178 straipsnio pakeitimas, kurio 2 dalyje vėl buvo įvestas „atviras svetimo turto pagrobimas“ ir jau laikomas kvalifikuojančiu požymiu.[8]

LR BK 178 str. 2 d. numatyti kvalifikuojantys vagystės požymiai: atvira vagystė; vagystė, įvykdyta įsibraunant į patalpą, saugyklą ar saugomą teritoriją; vagystė, įvykdyta viešoje vietoje iš asmens drabužių, rankinės ar kitokio nešulio; automobilio vagystė. LR BK 178 straipsnio 3 d. - didelės vertės svetimo turto vagystė; didelės mokslinės, istorinės ar kultūrinės reikšmės turinčių vertybių vagystė; vagystė įvykdyta organizuotos grupės. LR BK 178 straipsnio 4 d. - nedidelės vertės svetimo turto vagystė.

Slapta vagyste laikomas turto pagrobimas atsižvelgiant į objektyvųjį ir subjektyvųjį kriterijus. Objektyvusis kriterijus pasireiškia šiais būdais:

1. kai paties fakto nepastebi nukentėjusysis ir aplinkiniai;
2. kai mato aplinkiniai, tačiau nesuvokia kaltininko veiksmų priešingumo teisei, dėl psichinės ligos, protinio atsilikimo, mažametystės, girtumo ar kitų priežasčių;
3. kai mato asmenys, kurie supranta, kad yra daroma vagystė ir tarp kurių su kaltininku yra glaudūs ryšiai, dėl ko negali ir nenori pranešti apie padarytą nusikaltimą (tai giminės, artimieji, draugai, pažįstami).

Subjektyvus kriterijus pasireiškia kaltininko manymu, jog jis pagrobia turtą, nepastebint nukentėjusiajam, aplinkiniams, ar kitiems asmenims, kurie nėra kaltininko giminės ar artimieji, arba kai kaltininkas mano, jog pagrobimą stebintys aplinkiniai asmenys nesupranta, kad yra daromas teisės pažeidimas.

---

[7] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų Senato nutarimas Nr.52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“//Teismų praktika. 2005, Nr.23.

[8] Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas// Valstybės žinios. 2000, Nr.89-2741.

Jeigu tarpusavyje nesutampa objektyvus ir subjektyvus kriterijai, t.y. kolizijos atveju, lemiamu yra subjektyvusis kriterijus.

Atviros vagystės esminis skirtumas nuo slaptosios vagystės yra kaltininko veiksmų atvirumas. Todėl vagystė laikoma atvirąja tada, kai kaltininkas veikia viešai, esant savininkui ar kitiems asmenims, nesantiems atvirosios vagystės bendrininkais, suvokiantiems neteisėto turto pagrobimo faktą. Kaltininkas žino, kad šie asmenys supranta jo veiksmų pobūdį, bet ignoruoja šią aplinkybę. Pavyzdžiui, automobilio savininkui pro langą matant ir šaukiant, įsilaužiama į jam priklausantį automobilį ir jis pagrobiamas.

Slaptoji vagystė gali virsti atvirąja, jei kaltininką, pradėjusį slaptos vagystės veiksmus, pastebi kiti nusikaltime nedalyvaujantys asmenys, tačiau kaltininkas sąmoningai nesiliauja daręs nusikaltimo, siekdamas užvaldyti ar išlaikyti pagrobtą turtą.

Vagystė, padaryta įsibraunant į patalpą, saugyklą ar saugomą teritoriją, pvz.: įsibrovimas į garažą, (siekiant pavogti automobilį ar motociklą) ar saugomą automobilių stovėjimo aikštelę, – tai slaptas ar atviras neteisėtas patekimas į patalpą: saugyklą ar saugomą teritoriją. Patalpa – tai uždara erdvė, statinys, paprastai turintis stogą ir specialų įėjimą, skirtas žmonėms laikinai ar nuolat gyventi ir dirbti, arba materialinėms vertybėms laikyti (pvz.: garažas). Saugykla – tai tam tikras įrenginys skirtas tik saugojimui. Saugoma teritorija – tai apibrėžtas žemės ar vandens plotas (pvz.: saugoma automobilių stovėjimo aikštelė, jachtų prieplauka). Ir saugykla, ir saugoma teritorija – tai objektai, specialiai įrengti ar skirti nuolatiniam ar laikinam materialių vertybių saugojimui nuo vagystės, sunaikinimo, stichinių jėgų poveikio ir pan., naudojantis fizinėmis, mechaninėmis, specialiomis elektrinėmis ar elektroninėmis apsaugos priemonėmis.[9]

Įsibraunama gali būti įveikiant kliūtis (pvz.: išlaužiant duris, užraktus, išardant pertvaras, išjungiant signalizaciją) ir patenkant be kliūčių (pvz.: objektai palikti be apsaugos ar neužrakinti). Teisėtumas reiškia, kad kaltininkas neturi jokios teisės įeiti į patalpas. Patekimas į patalpą, butą, su savininko ar įgalioto asmens leidimu negali būti laikomas įsibrovimu.

Įsibrovimu laikomas ir nusikaltėlio patekimas į patalpas net ir pro atidarytas duris, langus, balkonus, bet be savininko leidimo, prieš jo valią.

LR BK 178 straipsnio 3 d. kvalifikuojantis požymis yra didelė pagrobto turto vertė. Kalbant apie automobilio vagystę, turtinės žalos dydis turi lemiamą reikšmę. Pagrobus didelės vertės automobilį veika kvalifikuojama ne pagal LR BK 178 str. 2 d., o pagal LR BK 178 str. 3 d., kaip pagrobimas didelės vertės turto. Šiuo metu didele verte laikoma 250 MGL dydžio padaryta turtinė žala, tačiau tokios vertės automobiliai jau nėra prabangūs. Prabangių

[9] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Teisėjų Senato nutarimas Nr.52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“//Teismų praktika. 2005, Nr.23.

automobilių vertė dvigubai didesnė. Todėl, atsižvelgiant į ekonomikos sąlygas, turėtų būti koreguojama didelės vertės turto dydžio samprata, kuri įtakoja bausmės skyrimui.

Kitas kvalifikuojantis požymis yra organizuota grupė. Transporto vagystės daugiausia yra įvykdomos organizuotomis grupėmis. Pagal LR BK 25 str. 3 d. organizuota grupė yra tada, kai, bet kurioje nusikalstamos veikos stadijoje, du ar daugiau asmenų susitaria daryti kelis nusikaltimus arba vieną sunkų nusikaltimą, ar labai sunkų nusikaltimą, ir kiekvienas grupės narys, darydamas nusikaltimą, atlieka tam tikrą užduotį, ar turi skirtingą vaidmenį. Organizuota grupė gali susiformuoti rengimosi padaryti nusikaltimą stadijoje arba jau pradėtos ar tęsiamos veikos metu. Organizuotos grupės nariai transporto vagystes iš anksto aptaria, suderina svarbiausius nusikalstamos veikos momentus: parengiamas nusikaltimo padarymo planas, numatomas nusikaltimo padarymo mechanizmas, bendrininkams nurodomos ar tarpusavyje pasiskirstomos užduotys ir vaidmenys, susitariama dėl nusikaltimo padarymo būdo ir laiko. Tokie bendrininkai supranta sukūrę organizuotą grupę ir priklausantys jai. Transporto vagysčių organizuotoms grupėms yra ypač svarbus vaidmenų pasiskirstymas, kadangi vieni grobia transporto priemonę, kiti stebi aplinką, treti lydi pagrobtą automobilį, ketvirti parūpina pagrobtos transporto priemonės laikymo vietą ir užtikrina jos saugumą, penkti realizuoja pagrobtą transporto priemonę, ją išardant arba perkalant numerius.

Organizuotos grupės nuo bendrininkų grupės esminis skirtumas pagal 2005 metų birželio 23 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutarimą Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės bei plėšimo baudžiamosiose bylose“ yra organizacinės struktūros charakteristika. Bendrininkų grupė jungia ne mažiau kaip du nusikaltimo bendravykdytojus, o organizuotos grupės nariams šis požymis nebūtinas.

LR BK 178 straipsnio 4 d. yra kvalifikuojantis požymis, kaip nedidelės vertės turto pagrobimas. Pagal LR BK 180 str. išaiškinimus, nedidele verte laikoma, kai pagrobto turto vertė viršija 1 MGL, bet neviršija 3 MGL dydžio sumos. Pagal šią dalį gali būti kvalifikuojama tokių transporto priemonių, kaip dviračių, atitinkamai nuo jų vertės, riedlenčių, riedučių, velomobilių ir kt., pagrobimai.

Apibendrinant galima teigti, kad baudžiamasis teisinis transporto priemonės vagystės vertinimas priklauso nuo to, kokia transporto priemonė buvo pavogta, kokia jos vertė ir kokiomis aplinkybėmis ji buvo pagrobta. Baudžiamajame įstatyme iš kitų transporto priemonių LR BK 178 str. 2 d. yra išskiriami tik automobiliai. Automobilio pagrobimo veikos apibrėžimui didelę reikšmę turi jo vertė, kadangi viršijus 250 MGL dydį, automobilio vagystė yra kvalifikuojama pagal LR BK 178 str. 3 d., tuo tarpu kitų transporto priemonių pagrobimai turėtų būti kvalifikuojami atsižvelgiant į jų vertę bei aplinkybes, esant nedidelės vertės turtui pagal LR BK 178 straipsnio 4 dalį, o kitu atveju pagal LR BK 178 straipsnio 1 dalį. Didelę reikšmę turi ir

aplinkybės, kadangi pagrobus motociklą ar dviratį iš garažo ar saugomos aikštelės veika kvalifikuojama pagal LR BK 178 str. 2 d.

1.2. Transporto priemonių vagysčių kriminalistinė charakteristika

Kriminalistinė nusikaltimų charakteristika turi savo formą, turinį, apimtį, sistemą, struktūrą, esmę, paskirtį bei kitus požymius, kurie leidžia atskirti ją nuo kitų nusikalstamų veikų charakteristikų.[10]

Vagysčių kriminalistinę charakteristiką sudaro duomenys apie pasiruošimą vagystei, jos įvykdymo ir slėpimo būdus, pėdsakus, vietą ir laiką, pasikėsinimo objektą, vogtų daiktų realizacijos, slėpimo vietas, nusikaltimo subjekto asmenybės ypatumus ir kt. Mano nuomone, pateiktas apibrėžimas yra pilniausias ir labiausiai tinkantis automobilių vagysčių kriminalistinės charakteristikos apibudinimui. Šie duomenys leidžia pastebėti ryšius tarp nusikaltimo įvykdymo aplinkybių ir, esant pirminės informacijos stygiui, iškelti pagrįstas versijas, pasirinkti optimalų kelią nusikaltimą įvykdžiusių asmenų nustatymui, nustatyti pavogtų daiktų slėpimo vietas ir pan.[11].

Doc. S.Matulienė daktaro disertacijoje, apibūdindama kriminalistines charakteristikas, išskiria V.G.Tanasevičiaus apibūdinimą, kad kriminalistinė nusikaltimų charakteristika – „tai tam tikrų, tarpusavyje susijusių elementų sistema, tokių kaip nusikaltimo padarymo būdas, nusikaltimo padarymo aplinka, tiesioginis nusikaltimo objektas, jo apsaugos sąlygos nuo kėsinimosi, nusikaltėlio asmenybė, maskavimas ir kt.“[12]

Apibendrinant kriminalistinėje literatūroje išdėstytas pozicijas, manyčiau, kad formuluojant kriminalistinės nusikaltimų charakteristikos sąvoką, nėra racionalu detaliai vardinti jos struktūrinius elementus, kadangi kriminalistinė nusikaltimų charakteristika yra dinamiška mokslinė kategorija. Dinamiškumas pasireiškia tuo, kad jos turinys priklauso nuo atskirų nusikaltimų grupių, rūšių ar porūšių gebėjimo keistis. Be to, tie pasikeitimai gali būti esminiai. Kriminalistinė nusikaltimų charakteristika – tai atviras kriminalistikos teorinės bazės blokas, kuris nuolat gali ir turi būti papildytas naujomis žiniomis.[13]

Panagrinėsime kriminalistinius vagysčių charakteristikos elementus, o būtent – nusikaltėlis – nusikaltimo situacija – nusikaltimo būdas – nukentėjusysis, - bandant juos susieti su automobilių vagystėmis. Pirmiausia – asmuo (nusikaltėlis).

Pasiruošimą vagystei sudaro:

---

[10] Ермолович В.Ф. Способы и механизмы преступления. – Минск.:ИСПИ, 2000, с.71
[11] Шурихнов Н.Г.Расследование краж (практическое). – Москва.:Юристь, 1999
[12] Matulienė S. Kriminalistinė nusikaltimų charakteristika nusikaltimų tyrimo metodikoje: teorinių ir praktinių problemų šiuolaikinė interpretacija: daktaro.disertacija. soc. mokslai: teisė(01S).- Vilnius, 2004, P. 20
[13] Ten pat. 21 psl.

1. Dalyvių parinkimas:

1.1. patikimų bet kokiose situacijose (ypač šiuo metu, kai yra sugriežtinta baudžiamoji atsakomybė už automobilių vagystes);

1.2. turinčių nusikalstamą patirtį ir įgūdžių automobilių vagysčių srityje;

1.3. turinčių pakankamai informacijos apie pasikėsinimo objektą ar jo šeimininką;

1.4. turinčių gerus ir išbandytus vogtų automobilių realizacijos kelius;

1.5. turinčius galimybių paslėpti vogtą automobilį;

1.6. fiziškai stiprių, mokančių kovos menų, ar sugebančių naudotis ginklais (kai automobilį bandoma užgrobti jėga);

1.7. turinčių autoritetą ir sugebančių paskirstyti darbus organizuotoje nusikalstamoje grupėje.

2. Nusikaltimo situacija, t.y. informacijos apie pasikėsinimo objektą (automobilį) surinkimas;

3. Nusikaltimo būdas - techninių priemonių įsigijimas (įrankių automobilių spynelėms prasukti, patekti į garažą ar saugomą objektą, kompiuterinės įrangos apsaugos priemonių atjungimui); automobilių slėpimo vietų ir realizacijos kanalų paieška.

Pirmas žingsnis vagiant automobilį – patekimas į jį. Pagrindiniai patekimo į automobilį būdai yra: konkretaus automobilio raktelio turėjimas (pavagiant raktelius, pasigaminant jų dublikatą); spynelių prasukimas visrakčiu („prakrutke“); raktelio pritaikymas, bandant įvairius, to paties modelio automobilių raktelius; išdaužiant automobilio lango stiklą; nuvelkant automobilį į saugią vietą ir ten įveikiant mechanines, elektronines apsaugos priemones.

Paprasčiausias būdas užvaldyti automobilį yra šeimininkui palikus jį atrakintą ir su rakteliais viduje. Pasitaiko atvejų, kai paliekami ir dokumentai.

Norėčiau išskirti keletą bruožų, kuo automobilių vagystės skiriasi nuo kitų vagysčių, pvz.: vagysčių iš butų, negyvenamų patalpų ir kt. Išskirtinius bruožus pateikia vadovėlyje A.I.Aleksejev.[14] Pagrindinis ir pirmas bruožas būtų tai, kad vagystės objektas yra automobilis, kuris registruojamas VĮ „Regitra“ ir automobiliui yra suteiktas valstybinis numeris. Automobilio agregatai (kėbulas, variklis, važiuoklė) yra numeruojami. Tuo šios vagystės rūšies objektas skiriasi nuo kitų. Išskirtiniai automobilių požymiai ir jų agregatų identifikaciniai numeriai apsunkina nelegalią jų realizaciją, kadangi, norint sėkmingai jį realizuoti, visą arba dalimis, reikia keisti ypatingus požymius, panaikinti visiškai arba pakeisti agregatų identifikacinius numerius, klastoti dokumentus. Nusikaltėlis, pavogęs automobilį, retai turi laiko greitai pakeisti jo valstybinius registracijos numerius, o tuo labiau neįmanoma nedelsiant pakeisti jo spalvą ar kitus ypatingus požymius. Šie skirtumai leidžia, laiku gavus signalą apie įvykdytą automobilio

[14] Алексеев А.И. Практика уголовного сыска. – Москва.: Лига разум, 1999.

vagystę, nedelsiant pradėti jo paiešką. Didelė tikimybė, jog, tinkamai sureagavus, jis bus surastas ir sulaikytas nusikaltimą įvykdęs asmuo.

Iškart po nusikaltimo padarymo ar vėliau, sulaikius asmenį, sėdintį už pavogto automobilio vairo, dar nereiškia, kad būtent šis asmuo ir pavogė automobilį. Automobilių vagystes neretai vykdo organizuotos nusikaltėlių grupuotės, todėl sulaikytasis už vogto automobilio vairo, gali būti asmuo, tik pervežantis iš vienos slėptuvės į kitą, ar į realizacijos vietą automobilį, šio nusikaltimo bendrininkas. Jis gali net ir nežinoti kas pavogė automobilį, o tuo labiau kas yra nusikaltimo organizatorius. Būna atvejų, kai toks automobilio pervarytojas ir nežino, jog automobilis yra vogtas. Dažniausiai toks sulaikytasis pats būna įvykdęs vagystę arba žino kas tai padarė, tačiau, siekdamas išvengti atsakomybės ir neišduoti bendrininkų, paprasčiausiai, policijos pareigūnams aiškina nežinojęs, kad automobilis vogtas, o jį paskolinęs, ar paprašęs kur nors nuvaryti, draugas, kurio žinomas tik vardas ir neįsivaizduojama kur jį galima surasti.

Baudžiamojoje byloje Nr. 20-2-442-07[15] pilietis V.M. Vokietijoje laikotarpiu nuo 2007-09-08 iki 2007-10-15 iš ikiteisminio tyrimo metu nenustatyto asmens už 4500 eurų (15525 litų) įsigijo 2007-09-08 Vokietijoje pavogtą pilkos spalvos automobilį VW Passat, valstybinis numeris 8154 WJ 17, ir juo naudojosi, žinodamas, kad automobilis gautas nusikalstamu būdu. Be to, minėtas pilietis pakeitė transporto priemonės identifikavimo numerius, o būtent: laikotarpiu nuo 2007 metų spalio 3 d. iki 2007 metų spalio 15 dienos Kaune, veikdamas grupėje su ikiteisminio tyrimo metu nenustatytais asmenimis, pakeitė šio automobilio tikrąjį identifikacinį numerį WVWZZZ3BZ3P297452, į netikrą identifikacinį numerį WVWZZZ3BZ3P201141, sumokėdamas 100 eurų užmokestį.

Tuo pačiu laikotarpiu V.M., veikdamas bendrininkų grupėje Kaune su ikiteisminio tyrimo metu nenustatytais asmenimis, pateikė pastariesiems juodos spalvos automobilį VW Passat, tikrasis identifikacinis Nr.WVWZZZ3BZ30233259. Netikrus duomenis – identifikacinį Nr.WVWZZZ3BZ3E410327, valstybinius numerius, pagaminimo metus, spalvą, pateikė tikslu pagaminti netikrą prancūzišką automobilio registracijos liudijimą. Už 400 litų nenustatyti asmenys spalvotu rašaliniu spausdintuvu, atspausdinant įrašus ant netikro Prancūzijos Respublikos transporto priemonės registracijos liudijimo blanko, pagamino netikrą Prancūzijos Respublikos transporto priemonės registracijos liudijimą Nr.06XD40312. Šį, žinomai netikrą, dokumentą laikė, kol 2007-10-08 poėmio protokolu minėtas liudijimas buvo rastas ir paimtas. Remiantis bylos Nr. 20-2-442-07[16] medžiaga, matyti, kad automobilių vagysčių nusikaltimai yra

[15] Baudžiamoji byla Nr.20-2-442-07, tyrimas atliktas Kauno miesto vyriausiame policijos komisariate, byla saugoma Kauno miesto apylinkės teismo archyve.
[16] Baudžiamoji byla Nr.20-2-442-07, tyrimas atliktas Kauno miesto vyriausiame policijos komisariate, byla saugoma Kauno miesto apylinkės teismo archyve.

sisteminiai, nuosekliai apgalvoti – automobiliai vagiami turint tikslą juos parduoti, suklastojus numerius ir dokumentus. Tai jau siejasi su versliškumu. Nusikaltimai, susiję su transporto priemonėmis, neapsiriboja vien tik vagystėmis, tai kur kas platesnis nusikaltimų spektras – tai identifikacinių numerių pakeitimas, dokumentų klastojimas, turto prievartavimas už pavogtą automobilį ir kt.

Mokslinėje literatūroje autoriai mažai analizuoja arba visai nenagrinėja automobilių vagysčių būdų. Pavyzdžiui, vienoje rusų autorių knygoje užsimenama, kad nusikaltėliai automobilių vagystėms vykdyti naudoja žirkles, laužtuvus, peilį, specialiai parinktus kito automobilio raktus[17], tačiau visiškai neužsimenama apie tai, kaip ir kokiu būdu tai daroma, kiek laiko užtrunkama vagiant automobilį ir ką reikėtų žinoti patruliams ir šių nusikaltimų tyrėjams, kad nusikaltėlį būtų galima atpažinti gatvėje. Jungtinių Amerikos Valstijų Federalinio tyrimo biuro medžiagoje, susijusioje su transporto priemonių vagysčių tyrimais, nepateikiama jokios informacijos apie transporto priemonių vagysčių būdus ir taktiką, tačiau autoriai detaliai pateikia vaizdinę medžiagą apie automobilių vagystėms naudojamus įrankius.[18] Analizuotoje literatūroje visiškai nekalbama apie visrakčius, naudojamus grobiant automobilius, ar elektroninius prietaisus, neutralizuojančius įvairias automobilių apsaugos sistemas. Tai rodo, kad per šį, sparčiai besivystantį ekonominį, integracinį procesą, mokslininkai ne visuomet spėja išanalizuoti ir pateikti išvadas apie specifinių nusikaltimų charakteristikas, nusikaltėlių naudojamas technines priemones, naudojamas transporto priemonėms vogti.

1.2.1. Transporto priemonių, neturinčių apsaugos priemonių, vagysčių kriminalistinė charakteristika

Remiantis analizuotomis baudžiamosiomis bylomis ir jose esančia filmuota medžiaga, matyti, jei automobilis yra neapsaugotas, jo vagystė trunka apie 20 sekundžių. Įgudusiam asmeniui, užsiimančiam automobilių vagystėmis, durelių atrakinimas specialiuoju įrankiu trunka 2-5 sek., o užvedimo spynelės įveikimas, tuo pačiu įrankiu, tik pakeitus jo antgalį, - 3-10 sek..

Jei automobilyje nėra signalizacijos, ar jis neapsaugotas kitomis priemonėmis, praeiviams ir kitiems asmenims vagystės metu nekyla visiškai jokio įtarimo, jog greta jų vagiamas automobilis. Specialusis įrankis, skirtas durelių spynelėms ir užvedimo spynelėms atrakinti, telpa žmogaus delne. Tokius įrankius asmenys, užsiimantys automobilių vagystėmis, nešiojasi sunkiai surandamose vietose, arba greitai gauna iš bendrininkų, kurie pristato juos į

[17] Абрамова А.М. Бейсебаева К.М. Боброва В.Г. Предупреждение и раскрытие преступлений аппаратами уголвного розыска – Москва: Академия МВД СССР 1987. С. 2006.
[18] Federalinio tyrimo biuro rengta metodinė medžiaga International auto Theft seminar. Straipsnis. Automobilių vagys užuodžia RATT Steven J.Casey. – Vilnius 1997.P.10-24.

būsimą vagystės vietą. Neapsaugoto automobilio vagystę dalinai gali išduoti tik skuboti ir nervingi nepatyrusio vagies veiksmai, automobilio apsaugos sistemos tikrinimas.

Remiantis analizuotomis baudžiamosiomis bylomis, kuriose po vagystės transporto priemonę savininkas išsipirko, su kokybiškai pagamintu specialiuoju įrankiu, pritaikytu būtent tos markės automobilių durelių ir užvedimo spynelių prasukimui, jos yra minimaliai pažeidžiamos arba vizualiai pažeidimai visiškai nematomi. Automobilio savininkas, atgavęs pavogtą automobilį, teigia, kad spynelės nėra prasuktos ar sugadintos – jis nepastebi minimaliai apgadintų automobilio durelių ir užvedimo spynelių. Šiuo metu rinkoje prasukimo įrankio kaina: kotelio 100-150 litų, o specialaus liežuvėlio – 40-60 litų.

Transporto priemonės grobime dažniausiai dalyvauja nuo vieno iki trijų asmenų. Jie kurį tai laiką stebi norimą pagrobti automobilį, apžiūri jį iš arčiau, t.y. išsiaiškina, ar jame nėra įrengta kokių nors apsaugos priemonių. Dažnai, lyg netyčia, įspiriama į automobilio padangą ar kitaip sutrenkiamas automobilis. Kai įsitikinama, jog automobilis ir jo vairuotojas nekelia įtarimo, vienas ar keli asmenys, įveikę durelių užraktą, įsibrauna į grobiamą automobilį, prasuka jo užvedimo spynelę ir nuvairuoja automobilį į iš anksto numatytą vietą.

Autotransporto priemonių vagysčių tyrimo skyrių pareigūnams pradėjus naudoti „automobilius–gaudykles“, automobilių vagys pasidarė žymiai atsargesni. Pasitaiko, kad prieš automobilio vagystę, vagys apžiūri aplinkinius kiemus, įsitikina, ar nėra pasalos.

Patyrę transporto priemonių vagys automobilio vagystę vykdo kur kas atsargiau. Jie ilgiau stebi pasirinktą automobilį, gali jį sekti kelias dienas ir dar ilgiau. Vagystės vietoje vienas iš vagių stebi aplinką arba seka automobilio vairuotoją, o antrasis sėdi automobilyje užvestu varikliu, kad prireikus visi tuoj pat galėtų pasitraukti iš įvykio vietos. Šis automobilis vagystėms naudojamas trumpą laiką. Tuo tarpu trečias asmuo sėda į grobiamą automobilį ir, įveikęs automobilio durelių ir užvedimo spyneles, nuvairuoja automobilį. Bendrininkas važiuoja prieš pagrobtą automobilį ir stebi kelią. Pamatęs policijos ekipažą, informuoja vogto automobilio vairuotoją mobiliojo ryšio telefonu arba pats specialiai padaro kelių eismo taisyklių pažeidimą (pvz., viršija leistiną greitį). Kol policijos patrulis tikrina pažeidėjo dokumentus, greta pravažiuoja ką tik pavogtas automobilis.

Šioje situacijoje apžvelgtas vienas iš pagrindinių ir svarbiausias automobilių vagystės būdas ir taktika, kada nusikaltėlis naudoja visraktį, skirtą neapsaugotam automobiliui pagrobti.

1.2.2. Transporto priemonių, apsaugotų elektroninėmis priemonėmis, vagysčių kriminalistinė charakteristika

Daugelis vairuotojų savo automobiliui apsaugoti vis dažniau naudoja įvairias elektronines apsaugos priemones. Elektroninių apsaugos priemonių pasirinkimas labai platus – nuo paprasčiausios elektroninės signalizacijos iki sudėtingo, palydovinio sekimo įrenginio, skirto saugoti ir kontroliuoti automobilį. Atsižvelgiant į tai, kad mokslinėje literatūroje nėra išanalizuoti elektroninėmis priemonėmis apsaugoto automobilio vagystės būdai ir taktika, savo darbe pateiksiu analizę, parengtą pagal ištirtų baudžiamųjų bylų praktiką ir kitus statistinius duomenis.

Kauno miesto Vyriausiojo policijos komisariato pažymoje apie pavogtus ir ieškomus automobilius iki 2006-10-28, taip pat Lietuvos Kriminalinės policijos biuro Nusikaltimų tyrimų Vyriausiosios valdybos pažymoje apie transporto priemonių vagysčių tyrimų būklę Lietuvos Respublikoje 2006 m. konstatuojamas žymus apsaugotų transporto priemonių vagysčių skaičiaus didėjimas. Į šiuos pokyčius atkreipė dėmesį elektroninių apsaugos priemonių gamintojai, įvesdami sudėtingesnes kodavimo sistemas. Šiuo metu Lietuvos automobilių vagys naudoja elektroninius prietaisus, kurie neleidžia tinkamai veikti daugeliui elektroninių automobilio apsaugos priemonių. Vieną iš jų būtų galima pavadinti „aplinkos teršėju“.

„Aplinkos teršėjas“ kartu su prijungimo laidu telpa cigarečių pakelyje. Įjungus maitinimą, „aplinkos teršėjas“ 5-50 metrų spinduliu neutralizuoja automobilių apsaugos sistemas. Automobilių vairuotojai nuotoliniu pulteliu negali nei įjungti, nei išjungti automobilių signalizacijų.

Baudžiamojoje byloje Nr.20-1-1575-06, atliekant eksperimentą, „aplinkos teršėjas“ 5 metrų atstumu, signalizacijoms „Gnome“, „Kobra“ ir „Mangus“ neleido nei įsijungti, nei išsijungti. Išjungus šį prietaisą, signalizacijos veikė be trikdžių. Liudytojas A.Z., dirbantis UAB „Siglita“ ir užsiimantis signalizacijų įrengimu, teigė, kad „aplinkos teršėjas“ – tai prietaisas, skleidžiantis labai aukšto dažnio radijo bangas, kurios neutralizuoja automobilio signalizaciją. Atlikus nesudėtingą tokio prietaiso patobulinimą, galimas ir bet kokios automobilio signalizacijos kodų „skenavimas“. „Aplinkos teršėjas“ – nelegalus prietaisas, juo prekiaujama juodoje rinkoje ir gali kainuoti apie 800-1400 eurų.

Automobilio su įrengta signalizacija vagystė vyksta panašiai kaip ir automobilio be elektroninių ar mechaninių apsaugos priemonių. Elektroninius prietaisus automobilių vagystėse naudoja asmenys, kuriuos būtų galima pavadinti šios srities profesionalais, arba asmenys, kuriems vadovauja profesionalūs vagys. Jie automobilį gali stebėti ir kelis mėnesius. Automobiliu būtinai privažiuojama apie 30 metrų atstumu iki pasirinkto vogti automobilio. Kai tik pasirinkto automobilio vairuotojas ruošiasi išlipti iš savo automobilio, įjungiamas elektroninis

prietaisas – „aplinkos teršėjas“. Vairuotojas, automatiškai paspaudęs nuotolinio pultelio mygtuką, nueina nuo automobilio net nepastebėjęs, kad neįsijungė automobilio signalizacija. Jo automobilis tuo metu lieka ne tik be apsaugos priemonių, bet ir su neužrakintomis durimis. Jei vairuotojas pastebi, kad neveikia automobilio signalizacija, jis, dažniausiai, tiesiog ranka, užrakina automobilį ir nueina. Jeigu automobilyje nėra įrengto elektros srovės grandinės pertraukiklio (t.y. „slapuko“) ar kito automobilio apsaugos prietaiso, automobilis tampa lengvu vagių grobiu. Greta automobilio esantys žmonės net nesuvokia, kad jų akyse vyksta nusikalstama veika. Tokį pasiruošimą vagystei gali išduoti apie 50 metrų spinduliu neįsijungiančios ir neišsijungiančios daugumos automobilių signalizacijos. Analizuojant įvardintas situacijas matyti, kad nuo automobilio apsaugos lygio kinta ir nusikaltimo padarymo kriminalistinė charakteristika.

Iš baudžiamosios bylos Nr.20-1-1975-05 matyti, kad dar sudėtingesnis yra elektroninis prietaisas - „skeneris“. Jis maitinamas iš elementų, naudojamų buityje ir veikia 20-30 metrų spinduliu. Jo išvaizda primena mobiliojo ryšio telefoną. Kartais prietaisas būna įrengtas senesniuose ir didesniuose mobiliojo ryšio telefonuose ar vaikiškuose nešiojamuose kompiuteriniuose žaidimuose.

„Skeneris“ neleidžia iš pirmo karto nuotoliniu pulteliu įjungti automobilio signalizacijos, o spaudžiant mygtuką antrą kartą – „skenuoja“ siunčiamą signalą. Jei automobilio vairuotojas nepastebi, kad automobilio signalizacija neįsijungė, automobilis tampa lengvu vagių grobiu, o jei jis pastebi, jog automobilio signalizacija neįsijungė, spaudžia nuotolinio pultelio mygtuką antrą kartą, išduodamas savo individualų kodą. Nors automobilis užsirakina ir įsijungia automobilio signalizacija, „skeneriu“ automobilio signalizacija išjungiama per kelias sekundes. Jei automobilyje nėra įrengto elektros srovės pertraukiklio „slapuko“ ar kito automobilio apsaugos prietaiso, kuris nėra valdomas nuotoliniu būdu, automobilis tampa neapsaugotu.

Analizuojant baudžiamąją bylą Nr.20-1-0795-05, buvo nustatyta, kad, panaudojant „skenerį“, Kaune buvo pavogtas automobilis iš asmens, kuris pats užsiima automobilių apsaugos priemonių montavimu. Nukentėjusysis tik vėliau prisiminė situaciją, kad prieš automobilio vagystę apie 20 metrų atstumu nuo jo automobilio stovėjo įtartinas vaikinas su kažkokiu prietaisu rankoje, o jo automobilio signalizacija įsijungė, tik antrą kartą paspaudus signalizacijos nuotolinį pultelį.

Tiriant baudžiamąją bylą Nr.65-1-197-06, nustatyta, kad Kaune apsaugos operatorius gavo signalą, jog dingo palydovinis ryšys su automobiliu „BMW X5“. Susisiekus su savininku, nustatyta, kad automobilis stovi kieme, o automobilio viduje sėdi nepažįstamas asmuo. Operatyviai atvykus apsaugos reagavimo grupei, asmuo, buvęs automobilyje, ir kiti, greta buvę asmenys, pasišalino, o „BMW X5“ automobilyje rastas į „cigarečių pridegėją“ įjungtas

įrenginys. Per tyrimą nustatyta, kad tai aukštųjų dažnių generatorius, t.y. įrenginys, blokuojantis apsaugos sistemos „MobiSafe“ ryšį su palydovu. Jis pagamintas gamykloje Taivanyje ir skirtas blokuoti mobiliojo ryšio telefonų veiklą per konferencijas, kino filmų rodymo metu, kad mobilieji telefonai neskambėtų minėtų renginių metu. Norint pavogti automobilį, apsaugotą „Mobisafe“ automobilio apsaugos sistema, reikia, kad automobilio vagystėje dalyvautų mažiausiai du automobiliai ir 5 – 10 asmenų. Tokia vagystė yra labiau pastebima.

Nemažėjančios automobilių vagysčių apimtys Europoje, paskatino 2007 m. rugsėjo mėn. Europos Parlamento narius diskusijai apie technologinę tokių nusikaltimų prevenciją. Aptarta galimybė visus naujus automobilius žymėti specialiais mikrodiskais. Ši žymėjimo technologija (ang. Whole of Vehicle Marking, WOVM) yra labai paprasta, ekonomiška ir svarbiausia leidžia identifikuoti kiekvieną automobilio dalį. Ant automobilio detalių priklijuojami maždaug 0,5 – 1 milimetro skersmens apskritimai, ant kurių pateikiama svarbi informacija, perskaitoma tik su specialiomis priemonėmis. Diskų su specialiais kodais fiziškai pašalinti beveik neįmanoma.

Tarptautinė ekspertų grupė pateikė siūlymą Europos Parlamentui tokį automobilių žymėjimą padaryti privalomu[19]. Specialistų manymu, privalomojo žymėjimo reikalavimas turi būti įvestas visose Europos Sąjungos šalyse vienu metu. Taip būtų galima sėkmingai kovoti prieš nemažėjantį automobilių vagysčių kiekį.

Analizuotos ir aprašytos situacijos, kai vagiamas automobilis, apsaugotas įvairaus sudėtingumo elektroninėmis apsaugos priemonėmis, Lietuvoje pasitaiko gana retai. Pagal statistiką iš 100-o pavogtų transporto priemonių tik 16–oje buvo įrengtos įvairaus sudėtingumo apsaugos priemonės. Šie skaičiai parodo, kad automobilių vagys dažniausiai vagia neapsaugotas transporto priemones.

Rusų autorių moksliniuose darbuose ypatingą vietą užima prevencija, kurios esmę sudaro teisėsaugos institucijų domėjimasis techninėmis automobilių apsaugos naujovėmis ir automobilių savininkų skatinimas įsirengti savo transporto priemonėse šiuolaikiškas apsaugos priemones.[20]

Dažnai yra naudojama paprastesnės, bet pakankamai efektyvios ir santykinai nebrangios apsaugos priemonės, t. y. „slapukai“.

[19] www.balsas.lt/naujiena/132084/kovai-pries-automobiliu-vagystes-mikrodiskai/rubrika:naujienos-mokslasirit-technologijos; prisijungimo laikas: 2008-12-08.

[20] Коллектив авторов. Оперативно-розыскная деятелъносеъ органов внутенных дел- Москва: МВД СССР, 1980. С.124.

1.2.3. Transporto priemonių, apsaugotų „slapuku“, vagysčių kriminalistinė charakteristika

„Slapukas“ tai elektros grandinės ar kuro padavimo sistemos blokavimo priemonės, kurių nežinant, automobilį pagrobti pavyks tik jį nutempiant. Vagiui, įlipus į automobilio saloną ir pradėjus ieškoti „slapuko“, kyla rizika būti pastebėtam ar net sulaikytam aplinkinių. Tai rizikingas ir reikalaujantis laiko procesas. Dažniausiai, neužvedus automobilio variklio iš pirmo karto, jis tuoj pat paliekamas ir vagys pasišalina iš įvykio vietos.

Išanalizavus 50 ikiteisminių tyrimų dėl transporto priemonių vagysčių paaiškėjo, kad nė viena transporto priemonė, apsaugota „slapuku“, nebuvo pagrobta. Be to, įvertinus tai, kad „slapuko“ kaina su įrengimu yra apie 20-40 litų, ir tai, kad jos įveikti jokiomis elektroninėmis priemonėmis neįmanoma, galima teigti, kad „slapukas“ yra seniausia ir efektyviausia automobilio apsaugos priemonė nuo pagrobimo. Tai patvirtina ir elektronines apsaugos priemones į automobilius įrengiantys darbuotojai.

Apibendrinant galima teigti, kad sparčiai tobulėjant šiuolaikinėms technologijoms, dinamiškai kinta transporto priemonių vagysčių kriminalistinė charakteristika. Tai patvirtina kriminalistinės charakteristikos teorijas, kad kriminalistinė charakteristika, nuolat gali ir turi pildytis naujomis žiniomis.

Kad pagrobti automobiliai realizuojami suklastojus jų identifikacinius numerius, o kartais naudojami savo transporto priemonės remontui[21], pastebi ir rusų mokslininkai. Vakarų mokslininkai išskiria dar vieną, jų manymu, aktualų daugiau išsivysčiusioms valstybėms automobilių vagysčių tikslą, - gauti draudimo išmoką.[22] Šiuo atveju tyrėjai susiduria su nusikaltėliu, kuris tikisi gauti dvigubą naudą, t.y. tariamai pagrobtą automobilį vagis realizuoja dalimis ir papildomai gauna draudimo bendrovės išmoką.

Dažniausiai pasitaikanti pagrobto automobilio Lietuvoje realizavimo forma – išpirka. Tai turto prievartavimas, nusikalstamu būdu įgyto automobilio realizavimo forma. Nusikaltėlis iš nukentėjusiojo reikalauja turto už pagrobto automobilio sugrąžinimą, o gavęs iš nukentėjusiojo piniginę išpirką, grąžina pagrobtą autotransporto priemonę. Tokiu būdų nusikaltėlis realizuoja pagrobtą automobilį ir pasiekia savo tikslą – gauna finansinę naudą. Apie šį pagrobto automobilio realizavimo būdą ir jo įgyvendinimo sistemą neužsimena nė vienas mokslinis šaltinis. Mano nuomone, tai natūralu, nes išpirka – neseniai atsiradęs turto prievartavimo būdas ir paplitęs labai ribotoje teritorijoje. Atliktas tyrimas Kauno apskrityje parodė, kad net 29 proc. apklaustų tyrėjų mano, jog automobiliai Lietuvoje vagiami siekiant gauti išpirką; 27 proc.

[21] Ругаков В.Ф. Халюта М.П. Предупреждение и раскрытие краж и угонов автотранспортных средств- Минск: МВД, 1992. С.8-9.
[22] Federalinio tyrimo biuro rengta metodinė medžiaga International auto theft seminar- Vilnius. 1997.P. 30.

apklaustųjų nurodė, kad automobiliai grobiami turint tikslą juos parduoti dalimis; 19 proc. apklaustųjų mano, jog automobiliai grobiami tam, kad juos būtų galima realizuoti užsienyje; 12 proc. apklaustųjų nurodė, kad automobiliai grobiami siekiant gauti draudimo išmoką. Matome, kad Lietuvoje paplitę beveik visi mokslinėje literatūroje minimi pagrobto automobilio realizavimo būdai, tačiau labiausiai iš jų paplitęs yra turto prievartavimas už pagrobtą automobilį.

Iš 50-s analizuotų baudžiamųjų bylų dėl autotransporto priemonių grobimo, net 38 atvejais draudimo polisai buvo laikomi automobilio salone. Jame dažnai būna užrašyti automobilį apdraudusio asmens duomenys, gyvenamoji vieta, mobiliojo ryšio telefono numeris. Vagims belieka paskambinti automobilio savininkui ir pareikalauti pinigų už pagrobtą automobilį. Jie skambina iš taksofonų ar mobiliojo ryšio telefonų, kurių priklausomybės nustatyti neįmanoma, ir už pagrobtą automobilį prašo maždaug pusę rinkos kainos. Išpirkos už pagrobtą automobilį, patys pasiimti neina: prašo pinigus jiems perduoti per tarpininką, t.y. asmenį, kuris yra žinomas nusikalstamame pasaulyje ir kuris gali garantuoti saugų pinigų perdavimą. Už pinigų perdavimą automobilio grobikams tarpininkas gauna apie 10-20 proc. išpirkos sumos.

Iš tų pačių baudžiamųjų bylų dėl autotransporto priemonių grobimų, buvo nustatyta, kad 28-s atvejais buvo prievartaujamas turtas už pagrobtą automobilį. Šiais skaičiais pasikliauti negalima, nes ne visi nukentėjusieji tyrimo metu pasako tiesą. Pasitaiko, kad jie patys ieško asmenų, pagrobusių automobilį, ir siūlo pinigus. Vėliau nukentėjusysis nurodo, kad, važiuojant gatve, atsitiktinai pamatė pagobtą savo automobilį. Iš minėtų 50 išanalizuotų baudžiamųjų bylų, transporto priemonės atsirado 24 atvejais. Tikėtina, kad visais 24 atvejais, kai atsirado pagrobti automobiliai, už juos buvo sumokėta išpirka. Turto prievartavimo atvejais tyrimas labai sudėtingas, nes nukentėjusysis nebendradarbiauja su teisėsaugos pareigūnais, o kartais netgi trukdo tyrimui, teikdamas klaidingą informaciją.

Analizuojant transporto priemonių vagystes matyti, kad praktikoje pasitaikančios situacijos nėra analogiškos, jos kinta dinamiškai, kriminalistinės charakteristikos atžvilgiu. Skirtingose situacijose nevienodai pasiskirsto vaidmenimis kriminalistinės charakteristikos elementai. Vadinasi, tai dinamiškai kintantis procesas.

Išvada. Dažniausiai automobilius grobia organizuotų nusikalstamų grupuočių ar pavienių nusikalstamų grupių nariai, kurie visų pirma tikisi gauti išpirką. Nepavykus tai padaryti, nusikaltėliai visada turi galimybę pagrobtą automobilį realizuoti dalimis arba, suklastojus identifikacinius numerius, juos realizuoti užsienyje.

2. TRANSPORTO PRIEMONIŲ VAGYSČIŲ TYRIMO METODIKOS IR TAKTIKOS YPATYBĖS

2.1. Transporto priemonių vagysčių tyrimo metodikos pagrindiniai bruožai

Norint nagrinėti ir lengviau suprasti nusikaltimų, susijusių su transporto priemonių vagystėmis, tyrimo metodiką, reikėtų išsiaiškinti ir apibrėžti žodžio metodika reikšmę. Žodis „metodika“ kilęs iš graikų kalbos žodžio *methodike,* kuris reiškia: 1. visuma būdų bei taisyklių kokiam nors darbui ar veiksmui atlikti; 2. pedagogikos mokslo šaka, visapusiškai tirianti kokio nors dėstomo dalyko mokymo būdus, turinį ir tikslus; 3. duomenų rinkimo, jų registravimo procedūra, nurodanti visas tyrimų sąlygas ir atliekamų veiksmų eigą.[23]

E.Palskio, M.Kazlausko, P.Danisevičiaus leidinyje „Kriminalistika“, tyrimo metodika apibūdinama kaip kriminalistikos mokslo dalis, susideda iš bendrų pradmenų ir konkrečių nusikaltimų rūšių tyrimo metodikų. Atskirų nusikaltimų tyrimo metodika sudaroma pagal bendrą struktūrą, kuri, atitikdama pagrindinius tyrimo veiklos byloje etapus, padeda nuosekliau ir visapusiškiau išdėstyti tyrimo medžiagą. [24]

Analizuojant literatūrą, pastebėjau, kad transporto priemonių vagysčių tyrimo metodikos, neišskiria kriminalistikos mokslininkai. Transporto priemonių vagysčių tyrimo metodika priskirtina prie atskirų nusikaltimų tyrimo metodikos.

E.Palskys, M.Kazlauskas, P.Danisevičius išskyrė ir įvardijo[25], atskirų nusikaltimų tyrimo metodikos struktūrą, kurią sudaro: kriminalistinė atitinkamų nusikaltimų charakteristika; baudžiamosios bylos iškėlimas ir pirminių tyrimo veiksmų atlikimas, taip pat mokslinių-techninių ir operatyvinių bei paieškos priemonių panaudojimas; tyrimo versija ir tyrimo planavimas; tyrimo veiksmų ypatybės tolesniame bylos tyrime.

Kiti mokslininkai pažymi, kad[26] konkrečios nusikalstamos veikos tyrimo metodiką sudaro: pirminiai ikiteisminio tyrimo veiksmai (informaciniai, organizaciniai ir operatyviniai) ir tolesni tyrimo veiksmai.

Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvoje specializuotuose padaliniuose transporto priemonių vagysčių nusikaltimai buvo pardėti tirti nuo 1998 metų, šių nusikaltimų tyrimų srityje vis atsiskleidžia naujų problemų. Pagal statistiką transporto priemonių vagysčių skaičius auga, o tiriant šios rūšies nusikaltimus, nėra vieningos tyrimo sistemos, nėra nustatytų ir iškeltų esminių

[23] Vaitkevičiūtė V. Tarptautinių žodžių žodynas.Vilnius.“Žodynas“. 2002. psl. 679.
[24] Mykolo Romerio Universitetas, „Jurisprudencija“. „Įvykio vietos tyrimo instituto raida: atsiradimo prielaidos, įgyvendinimo problemos ir tobulinimo perspektyvos“ Prof.dr.H.Malevski, 2006. psl. 262.
[25] Ten pat psl.262
[26] R.Burda, R.Krikščiūnas, E.Latauskienė, H.Malevski, S.Matulienė „Kriminalistikos taktika ir metodika“ LTU Vilnius, 2004, psl.-81

prioritetinių kriterijų. Atliktas tyrimas parodė, kad skirtingai tiriamos automobilių vagystės net vienoje apskrityje esančiuose rajonuose. Skirtingų prokuratūros institucijų požiūris skiriasi į minėtų nusikalstamų veikų tyrimą. Manau taip yra todėl, kad nėra transporto priemonių vagysčių tyrimo vieningos metodikos.

Šios rūšies nusikaltimų tyrimų metodika „gimsta“ pagal kiekvieno tyrėjo kompetenciją, profesionalumą, asmenines ir dalykines savybes, suinteresuotumą. Transporto priemonių vagysčių tyrimas ne visada prilygsta kitų tipinių nusikaltimų rūšių tyrimo reikalavimams. Transporto priemonių vagystės yra dinamiškai kintantys nusikaltimai, kurie tobulėja, keičiasi braižas ir todėl tyrimo metodikai sunku formuotis.

Apžvelgiant transporto priemonių vagysčių tyrimo metodiką galima teigti, kad kiekvienam tyrimo veiksmui, būdinga specifika. Pateiksiu atskirų tyrimo veiksmų metodikos ypatumus tiriant transporto priemonių vagystes.

2.2. Kriminalistikos taktikos ypatybės, tiriant transporto priemonių vagystes

Gan sudėtingą taktikos apibrėžimą pateikia E.R.Rosinskaja vadovėlyje „Kriminalistikos taktika“. Tai mokslinių nuostatų sistema ir jomis pagrįstų būdų bei rekomendacijų visuma, kaip organizuoti ir planuoti ikiteisminį (parengtinį) bei teisminį tyrimą, asmenų, atliekančių tyrimą, elgsenos nustatymas, procesinių veiksmų, kuriais renkami ir tiriami įrodymai, atlikimo būdai, priežasčių ir sąlygų, turėjusių įtakos nusikaltimo padarymui bei slėpimui, nustatymas.[27]

Iščenko E.P. pažymi, kad taktiką sudaro:[28] mokymas apie kriminalistines versijas ir tyrimo planavimą; taktiniai būdai ir rekomendacijos apie atskirų ikiteisminio tyrimo veiksmų atlikimą; rekomendacijos apie specialių žinių ir specialistų panaudojimą tyrimo metu.

Manyčiau, kad tiksliausias yra lietuvių kriminalistų apibrėžimas, pateikiamas leidinyje „Kriminalistikos taktika ir metodika“. Kriminalistikos taktika – tai mokslo teiginių sistema, rengianti tyrimo organizavimo ir planavimo rekomendacijas, tyrėjų elgesio bei atskirų ikiteisminio tyrimo veiksmų, skirtų duomenų apie tiriamąjį nusikalstamą įvykį, rinkimui ir tyrimui atsižvelgiant į konkrečią tyrimo situaciją.[29]

Išanalizavus mokslinę literatūrą apie tyrimų taktiką, randami esminiai skirtumai tarp Rytų Europos (turima mintyje buvusios Sovietų Sąjungos) ir Vakarų Europos valstybių kriminalistikos mokslininkų darbų. Esminiai skirtumai – tai skirtingai parenkama tyrimų ir tyrėjų

[27] Россинская Е.Р. Криминалистика. – Москва. Закон и право, 1999
[28] Ищенко Е.П. (отв.редактор) Криминалистика.- Москва. Юристь, 2000
[29] R.Burda, R.Krikščiūnas, E.Latauskienė, H.Malevski, S.Matulienė „Kriminalistikos taktika ir metodika“ LTU Vilnius, 2004, psl.- 7

panaudojimo taktika. Esamus skirtumus mokslinėje literatūroje, gretinau su praktikoje naudojama tyrimų taktika. Tyrimas parodė, kad apklausoje dalyvavę tyrėjai yra susiskirstę į dvi pagrindines kategorijas: į procesinius tyrėjus ir operatyvinius tyrėjus. Vadinasi, padaliniuose tiriančiuose transporto priemonių vagystes yra darbų ir funkcijų pasidalijimas. (Priedas Nr.1)

Iš diagramos matyti, kad 60 % tyrėjų priskyrė save prie atliekančių ikiteisminį tyrimą, o 40 % tyrėjų atliekančių operatyvinę veiklą ir turinčių teisę atlikti ikiteisminį tyrimą. Rytų Europos valstybių mokslininkų literatūroje, skirtingai nei Vakarų Europos mokslininkų literatūroje, akcentuojamas išvykimas į nusikaltimo įvykio vietą. Rusų autoriai pabrėžtinai akcentuoja, kad į pagrobto automobilio įvykio vietą kuo skubiau turi išvykti operatyvinė grupė, susidedanti iš tardytojo, operatyvinio tyrėjo ir, būtinai, eksperto kriminalisto.[30] Nėra išskiriamas toks kriterijus, kaip realus tokios grupės tikslingumas išvykti į įvykio vietą, įvertinus realią tikimybę rasti pėdsakus (įrodymus).

Lietuvoje, pagal galiojančius įstatymus, ikiteisminis tyrimas dėl pagrobto automobilio prasideda išvykus į įvykio vietą. Atliktas tyrimas parodė, kad į nusikaltimo vietą dažniausiai išvyksta komisariato operatyvinė grupė, susidedanti iš tyrėjo ir kriminalistinių tyrimų tarnybos specialisto. Artimiausiai esančio viešosios policijos patrulio atvykimą į automobilio vagystės vietą nurodė tik 26% Kauno apskrities policijos tyrėjų. (Priedas Nr.2) Ypač mažai - 5% apklaustųjų nurodė, kad į įvykio vietą išvyksta atsakingi pareigūnai, kurie toliau tirs šiuos nusikaltimus. Daugelis apklausoje dalyvavusių tyrėjų mano, jog ypač didelę įtaką tyrimui turi tai, kas išvyksta į įvykio vietą, tačiau net 61% apklaustųjų nurodo, kad labai retai per įvykio vietos apžiūrą randami pėdsakai ar nusikaltimo liudininkai. (Priedas Nr.3). Tam įtakos turi ypatingos nusikaltimo įvykdymo aplinkybės, pvz.: automobilio vagystė iš gatvės, aikštės, kiemo, automobilio pagrobimas iš garažo, saugomos patalpos. Dažnai operatyvinių grupių išvykimas į įvykio vietas būna netikslingas. Daugelis apklaustųjų (56%) mano, jog pagrindiniai įrodymai gaunami taikant neviešo pobūdžio veiklos metodus ir atliekant ikiteisminiame tyrime numatytus veiksmus. (Priedas Nr.4).

Apibendrinus gautų tyrimų rezultatus, manyčiau, kad daugeliu atvejų reikėtų atsisakyti atsakingo pareigūno, kuris tiria transporto priemonių vagystes, išvykimo į įvykio vietą, nes įvykio vietoje dažniausiai fiksuojamas tik automobilio vagystės faktas ir labai retai randami tyrimui reikalingi įrodymai. Be to, pareigūno, kuris tiria transporto priemonių vagystes, atvykimas į įvykusios vagystės įvykio vietą turi mažai įtakos tyrimų rezultatui. Remdamasi sukaupta asmenine darbo patirtimi ir gautais tyrimo rezultatais, manau, kad rusų mokslininkų

[30] Казакевич А.С. Организационно-тактические вопросы деятельности органов внутенных дел по предупреждению и раскрытию угонов автотранспортных средств.- Минск:МВД,1984.С.13

teiginiai dėl, aukščiau minėtos sudėties operatyvinių grupių išvykimo į automobilio pagrobimo vietą, yra pasenę, dažniausiai neracionalūs ir ne visuomet atitinka šių dienų realijas.

Pasirenkant tyrimų taktiką labai svarbu žinoti, kas yra nusikaltėlis, kokiu tikslu pagrobtas automobilis, kur jis gali būti realizuotas. Šių duomenų rinkimas, kaupimas ir analizė labai palengvintų tyrimo planavimą.

Tyrėjų, dalyvavusių apklausoje, teigimu, transporto priemones dažniausia vagia asmenų grupės. Taip mano 65% apklausoje dalyvavusių tyrėjų, 27% apklaustųjų teigia, kad automobilių vagystes įvykdo organizuotos nusikalstamos grupuotės, 8% - kad tai daro pavieniai asmenys. (Priedas Nr.5). Daugelis mokslinės literatūros autorių pabrėžtinai išskiria transporto priemonių vagystes vykdančius asmenis, nes tai, asmenys susibūrę į nusikalstamas grupes, turintys vidinę struktūrą ir specialiųjų žinių, tarpusavyje pasiskirstę funkcijomis, gerai organizuoti[31]. Kauno apskrityje automobilius daugiausia grobia gerai organizuotos nusikalstamos grupuotės. Nusikalstamų grupuočių lyderiai yra aukštesnio intelekto, nei vykdytojai, neretai turi aukštesnį, nei vidurinį, išsilavinimą. Planuodami vagystes, iš karto numato galimus pavogto automobilio realizavimo būdus, kad gautų kuo didesnį pelną.

Esant tokiai situacijai, tyrimas prasideda tik žinant patį vagystės faktą. Dažnai po automobilio vagystės jau būna praėję nemaža laiko. Nusikaltimo įvykio vietoje nepavyksta rasti nei nusikaltimą mačiusių liudininkų, nei tyrimui reikšmingų pėdsakų. Tyrimas pradedamas beveik nuo nulio. Tiriant tokius nusikaltimus, labai svarbu kokia tyrimo taktika pasirenkama. Labai svarbu tinkamai pasirinkti ne tik tyrimo prioritetus, bet ir tinkamai paskirstyti tyrėjų pajėgas, nes nerealu tikėtis, kad vienas tyrėjas produktyviai gali atlikti nusikaltimų, kuriuos vykdo organizuotos nusikalstamos grupuotės, tyrimus, t.y. vienas tyrėjas atliktų ikiteisminius ir operatyvinius veiksmus. Labai svarbus būna tyrėjų darbo pasidalijimas ir vidinė tyrimų skyrių struktūra. Operatyvinių ir procesinių tyrėjų sąveika be galo reikšminga. Tyrėjų pasidalijimas į operatyvinius ir procesinius tyrėjus rodo organizacijos vidinį darbų pasidalijimą. Jei tokioje organizacijoje gerai veikia darbų koordinavimo ir kontrolės mechanizmas, galima tikėtis puikių darbo rezultatų. Svarbus kriterijus, pasirenkant tyrimo taktiką, – kokia informacija skyrius disponuoja, ne veltui sakoma: „kas valdo informaciją, tas valdo pasaulį“. Ypač svarbų vaidmenį informacijos rinkime vaidina tinkamas informatorių ir kitų neįformintų šaltinių pasirinkimas, jų tinklo sudarymas. Rusų mokslinės literatūros autoriai teigia, kad slaptų bendradarbių tinklo darbas turi būti orientuotas ne tik į vagystes vykdančius asmenis, bet ir į galimas pavogtų automobilių realizacijos vietas.[32]

[31] Абрамова А.М. Бейсебаева К.М. Боброва В.Г. Предупреждение и раскрытие и преступлений аппаратами уголвного розыска – Москва: Академия МВД СССР,1987, С.206

[32] Коллектив авторов. Оперативно-розыскная деятельносеь органов внутенных дел-Москва, МВД СССР, 1980. С.124.

Transporto priemonių vagysčių tyrimas dažniausiai prasideda turint tik „sausą“ faktą. Nuo turimos, skyriuje sukauptos, papildomos informacijos priklauso kokią tyrimo taktiką reikia pasirinkti ir kaip paskirstyti tyrėjų pajėgas. Informacija ir tinkamas darbo organizavimas yra „variklis“, tiriant transporto priemonių vagystes. Pasirenkant transporto priemonių vagysčių tyrimo taktiką, darbus reikėtų suskirstyti etapais:

1. Smulki nusikaltimų analizė;
2. Tyrimo prioritetų numatymas ir tyrėjų pajėgų išdėstymas;
3. Informacijos rinkimas, kaupimas, analizė;
4. Tyrimo taktikos numatymas.

Kaip vyksta informacijos kaupimas Kauno apskrities policijos padaliniuose, kurie tiria transporto priemonių vagystes? Apklausa parodė, kad tyrėjai gautą informaciją dažniausiai kaupia savo užrašuose 37% ar asmeninėje kartotekoje 25%, o 6 % apklaustųjų nurodė, kad gautos informacijos iš viso nekaupia. Tik 19 % apklaustųjų gautą informaciją kaupia kompiuterinėje kartotekoje, 13 % apklaustųjų - visą informaciją suveda į duomenų bazę, kuri nėra vieninga visiems šalies policijos padaliniams. (Priedas Nr.6).

Gauti rezultatai rodo, jog sunkiai gaunama informacija beveik prarandama dėl to, kad nėra vieningos informacijos kaupimo sistemos, informacija kaupiama skirtingu formatu, nesusisteminama. Informacija, sukaupta asmeninėse kartotekose ir užrašuose, laikui bėgant, yra pamirštama, be to, tokiu formatu sukauptą informaciją sudėtinga, o kartais net neįmanoma analizuoti ir pritaikyti organizuojant kitus tyrimus. Esama situacija informacijos kaupimo srityje parodė, kad beveik pusė gaunamos informacijos prarandama, o išsaugota informacija ne visada tinkama tyrimams planuoti ar analizėms atlikti.

Net 84% apklaustų tyrėjų pasisako už specialių kompiuterinių duomenų kaupimo ir apdorojimo (analizės) sistemų sukūrimą. Jas naudotų tik automobilių vagystes tiriantys pareigūnai. Tai tikrai palengvintų darbą ir leistų atsirasti bendriems standartams kaupiant informaciją apie transporto priemonių vagystes.

Organizuojant transporto priemonių vagysčių tyrimus, svarbų vaidmenį vaidina skirtingų rajonų pareigūnų bendradarbiavimas. Bendradarbiavimas būtinas ne tik tarp tyrėjų, bet ir su kitomis tarnybomis, o ypač su viešosios policijos patruliais. Užsienio šalių autorių literatūroje gana daug rašoma apie ypatingą uniformuotos policijos (t.y. patrulio) vaidmenį, prisidedant prie pavogtų transporto priemonių paieškos, įvairių prevencinių priemonių atlikimo. Kauno apskrityje 46% tyrime dalyvavusių tyrėjų tik iš dalies pritaria, kad transporto priemonių vagystes tiriančių tyrėjų bendradarbiavimas su viešąja policija, organizuojant bendras darbo priemones, daro įtaką automobilių vagysčių ištyrimui ar vagysčių skaičiaus mažėjimui.Bendros

darbo priemonės su viešąja policija turėtų būti prevencinio pobūdžio, parodant visuomenei policijos darbą.

Manyčiau, kad didesnį dėmesį reikėtų skirti skirtingų rajonų transporto priemonių vagystes tiriančių pareigūnų bendradarbiavimui. Šiame technikos ir judėjimo laisvės amžiuje nusikaltėliai, turėdami puikias galimybes judėti, nusikaltimus vykdo didesnėje geografinėje teritorijoje. Tyrimu nustatyta, kad šiuo metu transporto priemonių vagystes tiriantys pareigūnai tarpusavyje bendradarbiauja formaliai. Vadinasi, bendradarbiaujama oficialiai ir tik tiek, kiek to reikia procesiniams veiksmams atlikti. Tik dalis transporto priemones tiriančių pareigūnų bendradarbiauja su kitų rajonų pareigūnais rodydami savo iniciatyvą. (Priedas Nr.8).

2.2.1. Įvykio vietos apžiūra

Nė vienas nusikaltimo tyrimas neapsiėjo be įvykio vietos apžiūros. Ši tema yra plačiai ir skirtingais aspektais apžvelgiama kriminalistinėje literatūroje. Profesorius H.Malevski pažymi, kad dar tarpukario Lietuvoje daug dėmesio buvo skiriama apžiūros atlikimo praktiniams organizaciniams klausimams. Praktiškai visi pareigūnai pabrėždavo ypatingą įvykio vietos apžiūros svarbą. K.Budrevičius rašė: „nei viena iš priemonių, leistų naudotis policijai aiškinti nusikaltimus, nėra tokia svarbi, kaip apžiūrėjimas, jei jis atliktas sąmoningai ir prityrusio šiame darbe asmens“.

Užsienio šalių kriminalistikos mokslininkai pateikia mokslines rekomendacijas dėl įvykio vietos apžiūros, iš kurių matyti, kad įvykio vietoje surinkti visi daiktai (objektai) siunčiami į teismą, ir tik teismas pripažįsta ir vertina jų reikšmę.[33]

Prieš išvykstant į įvykio vietą svarbu gerai apgalvoti, kokios gali būti reikalingos kriminalistinės ir kitos techninės priemonės. Reikėtų išsiaiškinti įmanomai daugiau pirminės informacijos, pvz., iš kur pavogtas automobilis, ar tai saugoma teritorija, ar automobilis pavogtas iš garažų masyvo, ar iš privačios valdos, garažo, gyvenamojo namo kiemo, ar iš miesto centro, ir kitas įmanomas aplinkybes. Atsižvelgiant į tai sprendžiama ar įvykio vietos apžiūros metu bus reikalingas specialistas-kriminalistas. Įvykio vietos apžiūra būtų atlikta profesionaliai tik dalyvaujant specialistui–kriminalistui, kuris įvertina, ar yra įvykio vietoje tyrimui tinkamų objektų, tinkamai fiksuoja, fotografuoja transporto priemonės vagystės įvykio vietą.

Įvykio vietos apžiūrai turi būti rengiamasi operatyviai, greitai, nes pati apžiūra yra neatidėliojamas tyrimo veiksmas, atliekamas bet kokiu oru, nepaisant apšvietimo ir kitokių sąlygų. Tais atvejais, kai apžiūra daroma nepalankiomis sąlygomis, ji turi būti pakartota. Rašant darbą buvo glaudžiai bendradarbiauta su Kauno Apygardos prokuratūros vyr. prokuroru

[33] Max M.Houck and Jay A.Siegel. Fundamentals of Forensic Science. 2006. psl. 55.

Gediminu Bučiūnu ir su Generalinės prokuratūros prokurorais, kontroliuojančiais ir prižiūrinčiais transporto priemonių vagysčių ikiteisminius tyrimus. Dėl įvykio vietos apžiūros atlikimo ir specialisto-kriminalisto dalyvavimo jų nuomonė yra vienareikšmiška – tai atsakingiausias tyrimo etapas ir specialisto dalyvavimas būtinas.

Lietuvos Respublikos Generalinės prokuratūros prokurorai, apibendrindami ikiteisminius tyrimus dėl transporto priemonių vagysčių[34], išskyrė esminę problemą – specialistai retai išvyksta į įvykio vietas. Dėl to įvykio vietų apžiūra atliekama paviršutiniškai. Šių proceso veiksmų atlikimo metu kartais nenaudojamos pagrindinės kriminalistikos technikos priemonės – fotografavimas, rastų pėdsakų fiksavimas, daktiloskopiniai milteliai, o jeigu šios priemonės ir naudojamos, jų rezultatai nefiksuojami protokoluose arba tokie duomenys neišsaugomi. Dažnai nefiksuojami laužimo, transporto priemonių protektoriaus, rankų atspaudų pėdsakai, nebraižomi nusikaltimo vietų planai.

Analizuojant Kauno miesto Vyriausiojo policijos komisariato ikiteisminio tyrimo medžiagą Nr. 20-1-00212-08[35], dėl automobilio Audi 100 vagystės iš Šiaurės pr. 29, Kaune, matyti, kad automobilis surastas. Tai atspindi įvykio vietos apžiūros protokolas. Apžiūrėtas automobilis ir pateikta užfiksuoto automobilio fotolentelė, kurią darė Kauno m. VPK Kriminalistinių tyrimų tarnybos specialistas–kriminalistas. Automobilio fotonuotraukos darytos skaitmeniniu fotoaparatu „Canon“. Apžiūros protokole pažymėta, kad fotonuotraukų laikmena saugoma Kauno m. VPK Kriminalistinių tyrimų tarnyboje. Atsižvelgiant į tai, kad nėra tinkamai užtikrinta fotolentelėje esančių nuotraukų laikmenų saugojimas, galima daryti prielaidą, kad nuotraukos fotolentelėje gali prarasti įrodomąją vertę. Manyčiau, kad vertėtų į tai atsižvelgti ir įgyvendinti kiekvienos įvykio vietos fotografavimą į atskirą laikmeną, kuri būtų vienkartinė ir joje užfiksuoti tik vienos įvykio vietos duomenys.

Byloje Nr. 20-1-00525-08 dėl automobilio Audi A6 vagystės iš garažo, iš įvykio vietos apžiūros protokolo matyti, kad įvykio vieta specialisto-kriminalisto buvo fotografuota skaitmeniniu fotoaparatu, o prie fotolentelės yra pridėtas kompaktinis diskas, į kurį perrašytos fotonuotraukos iš nurodytos įvykio vietos apžiūros. Fiksuojant įvykio vietą skaitmeninių fotoaparatu ir perkeliant fotonuotraukas į kitas laikmenas naudojama kompiuterinė technika. Neatmetama galimybė, kad fotonuotraukos gali būti pažeistos jas perkeliant, arba sumaketuotos.

Išvada, fotografuojant įvykio vietoje skaitmeniniu fotoaparatu, tinkamiausia būtų naudoti vienkartinę skaitmeninę laikmeną, kuri būtų pridedama prie įvykio vietos apžiūros protokolo.

[34] Lietuvos Respublikos Generalinė Prokuratūra „Baudžiamųjų bylų dėl autotransporto priemonių vagysčių ikiteisminio tyrimo praktikos apibendrinimas – analitinė apžvalga 2006-12-19
[35] Ikiteisminio tyrimo medžiaga Nr.20-1-00212-08 saugoma Kauno m. VPK KP NTT APGTS archyve

Kriminalistinėje literatūroje apie įvykio vietos fotografavimą nėra atskirų nuorodų dėl skaitmeninės fotografijos.

Prienų rajono policijos komisariato ikiteisminio tyrimo medžiaga Nr. 79-1-00101-08 dėl didelės vertės automobilio „Audi Allroad“ vagystės Prienų rajone. Iš tyrimo medžiagos matyti, kad įvykio vietos apžiūros metu nebuvo fotografuota, nebuvo sudarytas planas. Iš apžiūros protokolo visiškai nesuprantama įvykio vietos lokalizacija. Bylą perdavus Prienų rajono apylinkės prokuratūrai, automobilio savininkas informavo apie vagystės vietoje aptiktus įtariamųjų automobilio protektoriaus pėdsakus ir LR BPK 98 str. tvarka pateikė pėdsakų nuotraukas, darytas mobiliojo ryšio aparatu.

Panašūs trūkumai pastebėti Prienų rajono policijos komisariato tirtoje ikiteisminio tyrimo medžiagoje Nr.79-1-00229-07, Raseinių rajono ikiteisminio tyrimo medžiagoje Nr.68-1-00474-07. Šiose ikiteisminio tyrimo bylose neišsaugotos ir nepridėtos prie ikiteisminio tyrimo medžiagos įvykio vietos nuotraukos, apžiūros metu paimti tik foninis ir kvapo pėdsakai, nenaudoti daktiloskopiniai milteliai.

Atliekant įvykio vietos apžiūrą reikėtų atkreipti dėmesį į tai, ar įvykio vieta, kurią nurodo nukentėjusysis, nėra fiksuojama TV (televizine) vaizdo stebėjimo kamera. Minėtos aplinkybės ne visada būna pastebimos akivaizdžiai, plika akimi. Vaizdo fiksavimo kamerų naudojimas gatvėse, kiemuose, saugojimo aikštelėse ir kitose vietose, neretai padeda atskleisti nusikaltimus, ar juos užkardinti.

2008 metų rugpjūčio mėnesį į Kauno miesto Vyriausiąjį policijos komisariatą su pareiškimu, kreipėsi Lenkijos pilietis, pranešdamas, kad iš nesaugomos automobilių stovėjimo aikštelės, esančios Kęstučio gatvėje, buvo pavogtas jo automobilis Audi A8. Tiriant minėto pranešimo aplinkybes buvo nustatyta, kad įvykio vieta, iš kur buvo pavogtas automobilis Audi A8, yra filmuojama. Analizuojant filmuotą medžiagą buvo nustatyta, kada automobilis buvo pastatytas ir kaip praėjus maždaug 10-15 minučių, tas pats asmuo atsirakina automobilį ir juo išvažiuoja iš aikštelės. Po dviejų valandų kreipiasi į policiją pranešdamas, kad jo automobilis pavogtas. Tyrimo metu nustatyta, kad asmuo, norėdamas gauti draudimo išmoką už pavogtą automobilį Lenkijoje, automobilį ketino parduoti Lietuvoje ir taip gauti pinigus už tariamai pavogtą automobilį.

Automobilių vagysčių atveju dažniausiai įvykio vieta apžiūrima nesant automobilio, o automobilis, jį suradus, apžiūrimas vėliau, atskirai, todėl įvykio vietos apžiūros ir automobilio apžiūros ypatumus nagrinėsiu atskirai, kaip atskirus tyrimo veiksmus.

Įvykio vietos apžiūrai, tiriant transporto priemonių vagystes, turi būti skiriama ypač daug dėmesio, nes ją atliekant gaunama daugiausia informacijos apie nusikaltimo mechanizmą, jo dalyvius ir kitas aplinkybes. Transporto priemonės vagystės atveju įvykio vietą apžiūrintis

tyrėjas (pareigūnas) turi suprasti, kad reikia ieškoti ypatingų pėdsakų: tai automobilio stovėjimo vieta; važiavimo kryptis; pėdsakai, atspindintys individualius automobilio požymius, jo technines charakteristikas, padėsiantys nustatyti automobilio vagystėje dalyvavusio kito automobilio markę, modelį ir kitus pėdsakus. Tokiais atvejais, apžiūrint įvykio vietą, galima gauti informaciją apie tai: ar nusikaltėliai naudojosi automobiliu; kiek įvykio vietoje buvo transporto priemonių (automobilių); kokie automobiliai buvo įvykio vietoje; kiek žmonių dalyvavo nusikaltimo įvykdyme; kokie pėdsakai galėjo likti įvykio vietoje ir ant automobilio; kokie dalyvavusio vagystėje automobilio individualūs požymiai; kokia važiavimo kryptis.[36]

Jeigu nusikaltimo metu naudojamas automobilis ar kita transporto priemonė, ji palieka pėdsakus. Kiekvienas pėdsakas – sistema, grupė pėdsakų, simbolizuojanti nusikaltimo veiksmo etapą ar stadiją – tai savarankiška, turinti savus tikslus sistema.[37]

Tiriant transporto priemonių vagystes įvykio vietos apžiūra gali būti išskirta į tris kryptis pagal vietą.[38] Tai:

1. patalpos (garažo, saugomos aikštelės) apžiūra, atliekama pagal bendrus kriminalistinės taktikos reikalavimus;

2. atviros vietovės (kiemo, gatvės, kelio, aikštės), kur buvo palikta transporto priemonė, apžiūra, atliekama pagal bendrus kriminalistinės taktikos reikalavimus, ypatingą dėmesį skiriant pėdsakams ant žemės (padangų, auto medžiagų, avalynės ir kt.) ir ant kitų objektų (statinių, medžių, kitų transporto priemonių);

3. rastos transporto priemonės apžiūra. Tai labai kruopštus ir atsakingas darbas. Vadovaujantis bendraisiais kriminalistikos taktikos reikalavimais objekto apžiūrai, ypatingą dėmesį reikėtų atkreipti į mikroobjektus (plaušeliai, gruntas, nupjauti laidai), rankų papiliarinių raštų pėdsakus ant vairo rato ir pavarų perjungimo svirties rankenos, kvapo paėmimo galimybę ir mėginių, DNR nustatymui, aptikimą.

Pasak E.P.Iščenko, nė viena smulkmena negali būti palikta be dėmesio. Jeigu įvykio vietos apžiūros protokole įrašoma, kad nieko vertingo tyrimui nerasta, reiškia apžiūra atlikta blogai.[39]

Visais atvejais, kai surandama pavogta transporto priemonė ar sulaikant ją, įtariant, kad pavogta, reikalinga atlikti jos apžiūrą. Suradus vogtą automobilį tikslinga apžiūrėti ne tik jį, bet ir aplinką, esančią netoliese, tikslu surasti kojų, kito automobilio pėdsakus, nusikaltimo įrankius ar

[36] Радаев В.В.,Федяева Н.В. Методика расследования преступлений, совершенных с использованием автотранспортных средств. – Волгоградская академия МВД России, 2000 psl.-49
[37] Зорин Г. А., Зорина М.Г., Зорин Р.Г. Возможности криминалистического анализа в процессах предварительного расследования, государственного обвинения и профисиональнои защиты по уголовным делам. – Москва.Юрлитинформ, 2001 psl. 84
[38] Ищенко Е.П. Криминалистика. Москва. Инфра-М. 2006 psl.136
[39] Ten pat, psl. 137.

kitus nusikaltėlių paliktus daiktus. Apžiūrint paliktą ar paslėptą transporto priemonę ir analizuojant jos aptikimo aplinkybes galima išsiaiškinti keletą svarbių klausimų o būtent: kada transporto priemonė (automobilis) buvo palikta, kaip ji atsirado šioje vietoje, kodėl ją čia paliko, ar buvo bandoma ją slėpti?[40].

Automobilis gali būti pametamas (paliekamas) esant būtinumui (sugedo variklis, baigėsi kuras ir pan..), arba tikslingai (slepiant nusikaltimo pėdsakus, siekiant vėliau jį parduoti ar išardyti dalimis ir pan.).

Jeigu automobilis randamas paskandintas, pirmiausiai, priklausomai nuo jo suradimo vietos, reikėtų patikrinti versiją, kokiu būdu jis pateko į šią vietą. Neretai, kai prievartaujamas turtas, nusikaltėliai pavogtus automobilius paskandina, sudegina arba išardo. Tokiais atvejais apžiūrai reikia kviesti specialistus, kurie padėtų aptikti, užfiksuoti ir išimti pėdsakus ir suteiktų pirminę informaciją apie nusikaltėlį, objektus ir pėdsakus, kurie galėjo likti ant nusikaltėlio kūno ar drabužių, kuriais jis naudojosi.

Automobilio apžiūra turi būti atliekama kryptingai ir tikslingai. Pirmiausia automobilis turi būti apžiūrimas išoriškai: nustatomas tipas, modelis, spalva, valstybinis numeris (ar atitinka registracija pagal VĮ „Regitra“). Esant neatitikimui, sutikrinimą reikia atlikti pagal transporto priemonės (VIN) kėbulo numerį, jei ir šiuo atveju yra neatitikimų, yra pagrindo manyti, kad kėbulo numeris yra suklastotas, o valstybinis numeris pakeistas. Toliau apžiūrima, ar automobilis išoriškai yra apgadintas, ar durelių ir bagažinės spynelėse matosi laužimo žymės, ar vietoje yra kuro bako dangtelis. Surasto automobilio apžiūra turi būti atliekama ten, kur jis buvo rastas. Pirmiausia reikia surasti, užfiksuoti ir paimti rankų pėdsakus nuo išorinio automobilio paviršiaus. Klaidingai kartais manoma, kad negalima surasti rankų pėdsakų ant išorinio automobilio paviršiaus, jeigu jis stovėjo lietuje. Susidarę riebaliniai rankų pėdsakai yra atsparūs vandens poveikiui. Ypatingai kruopščiai reikia apžiūrėti tokias vietas, kur galėjo likti pėdsakai ir kurių nusikaltėliai galėjo nepastebėti, bandydami juos sunaikinti.

Baigus išorinę automobilio apžiūrą, toliau reikia apžiūrėti jo vidų. Tai reikia daryti labai atsargiai, kad nebūtų netyčia sunaikinti ten esantys pėdsakai. Apžiūrą iš vidaus tikslingiausia būtų pradėti nuo vairuotojo durelių. Dėl nedidelės automobilio salono erdvės gali būti sunaikinti pėdsakai ant vidinės durelių pusės, sėdynių, kilimėlių ir kitų objektų.[41] Apžiūrą pradėjus nuo prietaisų skydelio ir vairo, toliau apžiūrima automobilio galinio vaizdo veidrodėlis, pavarų perjungimo svirtis. Toliau reikia apžiūrėti sėdynes, pradedant nuo vairuotojo, ir, priklausomai nuo aplinkybių, likusias. Ypatingą dėmesį reikėtų skirti mikrodalelių, DNR ir kitų

[40] Радаев В.В.,Федяева Н.В. Методика расследования преступлений, совершенных с использованием автотранспортных средств. – Волгоградская академия МВД России, 2000, с.55-56.
[41] Радаев В.В.,Федяева Н.В. Методика расследования преступлений, совершенных с использованием автотранспортных средств. – Волгоградская академия МВД России, 2000, с.63

mikroobjektų, paėmimui, kadangi automobilio viduje buvęs žmogus neišvengiamai kontaktavo rūbais, batais, savo kūno dalimi su sėdynių paviršiumi, grindimis ir kitomis automobilio dalimis.

Užvalkalai dažnai gaminami iš sintetinių medžiagų. Dėl elektrostatinio ir tarpmolekulinio kontakto su rūbais jie traukia prie savęs daleles. Mikrodalelės prilimpa ir įsiskverbia į audinį, todėl išlieka galimybė jas rasti. Transporto priemonių (automobilių) vagystės priskiriamos sunkių nusikaltimų kategorijai, todėl reikia išnaudoti populiarėjančius DNR tyrimus. Tam reikia surasti objektų, pagal kuriuos būtų galima nustatyti įtariamąjį (cigarečių nuorūkos, plaukai, prakaitas ant vairo rato ir pan.).

Reikėtų išnaudoti ir odorologijos galimybes. Kiekvienas žmogus turi savo individualų kvapą. Atsiranda galimybė identifikuoti asmenį pagal kvapo požymius.[42]

Surašant apžiūros protokolą būtina nurodyti kuro kiekį bake, kurį rodo prietaisai, ir kilometražą pagal spidometrą.

Transporto priemonė gali būti sulaikoma ir apžiūrima, įtariant, kad ji vogta, suklastoti ar pakeisti valstybiniai registracijos numeriai, registracijos dokumentai ar įrašai juose, pakeisti ar sunaikinti kėbulo, važiuoklės ar variklio numeriai, faktiniai kėbulo, važiuoklės numeriai nesutampa su įrašais dokumentuose.[43]

Nuo automobilio apžiūros yra neatsiejama automobilio dokumentų apžiūra. Vis dažniau nusikaltėliai, ypač nusikalstamos grupuotės, vykdydami transporto priemonių vagystes, naudojasi suklastotais dokumentais. Dokumentai gali būti klastojami suklastojant dokumento blanką ir jame esančius įrašus, klastojamas tik blankas, blankas tikras, o įrašai jame suklastoti.

Dažniausiai klastojami: transporto priemonių registracijos liudijimai (ypatingai užsienio šalių); pažymos-sąskaitos; muitinės deklaracijos; įvairūs įgaliojimai ir kt. Suklastoti dokumentai gali būti išimami: atliekant kratą, poėmį; apžiūrint įvykio vietą, (automobilį); taip pat gali būti išimami kartu su automobiliu, kai įtariama jį esant vogtu.

Apžiūrint dokumentus, pirmiausia būtina atkreipti dėmesį, koks bendras dokumentų stovis, jų turinys ir rekvizitai, išorinis dokumento vaizdas ir individualizuojantys požymiai, bei požymiai, rodantys, jog dokumente daryti taisymai: trinant, ėsdinant, prirašant ar kitais būdais, ir leidžiančiais įtarti, jog dokumentas yra suklastotas.[44]

Kai paimamas automobilis, kuris įtariama yra vogtas, kartu su juo paimamas ir apžiūrimas transporto priemonės registracijos liudijimas (transporto priemones naudotojo pažymėjimas).

---

[42] Алексеев А.И. Практика уголовного сыска. – Москва. Лига разум, 1999, с. 113

[43] Dėl 2001-06-15 įsakymo Nr.331/107 „Dėl transporto priemonių, kurios įtariama yra pagrobtos, paėmimo, saugojimo, tikrinimo ir grąžinimo instrukcijos patvirtinimo“ pakeitimo įsakymas Nr.420/114. – Vilnius., 2002.

[44] Радаев В.В.,Федяева Н.В. Методика расследования преступлений, совершенных с использованием автотранспортных средств. – Волгоградская академия МВД России, 2000, с. 66.

Iš apklausos anketų matyti, kad 55% tyrėjų pateikia įtarimus asmeniui, įvykdžiusiam automobilio vagystę, remdamiesi mikrodalelių tyrimo išvada, 56% - DNR ekspertizės aktu, 69% - daktiloskopinio (pirštų atspaudų) tyrimo išvada.

Išvada, kruopštus darbas, apžiūrint įvykio vietą, sėkmingo bylos ištyrimo sąlyga.

Gana dažnai transporto priemonės vagystės, ypač jei automobilis pavagiamas mieste, įvykio vietos apžiūra apsiriboja vietos, iš kur buvo pavogtas automobilis, užfiksavimu. Miesto sąlygomis sunku nustatyti nusikaltimo pėdsakus, tačiau tai pasidaro blogu įpročiu ir pėdsakų nebeieškoma net tada, kai juos realiai galima aptikti. Pastebima ydinga praktika, kai transporto priemonės vagystės atveju, net nebandoma į įvykio vietą kviesti kriminalistinių ekspertinių padalinių specialistą.

Kauno apskrities 39% apklaustų tyrėjų nurodė, kad kriminalistinių tyrimų padalinių pareigūnai retai arba praktiškai visai nepadeda ištirti transporto priemonių vagystes.

Rusų kriminalistai E.P.Iščenko ir V.I.Komisarova pateikia, kad versijos iškėlimui būtina išanalizuoti ne tik tiesioginę informaciją, gautą įvykio vietos apžiūros metu, apklausiant liudininkus, bet ir netiesioginę – anoniminiai skambučiai, laiškai, kiti atsitiktiniai šaltiniai. Tyrėjas šiuos šaltinius naudoja tik versijos iškėlimui.

Kartais reikia įsitikinti ar transporto priemonė iš tikro buvo pavogta. Vagystė gali būti inscenizuota. Leidinyje „Kriminalistikos taktika ir metodika“[45] inscenizacija apibūdinama kaip aplinkybių, neatitinkančių tikrovės įvykio vietoje, sukūrimas. Atskleidžiant ir tiriant inscenizacijas nustatoma: įvykio aplinkybės, kurios buvo inscenizuotos (laikas, vieta, įvykio dalyviai, pobūdis); inscenizuoto įvykio pobūdis (rūšis ir požymiai); inscenizacijos dalyviai ir kiekvieno jų vaidmuo, tikslai ir motyvai, kuriais jie vadovavosi; inscenizacijos paruošimo ir įvykdymo aplinkybės (laikas, vieta, veiksmų eiliškumas, daiktai, medžiagos, naudoti inscenizacijos metu); inscenizacijos pasekmės (pvz.: ne laiku pradedamas ikiteisminis tyrimas; įvykdyti kiti nusikaltimai, už kuriuos nusikaltėliai nebuvo nubausti ir pan.); aplinkybės, susijusios su inscenizacijų dalyvių melagingų duomenų pateikimu.

Išanalizavus kriminalistinėje literatūroje pateiktus inscenizacijos aprašymus, jų randama ne vienas. Inscenizacija – tai realybės iškreipimas, tai buvusio veiksmo sumanymo nutraukimas, o jo vietoje atsiradimas kito, dirbtinio, kuris nepagrįstas realiais saitais. Kriminalistinė inscenizacija – tai suklaidinimo būdas tam tikrame erdvės–laiko periode.[46]

Lietuvoje vis labiau populiarėja įvairios draudimo paslaugos, todėl pasitaiko atvejų, kai prabangių automobilių savininkai (sąlyginai nusikaltėliai), norėdami gauti dvigubą pelną, savo

[45] R.Burda, R.Krikščiūnas, E.Latauskienė, H.Malevski, S.Matulienė „Kriminalistikos taktika ir metodika“ LTU Vilnius, 2004, p-87-88

[46] Зорин Г. А., Зорина М.Г., Зорин Р.Г. Возможности криминалистического анализа в процессах предварительного расследования, государственного обвинения и профисиональнои защиты по уголовным делам. – Москва. Юрлитинформ, 2001, p-267

automobilius parduoda, vėliau praneša apie, tariamai, pavogtą transporto priemonę. Automobilio savininkas, neįrodžius jo kaltės, gauna nemažą pelną, tuo padarydamas žalą draudimo bendrovei ir trukdydamas policijos darbui, kurios pajėgos gaišinamos, tariamai, pavogto automobilio paieškai. Automobilio vagystės inscenizacijos motyvai gali būti ir kitokie.

Esant įtarimui, kad transporto priemonės vagystė inscenizuota, pirmiausia reikėtų patikrinti tuo suinteresuotus asmenis, jų motyvus ir tikslus, kaip, pavyzdžiui, draudimo gavimas. Tokiomis aplinkybėmis reikalinga patikrinti: [47] ar pareiškėjas turėjo automobilį, kuris pagal jį yra pavogtas; ar tikrai yra sudaryta draudimo sutartis dėl pavogto automobilio; ar nepadidinta draudimo suma, lyginant su realia verte; ar nėra pareiškėjas anksčiau kreipęsis dėl analogiškų vagystės faktų; ar pareiškėjas nebuvo sudaręs žodinių ar raštiškų laikino turto naudojimo sutarčių; ar nėra asmens inscenizavusio vagystę.

Pasitvirtinus tokiems įtarimams, apklausiant nukentėjusįjį, reikia išsiaiškinti aplinkybes, leidžiančias patvirtinti ar paneigti, jog nusikaltimas yra inscenizuotas. Tas pačias aplinkybes reikia išsiaiškinti ir apklausiant liudytojus. Šiuo atveju jų nesuinteresuotumas bylos baigtimi leis gauti objektyvius duomenis apie nusikaltimo inscenizaciją.[48]

Išvada, apibendrinus įvykio vietos apžiūros taktikos ypatumus, kai pavogtas automobilis, klaidų sumažinimui, apžiūrint įvykio vietą, siūlyčiau:

1. prieš pradedant apžiūrą stengtis surinkti galimai daugiau informacijos iš kitų šaltinių: liudytojų, specialistų, operatyvinių darbuotojų;

2. įvykio vietoje užfiksuoti kuo daugiau pėdsakų ir daiktų, kad būtų galima kelti ir patikrinti visas galimas versijas;

3. ieškoti tarpusavio ryšio tarp aptiktų faktų ir nusikaltėlio (nukentėjusiojo) asmenybės.

2.2.2. Apklausos ypatybės

Nukentėjusiųjų, liudytojų, įtariamųjų apklausa yra būtinas veiksmas, tiriant bet kokius nusikaltimus. Todėl pareigūnui, kuriam pavestas nusikalstamos veikos tyrimas, būtinos išsamios žinios apie šio veiksmo atlikimo taktiką. Kriminalistikos mokslininkai leidinyje „Apklausa ikiteisminio tyrimo metu“[49], pateikia keletą nuostatų, kaip nusikaltimų tyrėjai suvokia apklausos specifiką.

[47] Смагоринский Б.П.,Закатов А.А. (отв.редакторы) Особенности расследования тяжки преступлений. – Волгоградский юридический институт МВД России. 1995, с. 119.
[48] Ten pat. Psl. 121
[49] Burda R., Kuklianskis S., Apklausa ikiteisminio tyrimo metu (taktikos teorija ir praktika), -Mykolo Romerio universitetas, Vilnius, 2007, psl. 9.

Apklausos veiksmingumas labai priklauso nuo tyrėjo asmenybės, jo intelekto, žinių ir pan. Tyrėjo sugebėjimai ir gilios bei išsamios žinios apie apklausos taktiką – štai kas gali užtikrinti apklausos veiksmingumą.[50]

Galima pažymėti dvi grupes ypatybių, kurios apklausai suteikia išskirtinumo:

1. bendravimą apklausos metu reguliuoja baudžiamojo proceso įstatymas;

2. bendravimo apklausos metu dalykas yra nusikalstamos veikos aplinkybės. Jos sąlygiškai vadinamos kriminalistinėmis bendravimo (apklausos) ypatybėmis.

Dažnai apklausa atliekama nusikalstamos veikos vietoje, įvykio vietos apžiūros ar parodymų patikrinimo vietoje metu. Galima sutikti su mokslininkais, kurie teigia, kad tyrėjo atliekamas objektyvus vietos ištyrimas negali pakeisti liudytojo ar nukentėjusiojo parodymų.[51] Parodymų formavimo aspektus tyrėjas gali suvokti tik pats būdamas įvykio vietoje, o nusikalstamos veikos įrodinėjimo logika nusako atskirą duomenų apie įvykį gavimą iš asmenų ir jų lyginimą su kitais duomenimis, laikantis baudžiamojo proceso įstatymo normų.

Patyręs tyrėjas apie žmogų sprendžia iš jo padarytos nusikalstamos veikos arba santykio su padaryta nusikalstama veika, jo apranga, tvarkingumu, elgesiu apklausos metu, iškalbos, kultūros ir žinių lygio, priklausymo atitinkamai socialinei grupei, išsilavinimo, mokėjimo dėstyti mintis, kalbos kultūros ir pan.

Apklausiamieji pagal jų santykį su nusikalstamos veikos mechanizmu ir jų procesine padėtimi skirstomi, tai: nukentėjusieji, liudytojai, įtariamieji (kaltinamieji) ir, atskirai, ekspertai.

Kriminalistikos vadovėliuose rašoma apie kriminalistinius taktinius apklausos būdus, pateikiama jų samprata. Dažniausiai kriminalistinis taktinis būdas yra formuluojamas taip: „Taktinis būdas – tai racionaliausias, efektyviausias tyrėjo veikimo būdas (elgesys), kurį jis pasirenka, atsižvelgdamas į konkrečią tyrimo situaciją ir kuriuo pasiekimas optimalus rezultatas“[52].

Kadangi apklausos situacijos būna skirtingos, tyrėjas gali tikėtis sėkmingų apklausos rezultatų tik tuomet, jeigu tarpiniam uždaviniui išspręsti taikys grupę taktinių būdų, iš kurių kiekvienas turi savitą turinį, pavaldų bendriems apklausos tikslams.[53] Analizuojant apklausos situacijos sąvoką, reikėtų ją suprasti kaip santykius, kurie susidaro apklausiant įtariamuosius, kaltinamuosius, liudytojus ir kitus proceso dalyvius.

[50] Ten pat. 9-10 psl.
[51] Соловь.в А.В. Доказывание в досудебных стадиях уголовного процесса.-Москва, 2002. С. 70-71
[52] Palskys E., Kazlauskas M., Danisevičius P. Kriminalistika. – Vilnius, 1985. p. 172.
[53] Burda R., Kuklianskis S., Apklausa ikiteisminio tyrimo metu (taktikos teorija ir praktika), -Mykolo Romerio universitetas, Vilnius, 2007, psl. -109

2.2.2.1. Nukentėjusiojo apklausa

Proceso dalyvis, kuris labiausiai suinteresuotas ikiteisminio tyrimo baigtimi, yra nukentėjusysis. Šis proceso dalyvis transporto priemonių vagysčių byloje, skirtingai nuo vagysčių iš butų ar smurtinių nusikaltimų, išsiskiria savo savita specifika. Išanalizavus Lietuvos ir užsienio šalių kriminalistikos mokslininkų nuorodas apie nukentėjusiojo apklausos taktiką, išskirtinių bruožų nepastebėjau. Visi mokslininkai atkreipia dėmesį į tai, kad apklausiant nukentėjusįjį reikia išsiaiškinti: nusikaltimo veikos detales, kurias būtų galima palyginti su kitais ikiteisminio tyrimo medžiagoje esančiais duomenimis, bei nukentėjusiojo veiksmus, nusikalstamos veikos padarymo metu[54]. Nors nukentėjusysis apklausiamas pagal liudytojo apklausos taisykles, jis skiriasi nuo liudytojo tuo, kad nusikalstama veika jam padaryta žala, todėl nukentėjusysis pagrįstai yra suinteresuotas bylos baigtimi. Apklausiant nukentėjusįjį ir vertinant jo parodymus, reikia atsižvelgti į tokį suinteresuotumą, taip pat į tai, kad dėl grėsusio pavojaus ir susijaudinimo nukentėjusysis galėjo iškreiptai suvokti įvykio aplinkybes. Nukentėjusiojo parodymų teisingumui gali turėti reikšmės suinteresuotų asmenų daromas įvairaus pobūdžio poveikis (grasinimas, papirkimas ir pan.).

Transporto priemonių vagysčių bylose, su nukentėjusiuoju reikia išsiaiškinti žymiai daugiau aplinkybių, ne tik apie vagystės objektą automobilį, bet ir kitas aplinkybes, kurios tyrimo metu susideda į bendrą tyrimo metodikos sistemą. Kaip rodo transporto priemonių vagysčių praktika, konkrečios nukentėjusiojo apklausos taktikos ypatybės, transporto priemonės vagysčių bylose, irgi nėra išskirtos. Mokslininkai linkę nukreiti tokią apklausą į bendruosius taktikos apklausos bruožus. Šioje situacijoje, manyčiau jie yra lyg ir teisūs, tačiau, kaip rodo transporto priemonių vagysčių tyrimo praktika, apsiriboti vien bendrais nukentėjusiojo apklausos taktikos bruožais nepakanka. Transporto priemonių vagysčių tyrimo specifika diktuoja savo taisykles.

Atsižvelgiant į praktikoje susiklosčiusias tendencijas, kurias pastebėjau tirdama transporto priemonių vagystes, išskirčiau pagrindinius klausimus, kuriuos reikėtų išsiaiškinti su kiekvienu nukentėjusiuoju, kuriam pavogtas automobilis:

- Kur, kada ir kokiomis aplinkybėmis jis įsigijo automobilį;
- Ar transporto priemonė drausta nuo vagysčių? Jei taip, tai kokioje draudimo bendrovėje?

[54] Burda R., Kuklianskis S., Apklausa ikiteisminio tyrimo metu (taktikos teorija ir praktika), -Mykolo Romerio universitetas, Vilnius, 2007, psl. 193

- Ar yra automobilyje įrengta apsaugos signalizacija? Jei taip, tai kokia signalizacijos sistema ir ką ji blokuoja? Ar buvo įjungta signalizacija, paliekant automobilį? Jei ne, tai kokios kitos apsaugos priemonės buvo įrengtos automobilyje?

- Kas dar, be nukentėjusiojo, naudojasi jo transporto priemone?

- Ar pirkdamas automobilį su pardavėju atsiskaitė pilnai? Kiek gavo automobilio raktelių pirkdamas automobilį?

- Ar nebuvo daryta automobilio raktelių dublikatų?

- Ar nebuvo kam nors palikęs transporto priemonės raktelių, ar paskolinęs transporto priemonę?

- Ar pastaruoju metu, prieš transporto priemonės vagystę, ji nebuvo remontuota? Jei taip, tai kur?

- Kur paskutinį kartą prieš transporto priemonės vagystę važinėjo (kokiomis gatvėmis)?

- Ar nepastebėjo sekimo, ar šiaip ko nors įtartino?

- Kur pastoviai nakties metu buvo laikoma transporto priemonė?

- Kada paskutinį kartą prieš vagystę matė savo transporto priemonę?

- Kokie automobilio ypatingi, išskirtiniai požymiai (iš išorės), pagal kurios jis galėtų atpažinti savo automobilį?

- Kas dar (anksčiau) naudojosi nukentėjusiajam priklausančia transporto priemone?

- Ką gali pasakyti apie automobilio vagystės aplinkybes (ar žino, kad jis pavogtas, jei taip, tai iš kur sužinojo ir t.t.)?

- Kokia automobilio vertė?

- Ar automobilyje buvo likę nukentėjusiajam priklausančių daiktų, dokumentų? Jei taip, tai kokia jų vertė? (nurodyti kiekvieno daikto išskirtinius požymius).

- Kokia žala jam padaryta šiuo nusikaltimu?

- Ar po automobilio vagystės buvo prievartaujamas jo turtas, reikalaujant išpirkos už pavogtą automobilį? Jei taip, tai kada, kokiomis aplinkybėmis? (ar buvo duotas skelbimas dėl automobilio dingimo, ar sulaukė telefono skambučių, iš kokio telefono buvo skambinta, gal turi išsaugotą skambinusiojo telefono numerį).

- Jei buvo prievartaujamas turtas, reikalaujant išpirkos už pavogtą automobilį, ar nukentėjusysis neprieštarauja tam, kad būtų gautos jo telefono išklotinės?

- Ar ką nors įtaria automobilio vagyste?

Minėti klausimai tikrai nėra galutiniai ir išbaigti nukentėjusiajam apklausos metu. Tai yra pagrindiniai, kuriuos reikėtų išsiaiškinti pirmiausiai, pradedant tirti transporto priemonės vagystę.

Išsiskiriančiu iš kitų nusikaltimų tyrimo aspektu, tiriant transporto priemonių vagystes, turėtų būti psichologinio kontakto užmezgimas su nukentėjusiuoju. Tyrėjas turėtų įvertinti ne tik visas tyrimo aplinkybes, bet atsižvelgti ir į tai, kiek automobilis nukentėjusiajam buvo svarbus, brangus. Jis gali būti įsigytas už visas šeimos santaupas. Šis psichologinis aspektas, labai svarbus tiriant šios rūšies nusikaltimus. Kaip rodo transporto priemonių vagysčių tyrimo praktika, tiriant šios rūšies nusikaltimus su nukentėjusiuoju užmegzti kontaktą nėra lengva, o kartais – visiškai nepavyksta.

Išskirtinis aspektas, kai iš nukentėjusiojo už pavogtą transporto priemonę prievartaujamas turtas, ar grasinama pačiam nukentėjusiajam. Tiriant šios rūšies nusikaltimus, neretai nukentėjusieji per nusikaltėlių tarpininkus išperka pagrobtas transporto priemones ir atsisako bendrauti su policija teigdami, kad automobilį surado patys. Dažniausiai policija tuo tyrimą ir baigia. Tokiose ikiteisminio tyrimo bylose teigiamų rezultatų pasiekiama tik tada, kai nukentėjusysis bendradarbiauja su policijos pareigūnais. Nukentėjusiųjų pranešimai apie išpirkos reikalavimą fiksuojami jų apklausose ir tiriami baudžiamosiose bylose dėl transporto priemonių vagysčių, o, esant pagrindui, išskiriami į atskirus tyrimus. Analizuotose bylose pastebėta, kai nukentėjusysis pavogtą automobilį surasdavo pagal „anonimo“ telefono skambutį, prie bylos nebuvo pridedama informacija apie telefono skambučius, su nukentėjusiuoju detaliai nesiaiškinamos išpirkos už automobilį sumokėjimo aplinkybės. Paminėtina teigiama Kauno miesto VPK APGTS praktika, kai nukentėjusiems įteikiamos atmintinės, kur nurodyta, kaip jie turėtų elgtis, gavę pasiūlymą išpirkti pavogtą automobilį.

Praktikoje ne visada yra aišku, kaip teisingai procesiškai įforminti kai kuriuos ikiteisminio tyrimo veiksmus, daromus baudžiamosiose bylose dėl turto prievartavimo. Turima omenyje pareigūno bendravimas telefonu su turto prievartautoju, kai pareigūnas kalba už nukentėjusįjį. Tokio pokalbio metu, kartu atliekant telekomunikacijų tinklais perduodamos informacijos kontrolę ir darant įrašus, (LR BPK 154 str.), padaugėja šansų nustatyti turto prievartautoją. Tačiau taikydamas LR BPK 158 str. prokuroras prašyme teisėjui turėtų nurodyti duomenis, išvardintus šio straipsnio 3 d., taip pat įvardyti asmenį, prieš kurį veiksmai turi būti atlikti, o pirminėje tyrimo stadijoje, kai tik buvo pradėtas turto prievartavimas, šis asmuo nebūna nustatytas.

2.2.2.2. Liudytojo apklausa

Vadovaujantis ta pačia apklausos taktika apklausiamas ir kitas ikiteisminio tyrimo dalyvis, tai – liudytojas. Analizuotoje mokslinėje literatūroje liudytojas apžvelgiamas kaip asmuo, kuris matė, ar kitaip suvokė (girdėjo, lietė, užuodė ir t.t.), su tiriamu įvykiu susijusius

faktus, įvykius, reiškinius ir gali tai patvirtinti duodamas parodymus. Liudytoju tampama nepriklausomai nuo žmogaus valios, jam atsidūrus situacijoje, kurioje vyksta nusikalstama veika ar kiti, su ja susiję, įvykiai.[55] Praktiniu požiūriu liudytojo parodymai yra anksčiau įgytų vaizdinių, o kartais ir garsinių ar kitų jutiminių pojūčių atkūrimas ir perdavimas bei užfiksavimas.

Transporto priemonių vagysčių bylose liudytojų parodymų teisingumas priklauso nuo suvokimo tikslumo ir išsamumo, geros atminties, sugebėjimo perduoti išlaikytą informaciją apklausos metu. Šie liudytojo gebėjimai priklauso nuo jo fizinės ir psichinės sveikatos būklės, amžiaus, išsilavinimo, profesinių ir kitų faktorių, į kuriuos reikia atsižvelgti vertinant liudytojo parodymus. Nagrinėjamo darbo srityje liudytojo vaidmuo šiek tiek skiriasi nuo, pavyzdžiui, smurtinių nusikaltimų bylų liudytojų. Pagrindinis išskirtinis bruožas, kad šiuose nusikaltimuose liudytojų, akivaizdžiai mačiusių transporto priemonės vagystę, beveik nėra. Dažniausiai liudytojai teigia, kad „matė automobilyje sėdintį vieną ar du asmenis ir automobilis nuvažiavo“. Daugiau liudytojai apibūdinti paprastai negali. Pasitaiko atvejų, kai liudytojas teigia, kad asmenį, galimai įtariamą automobilio vagystę, matė pro langą. Į šią aplinkybę reikėtų atkreipti dėmesį, įsigilinant į liudytojo asmenybę, jo fizines galimybes, paros laiką, apšvietimą, o taip pat aplinkybes, pagal kurias galėtų liudytojas apibūdinti asmenį, pvz.: apranga, išskirtinė eisena, gestikuliacija, laikysena ir kt. Tyrėjas turėtų kuo smulkiau šias ypatybes išsiaiškinti liudytojo apklausos metu.

Dažnai po transporto priemonės vagystės, už automobilį yra prievartaujamas turtas ir net grasinama nukentėjusiajam. Tokiais atvejais galima pagalvoti apie liudytojo anonimiškumo taikymą. Anonimiškumas liudytojui dažniau taikomas bylose dėl nusikalstamo susivienijimo, turto prievartavimo, kontrabandos, bet gali būti taikomas ir bylose dėl transporto priemonių vagysčių, kurias įvykdo organizuotos grupuotės, turto prievartavimo atvejais už pavogtą didelės vertės automobilį ir kai kuriais kitais atvejais, kai paaiškėja sunkūs ar labai sunkūs nusikaltimai. Kaip rodo praktika, anonimiškumo taikymas yra gana sudėtinga procesinė procedūra, anonimiškumas liudytojui taikomas tik išimtinais atvejais. Pirma, anonimiškumo taikymas yra sudėtinga ir brangi procedūriniu požiūriu priemonė. Antra, darant proceso veiksmus su asmeniu, kuriam taikomas anonimiškumas, ribojasi kai kurie rungimosi, betarpiškumo ir teisės į gynybą nuostatų realizavimo elementai, nors tai daroma teisingumo interesais, laikantis logikos bei protingumo. Trečias ir pagrindinis rodiklis, atsispindintis tiriant transporto priemonių vagysčių bylas, kad, taikant anonimiškumą bylose dėl labai sunkių ir sunkių nusikaltimų reikia išlaikyti reikiamą proporciją tarp įprastinių nukentėjusiųjų ar liudytojų ir tų nukentėjusiųjų ar liudytojų,

[55] Burda R., Kuklianskis S., Apklausa ikiteisminio tyrimo metu (taktikos teorija ir praktika), -Mykolo Romerio universitetas, Vilnius, 2007, psl.-197

kuriems taikomas anonimiškumas. Tai gana sudėtingai pasireiškia, nes paprastai liudytojų nebūna daug, o apkaltinamasis nuosprendis negali būti pagrįstas vien tik nukentėjusiųjų ir liudytojų, kuriems taikomas anonimiškumas, parodymais. Liudytojas, yra toks proceso dalyvis, kuris visiškai nėra suinteresuotas, bylos baigtimi, ir jam visiškai neaktualu bendrauti su tyrėjais.

Užsienio šalių kriminalistai teigia, kad liudininkais gali būti pirmieji, atvykę į įvykio vietą, pvz.: policija, medikai, gaisrininkai. Tai grindžiama tuo, kad jie pirmieji atvyko į įvykio vietą ir matė realią situaciją, nepaisant to, kad jie toje įvykio vietoje dirbo kaip specialistai.[56] Atkreiptinas dėmesys į tai, kad liudytojai apklausiami atskirai vieni nuo kitų (vieni neturi žinoti apie kitų parodymus, kadangi kiekvieno liudytojo parodymai yra individualūs). Jei asmuo liudytoju apklausiamas įvykio vietoje, siūloma paimti to žmogaus rankų atspaudus ir atspaudus nuo automobilio palyginimui.[57]

2.2.2.3. Įtariamojo automobilio vagyste apklausa

Tiriant transporto priemonių vagystes, pirmiausia būtina vadovautis bendraisiais kriminalistikos metodais, kurie taikytini atskirų rūšių nusikaltimų tyrimui. Pagal bendrąsias kriminalistikos charakteristikas nusikaltėliai paprastai skirstomi į dvi pagrindines grupes: smurtininkus ir turtininkus. Smurtininkai – tai nusikaltėliai, kurie naudoja smurtą siekdami nusikalstamo tikslo: tai – žmogžudžiai, žagintojai, plėšikai, chuliganai ir kiti nusikaltėliai prieš asmenį. Turtininkai – tai nusikaltėliai, kurių pagrindinis tikslas, darant nusikalstamas veikas, – turtinė nauda. Tai – vagys, turto prievartautojai, įvairūs sukčiai, kyšininkai, kontrabandininkai, mokesčių valstybei vengiantys mokėti asmenys ir pan.

Apie įtariamojo asmens priskyrimą konkrečiai nusikaltėlių grupei labai svarbu žinoti iki pirmosios jo apklausos. Remiantis analizuota kriminalistine literatūra ir asmenine darbo patirtimi, tiriant tokio pobūdžio nusikaltimų bylas, galima teigti, kad automobilių vagys priskirtini prie turtinių nusikaltėlių.

Įtariant transporto priemonių vagystėmis, dažnai sulaikomi asmenys, kurie ne kartą jau buvo sulaikyti už analogiškus nusikaltimus. Tai pastoviai policijos akiratyje esantys asmenys. Jų elgesys sulaikymo, apklausos metu ir, aplamai visuose ikiteisminio tyrimo etapuose, žymiai skiriasi nuo tų, kurie už automobilio vagystę sulaikomi pirmą kartą ir nepriklauso jokiai nusikalstamai grupuotei (pavieniai automobilių vagys). Remdamasi kriminalistikos mokslininkų teiginiu – „Kriminalistikai, nagrinėjančiai įtariamojo asmenybę, svarbu atsižvelgiant į jo fizines,

[56] Warren J.Sonne, Criminal Investigation for the professional Investigator, - New York, 2006, psl.-153-154
[57] Ten pat, 20-23

dvasines ir kitas savybes, atskleisti žmogaus sugebėjimą padaryti nusikaltimą.“[58], norėčiau apžvelgti įtariamųjų automobilių vagystėmis ypatumus.

Įtariamieji dėl automobilio vagystės ir panašių nusikalstamų veikų, išskyrus gailestį sau, kaltės jausmo nejaučia. Vienas iš tokios būsenos pagrindinių bruožų – tai, kad visi, jų nuomone, panašias nusikalstamas veikas daro, o įtariamasis tik atsitiktinai „papuolė“. Retai pasitaiko, kad nusikaltėliai patys atvyktų, pripažintų savo kaltę ir gailėtųsi padaryto. Prisipažinimas paprastai susijęs su siekiu išvengti arba mažinti savo atsakomybę už padarytą veiką arba po to, kai įtariamais suprato, kad kito kelio nėra (nėra alternatyvos prisipažinimui, tik taip galima švelninti bausmę).

Sudėtingiau įgyvendinti kriminalistikos rekomendacijas įtariamojo apklausos metu dalyvaujant gynėjui. Dalyvaujant gynėjui, per apklausą kyla šios problemos: apklausa įgauna oficialų pobūdį, ji netenka intymumo, nelengva sudaryti abipusio pasitikėjimo atmosferą, tačiau čia galima panaudoti įtikinėjimo ir emocinio poveikio svertus. Kaip rašo užsienio kriminalistai[59], tokiu atveju būtina tiksliau formuluoti klausimus ir turiningiau, dalykiškiau ir itin pagrįstai pateikti juos apklausiamajam.

Nagrinėjant įtariamojo automobilių vagystėmis apklausos taktikos ypatybes galima išskirti jo požiūrį į nusikaltimą ir vertybines orientacijas. Renkantis apklausos taktiką būtina atsižvelgti į nusikalstamą patirtį, nes nusikalstamos veikos padarymas savaime ir savaip veikia nusikaltėlio asmenybę. Pagal nusikalstamo darbo patirtį įtariamuosius galima suskirstyti:

- turinčius nusikalstamą patirtį ir jos neturinčius. Įtariamuosius būtų galima smulkiau susiskirstyti į padariusius daug nusikaltimų (nusikaltimų sistema), padariusius kelias nusikalstamas veikas ir padariusius vieną nusikaltimą. Aišku, kad nusikalstamos veikos patirtis ir tuo pačiu nusikalstamų nuostatų gilumas priklauso nuo padarytų nusikaltimų skaičiaus;

- įgijusius ikiteisminio tyrimo „mokyklos“ (anksčiau buvo apklausiami, jų atžvilgiu buvo tiriama byla) ir neįgijusius tokios „mokyklos“ patirties;

- lankiusius kalėjimo (laisvės atėmimo vietų) „mokyklą“ ir nelankiusius tokios „mokyklos“.

Analizuotos automobilių vagysčių bylos Kauno apskrities policijos komisariatuose parodė, kad transporto priemonių vagystes vykdo tik vyrai. Transporto priemonių vagystė yra gana specifinė vagysčių rūšis, reikalaujanti nemažai žinių apie transporto priemonės veikimo principus, sandarą, technines apsaugos priemones, jų veikimo būdus ir neutralizavimo priemones, vairavimo įgūdžius, kas yra labiau artima vyriškos lyties asmenims. Pasitaiko atvejų, kada moterys prisideda prie nusikaltimo vykdymo, būna padėjėjomis, bendrininkėmis ir pan.

[58] Kuklianskis S., Matulienė S. Kriminalistinės nusikaltimų charakteristikos samprata // Jurisprudencija. 2002. T.29(21). P.53.
[59] Brandl S.G. Criminal investigation. – Boston: Pearson, 2003.P.242-244.

Jeigu transporto priemonės vagystę traktuosime kaip tiesioginius transporto priemonės fizinio užvaldymo veiksnius (vykdytojo veiksmus), tai pamatysime, jog transporto priemonių vagystes vykdo vien tik vyrai.

Išsiaiškinus, kad automobilių vagysčių nusikaltimus padaro vyriškos lyties atstovai, svarbus įtariamojo apklausos aspektas yra patį įtariamąjį priskirti prie nusikaltėlių grupės (luomo). Tai ne tik palengvina pačią įtariamojo apklausą, bet ir atspindi, atskirais atvejais, nusikaltimo padarymo mechanizmą, o būtent, iš kur pavogtas automobilis, ar automobilis turėjo technines apsaugos priemones ir kt. Iš to galima spręsti apie įtariamojo intelektualumą, jo techninio išprusimo laipsnį. Jau nuo pirmojo kontakto su įtariamuoju svarbu išsiaiškinti, kokį išsilavinimą turi įtariamasis automobilio vagyste, ar jis moka vairuoti automobilį. Kaip rodo praktika, vairuotojo pažymėjimo neturėjimas, visiškai nesietinas su automobilio vairavimo mokėjimu. Turint įtariamąjį, kuris neturi vairuotojo pažymėjimo, negalima teigti, kad jis negalėjo pavogti automobilio. Bendraujant su įtariamuoju svarbu išsiaiškinti aplinkybes ir motyvus, kodėl jis pavogė transporto priemonę. O gal automobilį pavogė ne jis, o tik draugai prašo prisiimti kaltę. Tai ypač būdinga automobilių vagystėms, kurias daro asmenų grupės, tarp kurių yra ir nepilnamečių asmenų.

Automobilių vagystės, padarytos nepilnamečių asmenų, išsiskiria nuo vagysčių, padarytų asmenų, išimtinai užsiimančių tik automobilių vagystėmis. Nepilnamečiai, linkę vogti senesnio modelio, be apsaugos priemonių, automobilius. Pats automobilio vagystės mechanizmas dažnai pasižymi chuliganiškais veiksmais. Nepilnamečiai pavogtus automobilius dažnai sudaužo, padega, rečiau išardo, stengiasi kuo daugiau automobilį suniokoti nepataisomai. Įtariamieji nepilnamečiai automobilių vagyste, apklausos metu linkę daug pasakoti, pabrėžti, kad vagiant automobilį dalyvavo kiti jo draugai, nors taip ir nebuvo. Nepilnamečiai, linkę versti kaltę kitam, jokiu būdu ne sau, nors ir buvo sulaikyti vairuojantys vogtą automobilį. Jie mano, kad automobilio nevogė, o tik jį vairavo. Apklausinėjant nepilnametį įtariamąjį svarbu jo pasakojimuose atsirinkti kas yra reikalinga tyrimui. Svarbu išsiaiškinti, kaip pateko į automobilį, kaip ir kokiu būdu automobilį užvedė, kadangi tokiu braižu atlieka ir kitas automobilių vagystes. Pasitaiko atvejų, kai, nepilnamečiai, įtariamieji automobilių vagystėmis, bando psichologiškai paveikti tyrėją: pradeda verkti, į užduotus klausimus atsakinėja impulsyviai, su agresija, kaltindami visą pasaulį, kad papuolė. Nepilnamečio įtariamojo automobilio vagyste apklausa skiriasi nuo nepilnamečio įtariamojo, padariusio kitus nusikaltimus, tuo kad jis, nors ir neturi vairuotojo pažymėjimo, bet automobilį pavogė. Tai daugiau lyg ir psichologinis aspektas, kurį nepilnamečiai įtariamieji pirmiausia pripažįsta. Tai noras pasirodyti prieš kitus, kad jis ne šiaip koks vagišius, jis pavogė automobilį.

Pvz.: 2008 m. nepilnametis E.B. iš savo gyvenamojo rajono Kaune, per du mėnesius pavogė penkis automobilius. Tiriant minėtus nusikaltimus buvo iškelta versija, kad tai galėjo padaryti tas pats asmuo, nes vagystės ir į automobilius patekimo braižas buvo visiškai identiški. Tyrimo eigoje nustačius įtariamąjį, jis paaiškino, kad automobilius vogė, nes norėjo pasivažinėti naktį.

Tęsiant tyrimą, pagal nusikaltimo padarymo braižą buvo išaiškintos dar keturios automobilių vagystės, kurias padarė tas pats asmuo, tačiau jau būdamas pilnametis.

Tiriant tokias bylas matyti, kad nusikaltimų darymo motyvai – tai lengvas vienkartinis pasipelnymas ar noras paprasčiausiai pasivažinėti pagrobtu automobiliu (šis motyvas aktualus nepilnamečių daromoms automobilių vagystėms).

Pilnamečių įtariamųjų, kurie užsiima automobilių vagystėmis, apklausa irgi turi savo specifiką. Įtariamieji automobilių vagystėmis dažnai yra išsilavinę, intelektualūs žmonės, dažniausiai įgiję specialybę. Vyraujanti nuomonė, kad vagys yra primityvūs žmonės, dažnai girtaujantys, narkomanai ir pan., čia visiškai netinka. Tarp automobilių vagių kontingentas kitoks, jie nepriima į savo tarpą girtuoklių, techniškai neišprususių asmenų. Paprastai nusikaltimui rengiamasi labai kruopščiai, iššvalgoma aplinka, stebimas numatytas vagystės objektas, o tam būtinas blaivus protas.

Apklausos taktika, kuri tinka smurtininkams, nelabai, arba visai netinka automobilių vagims. Apklausos taktika turi būti skirtinga ir turiniu ir forma. Lyginant su smurtininkų apklausomis, kurių metu neretai sukeliama konfliktinė situacija, automobilių vagystėmis įtariamųjų apklausos beveik visuomet būna korektiškos, santūrios, jų konfliktas su tyrėju būna ramus, tylus (atsisako duoti parodymus, duoda neteisingus parodymus, „kultūringai“ išsisukinėja, neatsako teisingai į užduotus klausimus ir pan.). Įtariamieji itin vengia prisipažinti, padarę nusikalstamą veiką, nes tai, neretai, būna jų pragyvenimo šaltinis ir todėl jie stengiasi kuo mažiau apie tai kalbėti.

Įtariamojo automobilio vagyste apklausos metu svarbu išsiaiškinti, ar įtariamasis dalyvavo darant nusikalstamą veiką. Lengviau prisipažinti įtariamiesiems, kurių vaidmuo darant nusikaltimą, buvo antraeilis. Sunkiau dirbti su nusikalstamos veikos organizatoriumi ir vykdytoju. Organizuojant apklausą ir sprendžiant, nuo kurio įtariamojo pradėti apklausą, dažniausiai pirma pasirenkami antraeiliai nusikalstamos veikos dalyviai. Čia susiduriama su tuo, kad antraeiliai nusikalstamos veikos dalyviai dažnai prisipažįsta tik po nusikalstamos veikos organizatoriaus prisipažinimo. Suveikia tam tikras drausmės veiksnys ir baimė prieš nusikalstamos veikos lyderį. Dar veikia ir nusikalstamos moralės dalykas – vengimas tapti išdaviku. Šiuo atveju tyrėjas apklausos metu turėtų pasinaudoti įtariamojo dalyvavimo nusikalstamoje veikoje laipsniu.

Analizuojant transporto priemonių vagysčių ikiteisminio tyrimo bylas, įtariamojo apklausai turi reikšmės laikas, kada, kuriuo momentu, įtariamasis apklausiamas.

Didelę įtaką įtariamojo apklausai turi ikiteisminio tyrimo situacija, susidariusi įtariamojo sulaikymo metu (kai įtariamasis sulaikomas vairuojantis vogtą automobilį) arba tuoj pat prieš apklausą. Asmeniui pareikštas įtarimas, ar sulaikymas su įkalčiais įvykio vietoje, gali būti netikėtas. Šioje situacijoje tyrėjas prieš apklausą turi tam tikrą taktinį pranašumą. Kai įtariamas asmuo sulaikomas su įkalčiais, tyrėjas gali dar nežinoti reikiamos informacijos apie įtariamojo asmenybę. Sulaikius įtariamąjį, vairuojantį vogtą transporto priemonę, apklausos metu jis būna labai nekalbus, ne visada suvokia, kaip tai galėjo jam atsitikti. Su tokiu įtariamuoju pirmiausia reikėtų atlikti operatyvinę–apžvalginę apklausą, kurios net nereikėtų fiksuoti į protokolą. Tik vėliau, užmezgus kontaktą su įtariamuoju, apklausą fiksuoti protokole. Kai įtariamasis sulaikomas su vogtu automobiliu, tikėtina, kad tai ne pirma įtariamojo automobilio vagytė, todėl svarbu užmegzti su juo kontaktą, norint atskleisti kitas jo padarytas automobilių vagystes.

Jeigu įtariamasis apie apklausą žino iš anksto, tyrėjas negali pasinaudoti netikėtumu, tačiau gali kruopščiau pasirengti apklausai.

Skirtinga įtariamojo apklausa kai sulaikomas neblaivus įtariamasis su vogtu automobiliu. Sulaikymo metu, bei juos sulaikius, dėl jų girtumo neįmanoma susikalbėti, arba būna agresyvūs policijos pareigūnų atžvilgiu, todėl pareigūnai būna priversti panaudoti specialias priemones ir kovinius imtynių veiksmus. Toks įtariamasis kitą dieną paprastai būna visiškai nekalbus, dėl fiziologinės būsenos kartais net agresyvus, į klausimus atsakinėja trumpais sakiniais, situacijos apie automobilio vagystę stengiasi visiškai nekomentuoti. Pagrindinis apklausos tikslas - išsiaiškinti priežastinį ryšį tarp jo neblaivumo ir automobilio vagystės. Tokios apklausos metu reikia stengtis išsiaiškinti visas tyrimui reikalingas aplinkybes, nes toks įtariamasis kuo toliau, tuo labiau viską pamiršta ir tyrimas darosi dar sudėtingesnis.

Įtariamojo apklausa, kuris įtariamas brangaus automobilio vagyste. Tokio automobilio vagyste įtariamas asmuo nustatomas tik praėjus šiek tiek laiko po automobilio vagystės. Pastebėta, kad įtariamieji tokiose bylose dažniausia būna išsilavinę, kartais net dirbantys asmenys, neretai jų darbas būna susijęs su automobilių apsaugos sistemomis, bei kitais techniniais dalykais. Tokie įtariamieji ikiteisminio tyrimo metu vengia duoti parodymus, akcentuodami jog parodymus duos tik teisme. Neretai tokiose situacijose būna, kad įtariamasis apklausos metu stengiasi laikytis savo pozicijos ir neigti jam inkriminuojamą nusikalstamą veiką, nors turimi operatyviniai duomenys rodo, kad tai padarė jis. Tokiu atveju tyrimas užsitęsia kol būna renkami ir tiriami kiti įrodymai. Įtariamąjį, praėjus kiek laiko po pirmos apklausos, tikslinga apklausti pakartotinai, tikslu išsiaiškinti tyrimui reikalingas papildomas aplinkybes.

Šiuo atveju reikėtų apklausą kruopščiai suplanuoti, jai pasiruošti, įvertinant visas įtariamojo galimybes. Pirmoji papildoma apklausa gali ir neduoti teigiamų rezultatų. Kaip rodo praktika, tokiais atvejais įtariamasis „pasiduoda“ ne iš karto, tačiau neretai, tiriant vieną nusikalstamą veiką, atskleidžiamos dar ir kitos nusikalstamos veikos. Fiksuojant tokio įtariamojo apklausą reikia ne tik puikiai išmanyti apklausos taktiką, bet ir orientuotis automobilių apsaugos sistemose, žinoti apsaugos palydovinio ryšio galimybes ir pan.

Tiriant baudžiamąsias bylas, kada asmuo įtariamas autovilkiko vagyste, pirmiausia tyrėjas turėtų įvertinti tai, kad tokias vagystes daro organizuotos grupės su susiformavusiais nusikalstamais polinkiais, pasiruošę profesionaliai, pasiskirstę vaidmenimis, sugebą pasirinkti nusikalstamos veikos objektą, optimalų nusikaltimo laiką, vietą, pasitraukimo iš nusikaltimo vietos maršrutus, nusikaltimo vietoje beveik nepaliekantys pėdsakų, leidžiančių nustatyti nusikaltėlius. Tokio pobūdžio bylose įtariamieji paprastai atskleidžiami ne iš karto, o atlikus neviešo pobūdžio veiksmus (operatyvinius veiksmus). Tokiais atvejais įtariamojo apklausa turi būti itin kruopščiai atlikta, įvertinant visas ikiteisminio tyrimo aplinkybes.

Atskira kategorija įtariamųjų apklausų, pas kuriuos sulaikomos užsienyje vogtos prabangios transporto priemonės. Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare tokio pobūdžio nusikaltimų Lietuvoje padaugėjo, nes tapo paprasčiau kirsti valstybės sieną. Tai patvirtina pas įtariamuosius rasti prabangūs automobiliai. Šių apklausų metu svarbu su įtariamuoju išsiaiškinti, kaip pas jį atsirado automobilis, kas automobilį jam atvarė. Paprastai tokiais atvejais įtariamieji atsako už automobilio įsigijimą nusikalstamu būdu.

Pvz.: 2008 metų liepos 25 dieną, Kaune, sulaikyto auksinės spalvos automobilio BMW X5 su lietuviškais valstybiniais numeriais vairuotojas paaiškino, kad pirko šį automobilį tiesiog gatvėje iš asmens, kurį pažinojo tik iš matymo, už 5000 eurų, nors matėsi, kad automobilio vairuotojo durelių ir užvedimo spynelės yra sugadintos. Tyrimo metu buvo nustatyta, kad automobilis BMW X5, 2008 metų liepos 19 dieną (matome, kad prieš šešias dienas) buvo pavogtas Austrijos mieste Vienoje.

Tokiais atvejais, apklausiant įtariamąjį, reikia atkreipti ypatingą dėmesį į tai, kokiomis aplinkybėmis pas jį atsirado automobilis ir ką su juo ketinama daryti toliau.

Nagrinėjant įtariamųjų transporto priemonių vagystėmis apklausos taktiką, daugiausia buvo remtasi asmenine patirtimi, nes tokių įtariamųjų apklausos taktikos ypatumai yra mažai ištirti bei aprašyti. Manyčiau, kad tai galėtų būti nagrinėjama atskirų nusikalstamos veikos rūšių tyrimo metodikoje.

2.2.3. Kratos, tiriant transporto priemonių vagystes, taktika

Tiriant transporto priemonių vagystes skiriasi ir kratos darymo taktika. Kriminalistikos mokslininkai pateikia kratos sampratos apibūdinimus. Krata – tai toks procesinis prievartos tyrimo veiksmas, kurio metu prievarta apieškomos patalpos, vietovės ir kiti objektai, taip pat asmenys, turint tikslą rasti ir paimti nusikalstamos veikos įrankius, nusikalstamu būdu įgytus daiktus bei vertybes, nusikalstamos veikos pėdsakus, dokumentus ir kitus daiktus, turinčius reikšmės bylos tyrimui.[60]

Transporto priemonių vagysčių tyrimo metu kratos veiksmas skiriasi nuo kitų nusikaltimų tyrimo, kadangi labai retai ieškomas pats automobilis. Dažniausiai ieškomi įrankiai, pritaikyti automobilių spynelėms prasukti ar atrakinti, automobilių dokumentai, prietaisai pritaikyti automobilių signalizacijoms blokuoti ir kiti daiktai, turintys reikšmės bylos tyrimui. Dažniausia kratos daromos pas automobilių vagyste įtariamus asmenis. Žvelgiant iš įtariamojo pozicijų, vykstant tyrimui, gali susiklostyti dvi situacijos. Pirma, kai krata dėl jo yra netikėta, dėl ko įtariamasis nespėjo paslėpti ar sunaikinti įkalčius. Antra situacija - kai įtariamasis galėjo numatyti, kad krata gali būti atlikta pas jį namuose, ar darbe, todėl spėjo paslėpti ieškomus įkalčius, psichologiškai pasiruošė galimoms ar būsimoms konfliktinėms situacijoms, pagal savo intelektinį mąstymą sumodeliavo galimus ieškančiojo veiksmus ir pagal tai rengė savo elgesio galimus variantus. Aukštesnio intelekto transportų priemonių vagys dažnai pervertina savo galimybes ir sugebėjimus, neįvertindami tų, kurie turi atlikti kratą. Neretai mano, kad pareigūnai, atlikdami kratą, daugiausia koncentruojasi į sudėtingas vietas, visą savo dėmesį skiria slaptų vietų (slaptaviečių) paieškai, o atviros vietos, jų manymu, subjektyviai negali patekti į ieškotojų akiratį. Įrankių, skirtų transporto priemonių spynelėms prasukti, paiešką apsunkina tai, kad minėti daiktai užima mažai vietos ir gali būti patalpinti į sunkiai prieinamas vietas. Tokiu atveju, kad neliktų neapžiūrėtų vietų, kratą turi daryti nemažiau kaip du asmenys, iš kurių vienas tiesiogiai užsiima ieškojimu, o kitas stebi apieškomojo reakciją.

Automobilių vagys, norėdami suklaidinti pareigūnus, ir stengdamiesi paslėpti savo jaudulį, naudoja įvairius klaidinančius būdus. Kratos darymo metu reikia įvertinti, kad pareigūnui yra nepažįstama aplinka, o aktyvūs apieškomojo veiksmai blaško dėmesį, kas gali turėti įtakos kratos darymui, dėmesingumui, atidumo mažėjimui. Pagrindinis reikalavimas atliekant kratą, neturi būti skubėjimo ar chaoso.

Neretai pareigūnai, atliekantys kratą, neįsivaizduoja ieškomo objekto, nežino, kaip jis turi atrodyti.

---

[60] R.Burda, R.Krikščiūnas, E.Latauskienė, H.Malevski, S.Matulienė „Kriminalistikos taktika ir metodika“ LTU Vilnius, 2004, psl. 55.

Baudžiamojoje byloje Nr.20-1-0035-05 kratos metu pas įtariamąjį namuose ir automobiliuose buvo rasti ir paimti prietaisai, skirti užvesti vagiamus automobilius, blokuojant automobilių apsaugos priemones, perkoduoti vogtų automobilių signalizacijos sistemas, automobilinius kompiuterius. Paėmus minėtus prietaisus paaiškėjo, kad nei Lietuvos teismo ekspertizės centras, nei Lietuvos policijos departamento prie VRM Kriminalistinių tyrimų centras neatlieka šių prietaisų tyrimo, siekiant nustatyti jų paskirtį ir veikimo mechanizmą. Patikrinimas eksperimento būdu neįmanomas, nes tokių markių (modelių) automobilių ikiteisminio tyrimo įstaigos ir prokuratūra neturi.

Išvada – šios srities specialistai ir tyrimai minėtose ekspertinėse įstaigose yra būtini. Juos galima būtų pasikviesti ir vykstant daryti kratos, nes tik specialistas vizualiai gali nustatyti spėjamą to ar kito prietaiso ar įrankio paskirtį

2.2.4. Parodymų patikrinimas vietoje

Parodymų patikrinimo vietoje sampratą kriminalistikos mokslininkai apibūdina: – tai toks tyrimo veiksmas, kurio metu, išvykus su apklaustuoju asmeniu į jo nurodytą vietą, išaiškinama ar jo parodymai atitinka objektyvias aplinkybes, taip pat papildomi ir detalizuojami parodymai duoti apklausos metu, randama naujų reikšmingų objektų.[61]

Išskiriami šie parodymų tikrinimo vietoje tikslai: anksčiau nustatytų faktų patikrinimas ir patikslinimas; naujų objektų radimas; prieštaravimų parodymuose nustatymas ir pašalinimas; priežasčių ir sąlygų, lėmusių nusikalstamos veikos padarymą, nustatymas.[62]

Tiriant transporto priemonių vagystes, skirtingai nuo kitų nusikalstamų veikų, parodymų patikrinimas, šiek tiek skiriasi. Jei įtariamasis nurodo, kad pavogtas automobilis buvo išardytas, būtina išsiaiškinti ne tik iš kur buvo pavogta transporto priemonė, bet ir kur ji buvo pristatyta, paslėpta ir ardoma.

Baudžiamojoje byloje, susidedančioje iš 22 epizodų automobilių vagysčių, kurios buvo įvykdytos Kauno apskrityje, įtariamasis nurodė vietas iš kur pavogė automobilius. Tai buvo įvairūs Kauno miesto mikrorajonai. Automobiliais įtariamasis važiuodavo į namus Raseinių rajone ir vėliau juos ardydavo išsinuomotoje sodyboje Jurbarko rajone. Patikrinimo metu pagrindinis dėmesys buvo skirtas įtariamojo rodomoms vietoms, kur jis ardydavo automobilius. Tokiu būdu, šio veiksmo metu buvo išaiškintos dar trys automobilių vagytės. Sodyboje buvo

[61] R.Burda, R.Krikščiūnas, E.Latauskienė, H.Malevski, S.Matulienė „Kriminalistikos taktika ir metodika“ LTU Vilnius, 2004, psl.-50

[62] Ten pat. Psl.50

rasti vieno automobilio valstybiniai numeriai ir kitų dviejų automobilių daiktai. Visi šie daiktai įtariamojo buvo išmesti į šiukšlyną.

Šio veiksmo metu svarbu detaliai įvertinti situaciją vietoje, fiksuoti vietas, kur gali būti slepiami nusikaltimo pėdsakai ir kiti daiktai, turintys individualių požymių. Svarbu įvertinti įtariamojo psichologinę būseną, jo elgseną ir daryti išvadas. Pvz.: Jei įtariamasis įtartinai linkęs apeiti tą ar kitą vietą, galima spėti, kad ten gali būti slepiami daiktai. Taip pat reikia atsižvelgti ir į įtariamojo intelektinį išsivystymą, mąstysenos ypatumus.

Transporto priemonių vagysčių bylose parodymų patikrinimo veiksmas išsiskiria, tuo kad šio veiksmo metu ne tik fiksuojami parodymai įvykio vietoje, kur padarė nusikaltimą, tačiau ir aplinka (pvz. garažų masyvas), kur įtariamasis palikdavo vogtus automobilius. Vadinasi ir kituose garažuose gali būti palikti vogti automobiliai, detalės ar kiti daiktai.

2.2.5. Specialistų dalyvavimas tiriant transporto priemonių vagystes

Kriminalistinėje literatūroje ir norminiuose aktuose pasigendama konkrečių nurodymų kokius tyrimus skirti, tiriant transporto priemonių vagysčių bylas. Pagrindinės taisyklės šioje srityje yra ikiteisminio tyrimo metu susiklosčiusi praktika, kuri, tobulėjant technologijoms, keičiasi.

Tiriant transporto priemonių vagystes, siekiant surasti ir tinkami užfiksuoti nusikalstamos veikos pėdsakus, įvykio vietos apžiūros metu kviečiamas dalyvauti specialistas. Šio proceso dalyvio kvalifikuota pagalba gali nulemti neginčijamų įrodymų gavimą, o tai sąlygoja nusikalstamos veikos atskleidimą. Ne visada laiku ir deramai būna surandami ir paimami visi tyrimui reikalingi pėdsakai. Tyrėjų anketavimas Kauno apskrityje parodė, kad net 61% apklaustųjų nurodė, kad pėdsakai įvykio vietoje randami retai.

Jonavos rajono apylinkės prokuratūros duomenimis, nė vienoje baudžiamojoje byloje ant rastų pavogtų automobilių nebuvo aptikta pirštų pėdsakų (nors gauti duomenys, kad visais atvejais nusikalstamas veikas padarę asmenys pirštinių nemūvėjo). Ne visuomet paimami mikroobjektai, įvykio vieta fiksuojama nesilaikant kriminalistikos metodikų reikalavimų.

Išvada, tyrėjų kvalifikacija ir įgūdžiai, renkant ir fiksuojant pėdsakus ir daiktinius įrodymus, nėra patenkinama. Vadinasi, šiame darbo bare būtina specialisto pagalba.

Kiek daugiau problemų kelia kiti specialistų tyrimai, atliekami Lietuvos teismo ekspertizės centre –tai fonoskopiniai ir mikroobjektų, bei Policijos departamento prie VRM Kinologijos centre atliekami odorologiniai tyrimai.

Apžvelgiant susiklosčiusią ikiteisminio tyrimo prokuratūros ir teismų praktiką, matyti, kad odorologinio tyrimo išvada gali būti pripažinta įrodymu, jeigu yra kitų, nusikalstamą veiką

padariusio asmens, kaltės įrodymų. Odorologinio tyrimo metu naudotus šunis – biodetektorius apklausti ir tuo patikrinti išvadas, yra neįmanoma. Tuo ir remiasi teismas.

Suradus (atsiradus) pavogtą automobilį, vertėtų kvapo pėdsakus paimti nuo galimų nusikaltimo įrankių, ar kitų daiktų, pvz.: jei automobilio užvedimo spynelėje yra paliktas įnagis skirtas automobiliui užvesti, tai vertėtų nuo įnagio paimti kvapo pėdsaką jį lietė įtariamasis ir liko individualus kvapas. Automobilio apžiūros metu vertėtų atkreipti dėmesį į daiktus su kvapo pėdsaku, rastus toliau nuo įvykio vietos. Ar tie daiktai turi ryšį su nusikaltimo įvykiu ir ar tikslinga nuo jo imti kvapų pėdsakus, sprendžia tyrėjas. Dažnai šalia pavogto automobilio būna paliktos pirštinės. Modeliuojant situaciją, kad pirštines galėjo dėvėti asmenys, kurie paliko automobilį, tikslinga nuo pirštinių paimti kvapo pavyzdžius, o, nustačius įtariamąjį automobilio vagyste, sulyginti su jo individualiu kvapu.

Odorologinis tyrimas yra kaip papildomas tyrimas transporto priemonių vagysčių bylose. Atsižvelgiant į tai, kad odorologinis tyrimas atliekamas ne greičiau kaip per 6 mėn. ir tyrimo išvada nėra aiški, ikiteisminio tyrimo metu minėtą tyrimą skirti dėl proceso ekonomiškumo principų neverta, nes taip ilginamas tyrimo laikas. Esant reikalui, manyčiau, tyrimas gali būti paskirtas ir baudžiamosios bylos teisminio nagrinėjimo metu.

Atsiradus pavogtai transporto priemonei, dažnai būna paimami mikroobjektų pavyzdžiai. Šis tyrimas vertingas tik tada, kai netrukus būna sulaikyti įtariamieji. Priklausomai nuo to, kiek laiko įtariamasis sėdėjo automobilyje, kokiu drabužiu jis buvo apsirengęs, lieka daugiau ar mažiau mikroobjektų. Galima paminėti, kad džinsinių kelnių specialistai niekada neidentifikuoja kategoriškai, nurodo tik bendrą rūšinę priklausomybę. Nors įtariamasis sulaikytas su vogtu automobiliu, manyčiau, kad skirti tokį tyrimą nėra tikslinga dėl nekategoriškos išvados. Deja, mikrodalelių tyrimas irgi užtrunka iki 6 mėnesių.

Kita gana svarbi specialaus tyrimo rūšis tai fonoskopinis tyrimas. Šis tyrimas, tiriant transporto priemonių vagysčių bylas, skiriamas, kai už pavogtą automobilį yra prievartaujamas turtas. Atliekant tyrimą, nukentėjusysis, bendraudamas su turtą prievartaujančiais asmenimis, pokalbius įrašinėja mobiliojo ryšio telefonu. Vėliau pokalbiai būna perkeliami į kitą laikmeną. Pagrindinis fonoskopinio tyrimo objektas – garso įrašai, kuriuose užfiksuotos žmogaus balso ir sakytinės kalbos savybės. Šių tyrimų metu identifikuojamas asmuo pagal kalbą, kalbą ir laikyseną, užfiksuotą tiriamajame ir lyginamajame garso įrašuose. Baudžiamosiose bylose, kuriose paskirti fonoskopiniai tyrimai, kaip taisyklė, jie būna vienintelis įrodymų šaltinis todėl, nežinant jų rezultato, sunku prognozuoti bylos perspektyvą. Minėti tyrimai trunka 6-12 mėnesių. Dėl to užsitęsia ir pats ikiteisminis tyrimas.

Svarbūs ir bene seniausi specialieji tyrimai kriminalistikos moksle, tai - daktiloskopiniai tyrimai. Daktiloskopinių tyrimų dalykas yra rankų (gali būti ir basų kojų)

pėdsakų, kuriuose atsispindi papiliarinės linijos, suradimas, fiksavimas, asmens, palikusio pėdsakus, nustatymas, šių pėdsakų susidarymo mechanizmo nustatymas ir kitų tyrimui reikalingų aplinkybių pagal rankų pėdsakus nustatymas.[63] Atsižvelgiant į tai, kad žmogaus pirštų papiliariniai raštai yra visiškai individualūs, pagal pirštų atspaudų pėdsakus, paliktus įvykio vietoje ant vogto automobilio, galima tiksliai nustatyti asmens tapatybę.

Dar viena šiuolaikiška ir vis dar tobulėjanti specialiųjų tyrimų rūšis, tai DNR tyrimai. DNR tyrimų objektai yra kraujas, sperma, seilės, audiniai, kaulai, nagai, plaukai, epitelinės ląstelės pirštų ir delnų atspauduose ir ant asmens dėvėtų daiktų: kepurių, kaukių, pirštinių.[64] Tiriant transporto priemonių vagystes šis tyrimas yra labai veiksmingas. Gaila, kad DNR tyrimai šiuo metu skiriami tik sunkių nusikaltimų baudžiamosiose bylose, dėl brangių automobilių vagysčių, arba dėl plėšimo metu atimtų transporto priemonių. Dėl ekonominių kaštų tokie tyrimai nėra skiriami kiekvienoje byloje, nors ir yra paimti DNR tyrimo objektai. Atsižvelgiant į tai, kad DNR tyrimo išvada yra vienareikšmė ir neginčijamas įrodymas, tikėtina, kad tobulėjant technologijoms, jį bus galima skirti dažniau.

Transporto priemonių vagysčių metu, kai imituojamas nusikalstamos veiklos modelis, ir įtariamieji kėsinasi į automobilį, kuris naudojamas kaip „gaudyklė“, yra filmuojama. Vaizdo kameros įmontuojamos automobilio salone. Įkliūnantys, dažniausiai, tai profesionalūs automobilių vagys. Jie savo kaltę neigia, netgi esant neginčijamiems įrodymams. Tyrimo eigoje tenka skirti portretinį tyrimą, kuris trunka iki pusės metų. Šis tyrimas transporto priemonių vagysčių bylose skiriamas tada, kai įtariamasis kategoriškai neigia savo kaltę. Portretinio tyrimo tikslas – nustatyti asmens tapatybę pagal jo išorės požymius, užfiksuotus fotonuotraukose, vaizdo įrašuose ar kitose materialiose informacijos laikmenose. Mokslinis žmogaus atvaizdo tyrimas ir portreto tyrimo pagrindas – specialios kriminalistikos, antropologijos, anatomijos ir medicinos mokslo sričių žinios. Asmens tapatybės nustatymas pagal išorės požymius grindžiamas kriminalistinės identifikacijos principais, kad kiekvienas materialus objektas, tarp jų ir konkretaus žmogaus išorė, turi tik jam būdingų požymių visumą, kurių daugelis yra sąlygiškai nekintami.[65]

Tiriant transporto priemonių vagystes vis daugėja tyrimų dėl automobilio identifikacinių numerių nustatymo. Tyrimas skiriamas, kai turima duomenų, kad automobilio identifikacinis (VIN) numeris gali būti suklastotas, o pats automobilis paieškomas kaip vogtas. Šių nusikaltimų žymiai padaugėjo Lietuvos Respublikai įstojus į Europos Sąjungą. Tai įtakojo, kad Lietuvos automobilių vagys išvyko į kitas Europos valstybes, iš kur į Lietuvą per kelias

[63] Policijos departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, Sąvadas poįstatyminių teisės aktų, reglamentuojančių ikiteisminį tyrimą. Vilnius, 2004, psl. 211
[64] Policijos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos, Sąvadas poįstatyminių teisės aktų, reglamentuojančių ikiteisminį tyrimą. Vilnius, 2004, psl. 280
[65] Ten pat. - 287

dienas atgabenamas vogtas automobilis. Lietuvoje jam suklastojamas identifikacinis numeris, paruošiami suklastoti automobilio dokumentai ir automobilis parduodamas. Vogtai transporto priemonei skiriant identifikacinio numerio tyrimą, reikėtų pateikti šiuos klausimus:

- Ar automobilio kėbulo numeris yra iškaltas gamykliniu būdu, jeigu ne, tai koks originalus automobilio kėbulo numeris?

- Ar automobilio variklio numeris yra iškaltas gamykliniu būdu, jeigu ne, tai koks originalus variklio numeris?

- Kokia pirminė automobilio spalva?

- Kada pagamintas automobilis?

Transporto priemonių identifikacinių numerių tyrimai Lietuvos policijos departamento prie VRM Kriminalistinių tyrimų centre atliekami pakankamai greitai ir operatyviai, nors yra gana brangūs, kadangi transporto priemonę tenka transportuoti į Vilnių. Papildomų problemų kyla, kai reikia pristatyti nevažiuojančią, su užsiblokavusia apsaugos sistema ar neturinčia civilinės atsakomybės draudimo, transporto priemonę. Pasitaiko atvejų, kai skyriuje nėra pareigūnų, turinčių teisę vairuoti tam tikros kategorijos tiriamą transporto priemonę (pvz.: vilkiką).

Išvados:

1. Transporto priemonių identifikacinių numerių tyrimui tikslinga būtų turėti mobilią laboratoriją. Ekonominė nauda būtų akivaizdi – nereikėtų tiriamo automobilio transportuoti į Vilnių, tuo pačiu galima būtų atlikti daugiau tyrimų ir per trumpesnį laiką.

2. Atsižvelgiant į kriminalistikos mokslininkų rekomendacijas ir asmeninę patirtį, tiriant transporto priemonių vagystes, bei Kauno Apygardos prokurorų, prižiūrinčių ikiteisminį tyrimą, pastebėjimus, manyčiau, kad būtina atskira šios nusikaltimų rūšies tyrimų metodika. Jos ypatumų įgyvendinimas padėtų kovoti su transporto priemonių grobėjais ir daugiau atskleisti šios rūšies nusikalstamų veikų.

3. TRANSPORTO PRIEMONIŲ VAGYSČIŲ TYRIMŲ ORGANIZAVIMAS KAIMYNINĖSE VALSTYBĖSE

Mokslinėje literatūroje pastebima, kad transporto priemonių vagystės yra specifiniai nusikaltimai, išsiskiriantys iš kitų nusikaltimų ne tik savo pasikėsinimo objektu, bet ir šių nusikaltimų vykdytojais. Kaip teigia rusų kriminalistikos mokslininkai, transporto priemonių vagystes vykdo organizuotos nusikalstamos grupės, gerai pasiruošusios ir kruopščiai maskuojančios savo veiklą.[66] Vykstant globalizacijos procesams, transporto priemonių vagystės pereina į tarptautinį nusikalstamą lygmenį ir tampa tarptautinio verslo dalimi. Dažnai, vogtos vienoje valstybėje transporto priemonės, būna realizuojamos kitose šalyse. Su šia problema susiduria vis daugiau Europos valstybių.

Kalbant apie transporto priemonių vagystes, galima išskirti dvi pagrindines automobilių vagysčių grupes, t.y. naujų, ar mažai naudotų, ir senų (8-16 metų senumo) automobilių vagystės. Pastebėta, kad aukšto pragyvenimo lygio Europos valstybės susiduria su naujų automobilių vagysčių problemomis, o buvusiose sovietinėse valstybėse dominuoja senų automobilių vagysčių problema. Todėl ir kovojama su šiuo reiškiniu skirtingai.

Vokietijos Federacinė Respublika – viena didžiausių Europos Sąjungos narių, turinti gerai išsivysčiusią pramonę, užimanti trečią vietą pasaulyje pagal pagaminamų (5099 tūkstančių per metus) ir naudojamų (45,3 mln.) automobilių skaičių. Ši respublika suskirstyta į 16 žemių, kurių kiekviena turi savo Vidaus reikalų ministeriją. Šalyje galioja federaliniai ir žemių įstatymai. Kiekvienos žemės Vidaus reikalų ministerija skirtingai organizuoja policijos darbą, susijusį su transporto priemonių vagystėmis. 2007 metais Kauno m. VPK Autotransporto priemonių grobimų tyrimo skyriuje vyko susitikimas su Vokietijos kriminalinės policijos komisaru. Pokalbyje informaciją pateikė 31 metų Vokietijos kriminalinės policijos komisaras Andreas Werger, turintis 7-ų metų darbo patirtį, tiriant transporto priemonių vagystes, ir dirbantis Scheswig-Holstein žemėje, Geesthacht mieste. Vidaus reikalų ministerija yra įsikūrusi Kylio mieste. Ministerijai pavaldi Vyriausioji žemės kriminalinė policija ir Vyriausioji žemės policija. Dirba 7000 policijos pareigūnų (iš jų, 6000 uniformuotų ir 1000 kriminalinės policijos pareigūnų). Žemė suskirstyta į 9 didesnius administracinius vienetus (Lietuvoje tai atitiktų – apskritis), kuriuose veikia aukštesnės pakopos policijos įstaigos, vadinamos „Polizeidirektion“. Pastarosiose sukurti kriminalinės policijos skyriai, kurie specializuojasi:

1.Nužudymų tyrimuose;

2. Ekonominių nusikaltimų tyrimuose;

[66] Коллектив авторов Оперативно-розыскная деятельносеь органов внутенных дел-Москва:МВД СССР, 1980. С.129ю

3. Organizuoto nusikalstamumo tyrimuose;

4. Narkotikų gamybos ir prekybos tyrimuose;

5. Politinių nusikaltimų tyrimuose;

6. Ekspertiniuose tyrimuose;

7. Transporto priemonių grobimų tyrimuose.

Aukštesnės pakopos policijos įstaigoms („Polizeidirektion“) taip pat pavaldžios žemesnės pakopos policijos įstaigos, kurių skaičius priklauso nuo teritorijoje gyvenančių gyventojų skaičiaus. Žemesnės pakopos policijos įstaigose kartu dirba ir uniformuota, ir kriminalinė policija. Šiose įstaigose, pagal tos žemės Vidaus reikalų ministerijos nuostatus, skiriamas vienas kriminalinės policijos pareigūnas 100 000 gyventojų. Įvykus transporto priemonės vagystei, į įvykio vietą išvyksta arčiausiai esantis uniformuotos policijos patrulis, kuris užpildo nustatytos formos dokumentą (jo apimtis – nuo 5 iki 10 eilučių). Šis dokumentas registruojamas policijos įstaigoje, o paskui perduodamas kriminalinės policijos pareigūnui, kuris žodžiu patikslina nusikaltimo aplinkybes. Jei naujos aplinkybes nepaaiškėja, tyrimas baigiamas, o dokumentas keliauja į archyvą.

Specializuotos kriminalinės policijos padalinys specializuojasi ilgalaikiuose operatyviniuose tyrimuose, atlieka įvairias operatyvines kombinacijas. Tokie padaliniai, priklausomai nuo kriminogeninės situacijos, būna sukuriami ar naikinami. Vokietijos, Scheswig-Holstein žemės policijos padalinių, tiriančių automobilių grobimus, struktūra priede Nr. 9.

Baltarusijos Respublika – viena didžiausių Lietuvos kaimynių, ne Europos Sąjungos narė, turinti 10 164 000 gyventojų. Baltarusija – šalis, per kurią tranzitu į Rusiją gabenami vogti automobiliai. Baltarusijos Respublikoje nuo 2006 m. sausio mėnesio, panaikinti specializuoti skyriai. Transporto priemonių vagystes tiria teritoriniai milicijos skyriai. Vietoj panaikinto specializuoto transporto priemonių vagysčių tyrimo skyriaus apskričių aukštesnės pakopos milicijos valdybose sukurti turtinių nusikaltimų tyrimų skyriai (отделы имущества), kuriems priklauso ir dalis kriminalinės milicijos pareigūnų, tyrusių transporto priemonių vagystes Baltarusijoje. Baltarusijos Respublikoje transporto priemonių vagysčių skaičius yra žymiai sumažėjęs ir nekelia didelio susirūpinimo: lyginant tą patį 2007 m. ir 2006 m. laikotarpį, transporto priemonių vagysčių sumažėjo 20 procentų.

Baltarusijos teisėsaugos padalinių, tiriančių transporto priemonių vagystes, struktūrinė schema priede Nr. 10.

Latvijos Respublika – šiaurinė Lietuvos kaimynė, Europos Sąjungos narė, turinti 2 428 445 gyventojų. Apie 70 proc. automobilių vagysčių įvykdoma Latvijos sostinėje Rygoje. Šioje valstybėje transporto priemonių vagysčių specifiką lėmė tai, kad specializuotas padalinys, tiriantis transporto priemonių vagystes, yra vienas. Jį sudaro 24 operatyviniai tyrėjai. Iki 2005–

ųjų metų skyrius veikė kaip atskiras komisariatas su savo budėtojais ir ekspertais. Tuo metu šį skyrių sudarė 49 policijos pareigūnai. 2004 m. pabaigoje skyrius reformuotas, atsisakyta išvykimų į įvykio vietas ir pačių tyrimų, pasiliekant operatyvinio tyrimo funkciją su galimybe perimti bet kurį tyrimą iš teritorinės policijos įstaigos. Neliko budėtojų dalies. Rygoje, kaip ir visoje Latvijoje, transporto priemonių vagystės tiriamos teritoriniu principu. Nemažą indėlį įneša organizuoto nusikalstamumo tyrimo tarnybos, kurios, tirdamos nusikalstamų grupuočių veiklą, dažnai susiduria ir su autotransporto priemonių grobimais.

Rusijos Federacija turi 146 934 000 gyventojų; trys ketvirtadaliai žmonių gyvena vakarinėje Rusijos dalyje. Lietuva su Rusijos Kaliningrado sritimi ribojasi iš pietvakarių pusės. Rusija nėra Europos Sąjungos narė. Kaip ir kiekviena šalis, taip ir Rusija, susiduria su transporto priemonių vagysčių tyrimo problemomis. Rusijos Federacija suskirstyta į 86 regionus, kuriuose veikia kriminalinės paieškos valdybos. Kiekvienoje iš valdybų yra specializuoti padaliniai iš 5-15 operatyvinių tyrėjų. Pastarųjų skaičius priklauso nuo regiono specifikos. Kaliningrado sritis Rusijoje laikoma viena iš tų sričių, kur pavagiama daugiausia transporto priemonių. Per metus vidutiniškai pavagiama apie 2 000 automobilių, todėl čia veikia specializuotas transporto priemonių vagysčių tyrimo padalinys ir įkurtas Šeštasis skyrius. Šio skyriaus užduotis – kovoti su transporto priemonių vagystėmis, kurias vykdo organizuotos nusikalstamos grupuotės. Į įvykio vietas išvyksta teritorinio milicijos padalinio operatyvinė grupė, susidedanti iš operatyvinio darbuotojo, eksperto ir tardytojo. Specializuoti padaliniai atlieka tik operatyvinius tyrimus. Vagystės tiriamos pagal teritorijas. Nustačius įtariamuosius, tolimesnius tyrimus atlieka tardymo padaliniai, esantys prie Vidaus reikalų ministerijos, kurie nėra pavaldūs teritoriniams milicijos padaliniams. Tardymo valdybose nėra tardytojų, kurie specializuotųsi transporto priemonių vagysčių tyrimuose, o tai sukelia didelių problemų, susijusių su šių nusikaltimų kvalifikavimu ir tolimesniu tyrimu, be to, netobuli įstatymai, leidžia manipuliuoti statistika. Rusijos Federacijos Baudžiamajame kodekse yra numatyta baudžiamoji atsakomybė už vagystę (RF BK 158 str.) ir už automobilio pasisavinimą, neturint tikslo jį pavogti RF BK 166 str.). Esant tokiai situacijai, beveik neįmanoma įrodyti automobilio vagystės fakto, kai sulaikyti įtariamieji teigia, jog jie neturėjo tikslo pavogti automobilį. Rusijos teisėsaugos padalinių, tiriančių transporto priemonių vagystes, struktūrinė schema priede Nr.11.

Išvada: Lietuvoje pasirinktas transporto priemonių vagysčių tyrimo modelis yra pakankamai progresyvus lyginant su kitomis kaimyninėmis ir kitomis šalimis.

IŠVADOS

1. Artimiausiu metu transporto priemonių vagysčių skaičius šalyje nemažės.

2. Baudžiamasis teisinis transporto priemonės vagystės vertinimas priklauso nuo to, kokia transporto priemonė buvo pavogta, kokia jos vertė ir kokiomis aplinkybėmis ji buvo pagrobta.

3. Lietuvoje nusikaltėliai dažniausiai vagia 12-16 metų senumo transporto priemones. Juos vagia asmenų grupės ir organizuotos nusikalstamos grupuotės. Už automobilio sugrąžinimą dažniausiai reikalauja išpirkos.

4. Lietuvoje pasirinktas transporto priemonių vagysčių tyrimo modelis yra pakankamai progresyvus ir naudojamas daugelyje valstybių

5. Visiškai nėra transporto priemonių vagysčių tyrimo metodikos, nors nusikaltėliai sparčiai tobulėja, naudodami naujas technologijas transporto priemonių vagystėms.

6. Transporto priemonių vagysčių tyrimo strategija praktiškai visiškai nefunkcionuoja.

7. Daugiau nei pusė transporto priemonių vagystes padariusių asmenų tai daro versliškai, jie specializuojasi transporto priemonių vagysčių srityje.

8. Daugelyje ikiteisminio tyrimo įstaigų ir prokuratūrų nėra besispecializuojančių prokurorų ir tyrėjų, išmanančių specifinius apžvelgiamų ikiteisminių tyrimų aspektus, nėra bendros šių pareigūnų mokymo strategijos.

9. Ne visada kvalifikuotai atliekami neatidėliotini ikiteisminio tyrimo veiksmai.

10. Kriminalistiniai tyrimai (biologiniai, DNR, mikroobjektų, fonoskopiniai, kompiuterių) atliekami labai ilgai, dėl ko ilgėja ikiteisminio tyrimo terminai.

11. Būtina turėti specialistų, galinčių atlikti transporto priemonių vagysčių metu naudojamų prietaisų tyrimą.

SIŪLYMAI

Siūlyti Lietuvos policijos Generaliniam komisarui, kad apskričių policijos įstaigose būtų renkama ir analizuojama visa informacija apie transporto priemonių vagystes. Rekomenduoti keistis šia informacija ir naudoti ją koordinuojant atskirų ikiteisminio tyrimo įstaigų veiklą.

Siūlyti Policijos departamentui ir Teismo ekspertizės centrui spręsti klausimą dėl objektų tyrimo terminų. Atkreipti šių institucijų vadovų dėmesį, kad reikalingi specialistai, galintys ištirti automobilių vagysčių prietaisus (kompiuterinę techniką, įvairius skenavimo, blokavimo prietaisus). Parengti rekomendacijas, dėl transporto priemonių vagysčių tyrimo.

Parengti skaitmeninės fotografijos naudojimo tyrimų veiksmuose metodiką.

Siūlyti VĮ „Regitra“ suvienodinti transporto priemonių registracijos liudijimus ir valstybinio numerio ženklus visose Europos Sąjungos valstybėse.

Pateikti pasiūlymus Lietuvos Respublikos Žemės ūkio ministerijai dėl žemės ūkio paskirties technikos registravimo, apskaitos, valstybinių numerių išdavimo tvarkos ir vieningos duomenų bazės, bei jos prijungimo prie VĮ „Regirta“ duomenų bazės.

Sukurti naują, specialiai pritaikytą transporto priemonių vagysčių tyrimams, elektroninę informacijos kaupimo ir analizės sistemą, skirtą informacijos kaupimui ir analizei specializuotuose Transporto priemonių vagysčių tyrimo padaliniuose, įvedant vieningus informacijos kaupimo kriterijus ir standartus.

Prokurorams ir policijos ikiteisminio tyrimo tyrėjams specializuotis transporto priemonių vagysčių tyrimo bylose.

Automobilių gamintojams plačiau ir energingiau diegti visuose naujuose automobiliuose pažangiausias apsaugos ir individualizavimo technologijas.

LITERATŪRA

1. Brandl S.G. Criminal investigation. – Boston: Pearson, 2003.

2. Burda R., Kuklianskis S., Apklausa ikiteisminio tyrimo metu (taktikos teorija ir praktika), Mykolo Romerio universitetas, Vilnius, 2007.

3. Dėl 2001-06-15 įsakymo Nr.331/107 „Dėl transporto priemonių, kurios įtariama yra pagrobtos, paėmimo, saugojimo, tikrinimo ir grąžinimo instrukcijos patvirtinimo“ pakeitimo įsakymas Nr. 420/114. Vilnius, 2002.

4. Federalinio tyrimo biuro rengta metodinė medžiaga International auto Theft seminar. Straipsnis. Automobilių vagys užuodžia RATT Steven J.Casey. Vilnius 1997.

5. Kube E.Störzer M.U. , Timm K.J. Kriminalistik: Handbuch für praxis und wissenschaft, Band 1. Stutgart, München, Hannover, Berlin, Weimar.:Boorberg, 1992.

6. Kuklianskis S., Matulienė S. Kriminalistinės nusikaltimų charakteristikos samprata. Jurisprudencija. 2002. T.29(21).

7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Teisėjų Senato nutarimas Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“ Teismų praktika. 2005, Nr.23.

8. Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas. Valstybės žinios. 2000, Nr.89-2741.

9. Lietuvos Respublikos Generalinė Prokuratūra. „Baudžiamųjų bylų dėl autotransporto priemonių vagysčių ikiteisminio tyrimo praktikos apibendrinimas“. Analitinė apžvalga 2006-12-.

10. Malevski H. Įvykio vietos apžiūra ir įvykio vietos tyrimas: naujas kriminalistinės koncepcijos modelis. Daktaro disertacija. Vilnius, 1997.

11. Malevski H. Įvykio vietos apžiūra. Vilnius, LTU, 1999.

12. Max M.Houck and Jay A.Siegel. Fundamentals of Forensic Science. 2006.

13. Mykolo Romerio universitetas, „Jurisprudencija“. „Įvykio vietos tyrimo instituto raida: atsiradimo prielaidos, įgyvendinimo problemos ir tobulinimo perspektyvos“ Prof. dr. H.Malevski, 2006.

14. Palskys E., Kazlauskas M., Danisevičius P. Kriminalistika. Vilnius, 1985.

15. Policijos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos. Sąvadas poįstatyminių teisės aktų, reglamentuojančių ikiteisminį tyrimą. Vilnius, 2004.

16. R.Burda, R.Krikščiūnas, E.Latauskienė, H.Malevski, S.Matulienė. Kriminalistikos taktika ir metodika. LTU, Vilnius, 2004.

17. Stanevičius V. Baudžiamoji teisė. Kaunas, Spauda, 1925.

18. Vaitkevičiūtė V. Tarptautinių žodžių žodynas.Vilnius.“Žodynas“. 2002.

19. Visuotinė lietuvių enciklopedija II. Vilnius, 2002.

20. Warren J.Sonne, Criminal Investigation for the professional Investigator. New York, 2006.

21. Абрамова А.М. Бейсебаева К.М. Боброва В.Г. Предупреждение и раскрытие преступлений аппаратами уголвного розыска. Москва, Академия МВД СССР, 1987.
22. Алексеев А.И. Практика уголовного сыска. Москва. Лига разум, 1999.
23. Белкин Р.С. (отв. редактор) Криминалистика. Москва, Юридическая литература, 1986.
24. Ермолович В.Ф. Способы и механизмы преступления. Минск, ИСПИ, 2000.
25. Зорин Г.А., Зорина М.Г., Зорин Р.Г. Возможности криминалистического анализа в процессах предварительного расследования, государственного обвинения и профисиональной защиты по уголовным делам. Москва, Юрлитинформ, 2001.
26. Зорин Г.А. Криминалистическая методология. Минск, Амалфея, 200б.
27. Ищенко Е.П. (отв.редактор) Криминалистика. Москва, Юристь, 2000.
28. Ищенко Е.П. Криминалистика. Москва, Инфра-М, 2006.
29. Казакевич А.С. Организационно-тактические вопросы деятельности органов внутенных дел по предупреждению и раскрытию угонов автотранспортных средств. Минск, МВД, 1984.
30. Коллектив авторов. Оперативно-розыскная деятельность органов внутенных дел. Москва, МВД СССР, 1980.
31. Копылов И.А. Следственная ситуация и тактическое решение. Волгоград, 1988.
32. Под редакцией доктора юридических наук, профессора Е.П.Ищенко и доктора юридических наук, профессора В.И.Комиссарова. Криминалистика. Москва. Юрист, 2007.
33. Под редакцией доктора юридических наук, профессора Н.П.Яблокова. Криминалистика. Московский государственный университет имени М.В.Ломоносова, Юрист, 2005.
34. Радаев В.В., Федяева Н.В. Методика расследования преступлений, совершенных с использованием автотранспортных средств. Волгоградская академия МВД России, 2000.
35. Россинская Е.Р. Криминалистика. Москва. Закон и право, 1999.
36. Ругаков В.Ф. Халюта М.П. Предупреждение и раскрытие краж и угонов автотранспортных средств. Минск. МВД, 1992.
37. Селиванов Н.А. (отв. редактор) Справочная книга криминалиста. Москва, Норма, 2001.
38. Смагоринский Б.П., Закатов А.А. (отв.редакторы) Особенности расследования тяжких преступлений. Волгоградский юридический институт МВД России, 1995.
39. Соловьев А.В. Доказывание в досудебных стадиях уголовного процесса. Москва, 2002.
40. Шурихнов Н.Г. Расследование краж (практическое пособие). Москва, Юристь, 1999.

Analizuotų baudžiamųjų bylų sąrašas:

20-2-442-07; 20-1-1575-06; 20-1-1975-05; 65-1-197-06; 20-1-00212-08; 20-1-00525-08; 79-1-00229-07; 68-1-00474-07; 79-1-00101-08; 20-1-0035-05; ST/1097338/2007; 20-1-00002-05; 20-1-0032-08; 20-1-035-06; 20-1-0047-05; 20-1-56-06; 20-1-102-07; 20-1-124-08; 20-1-752-08; 20-1-796-07; 20-1-799-07; 20-1-888-05; 20-1-909-06; 20-1-1297-06; 20-1-202-07; 20-1-799-07; 20-1-909-06; 20-2-00245-07; 20-1-00075-07; 20-1-01045-07; 20-1-01049-07; 20-1-0368-07; 20-1-0262-07; 20-1-920-05; 20-1-694-07; 20-1-1107-06; 20-1-747-07; 20-1-628-07; 20-1-0224-07; 20-1-1107-06; 25-1-00694-05; 20-1-01404-07; 20-1-362-07; 20-1-00645-07; 20-1-01041-07; 20-1-00443-08; 26-1-0841-06; 20-1-1093-07; 20-1-01338-07; 20-1-00246-08.

SANTRAUKA

Darbas skirtas apibendrinti transporto priemonių vagysčių tyrimo metodikos ypatumus, praktikos problemas ir nustatyti jų tendencijas (perspektyvas). Transporto priemonių vagystės išlieka aktuali teisėsaugos sistemų problema ne tik Kauno apskrityje, bet ir visoje Lietuvoje bei kitose šalyse. Kasmet Europoje įvykdoma automobilių vagysčių už 15 mlrd. eurų. Tokie nusikaltimai dažniausiai būna organizuoti ir sudaro apie 30 – 40 proc. visų automobilių vagysčių Europos Sąjungoje. Transporto priemonių vagystės seniai tapo ne tik paprasta kriminaline nusikalstama veika, bet ir nelegalaus, gerai organizuoto, pelningo nusikalstamo verslo šaka. Per integracijos procesą ši nusikalstamo verslo šaka sparčiai progresuoja ir prisitaiko prie esamos situacijos. Transporto priemonių vagys neapsiriboja vien transporto priemonių vagystėmis, jie vykdo ir kitus nusikaltimus, susijusius su automobiliais, tai turto prievartavimas už pavogtą transporto priemonę, transporto priemonės registracijos dokumentų ir jos identifikacinių numerių klastojimas ir kt.

Tiriant nusikaltimus susijusius su transporto priemonių vagystėmis, keblu juos atskleisti, kadangi nėra šios rūšies nusikaltimų tyrimo metodikos. Automobilių vagys, tobulėjant šiuolaikinėms technologijoms, sparčiai „žengia“ į priekį, sugebėdami įveikti vis sudėtingesnes, net ir palydovines transporto priemonių apsaugos ir kontrolės signalizacijos sistemas.

Atliktas magistrinis darbas parodė, kad tiriant transporto priemonių vagystes vadovaujamasi bendraisiais kriminalistikos mokslo ir atskirų nusikaltimų rūšių tyrimo metodais. Pagal dabartinę situaciją mūsų šalyje tai nėra profesionalu ir tobula. Apžvelgta transporto priemonių vagysčių charakteristika kiekvienu individualiu atveju reikalauja specialios tyrimo metodikos, kuri, neretai, gali labai skirtis nuo kitų nusikaltimų tyrimo metodikų, aprašytų studijuotoje kriminalistinėje literatūroje.

Darbe, remiantis moksline literatūra, baudžiamųjų bylų analize, empirinio tyrimo metu gautais duomenimis ir asmenine patirtimi, atskleista transporto priemonių vagysčių tyrimo metodika, jos ypatumai ir kriminalistinė charakteristika.

Atsižvelgiant į gautus rezultatus, pateikti pasiūlymai. Kadangi ši problema daugialypė, todėl ir pasiūlymai adresuojami ne tik kolegoms tyrėjams, bet ir įstatymų leidėjams, automobilių gamintojams, VĮ „Regitra“, prokuratūros ir policijos padalinių vadovams bei pačiam transporto priemonės savininkui. Pasiūlymų įdiegimas praktikoje padėtų geriau apsaugoti transporto priemones nuo vagysčių, profesionaliau ir tobuliau atskleisti įvykdytas automobilių vagystes, pagerintų bendradarbiavimą tarp pareigūnų, tiriančių transporto priemonių vagystes, įgalintų centralizuotai kaupti ir analizuoti informaciją apie tokio pobūdžio nusikaltimus ne tik miesto ar apskrities, bet ir šalies mastu.

SUMMARY

This work summarizes vehicle theft investigation methodology features, practice problems, and identifies their tendencies (perspectives). Vehicle theft remains a relevant problem of the law system not only in Kaunas region but also in all Lithuania and other countries. There are enacted vehicle thefts for 15 billion. Euro in Europe every year. Such crimes are usually organized and consist of about 30 to 40 percent of all car thefts in the EU. Vehicle thefts has long been not only a simple criminal offense, but also illegal, well-organized, profitable criminal business activity. During the integration process this criminal business industry is rapidly progressing and adapts to the current situation. Vehicle thieves not only thieve vehicles, but also do other crimes related to cars, e.g. protection racket for the stolen vehicle, the forgery of vehicle registration documents and identity nubers and others.

While investigating crimes, related to vehicle thefts, it is difficult to identify them, as there are not techniques of such type of crime investigation. Car thieves, as current technologies are improving, "are moving" forward and are able to overcome the increasingly sophisticated and even satellite vehicle protection and control alarm systems.

The done master work showed that, while investigating vehicle thefts, there are followed the general forensic science, and individual types of crime investigation methods. Under the current situation in our country, this is not professional and perfect. Reviewed vehicle theft characteristics of each individual case require a special investigative methodology, which often may be very different from the other criminal investigation methodologies, described in forensic literature.

In this work, based on the scientific literature, criminal analysis, the empirical survey data and personal experience, I revealed the vehicle thefts investigation methodology, its features and characteristics of forensic science.

Considering the obtained results, I offered suggestions. As this is multifaceted problem, the offers are not only for colleagues investigators but also for the law-makers, automobile manufacturers, national enterprise „REGITRA“, prosecutors and police departments heads and also for the vehicle owner. The implementation of the offers in practice would help to protect the vehicles against thefts, and disclose the cars‘ thefts, improve cooperation between officials, investigating the theft of vehicles, enabling centrally collect and analyze information about such types of crimes not only in the city or county but also in all country.

PRIEDAI

1. Tyrėjų pasiskirstymas pagal specializaciją.

2. Išvykimai į automobilio vagystės vietą.

3. Įvykio vietoje randami pėdsakai ir nustatomi liudytojai.

4. Pėdsakai, reikalingi tyrimui, gaunami taikant neviešo pobūdžio veiklos metodus.

5. Transporto priemonių vagystes vykdo.

6. Tyrėjai gautą informaciją apie transporto priemonių vagystes kaupia.

7. Tarnybos, padedančios tirti, transporto priemonių vagystes.

8. Bendradarbiavimas tarp tyrėjų.

9. Vokietijos, Scheswig-Holstein žemės policijos padalinių, tiriančių automobilių grobimus, struktūra.

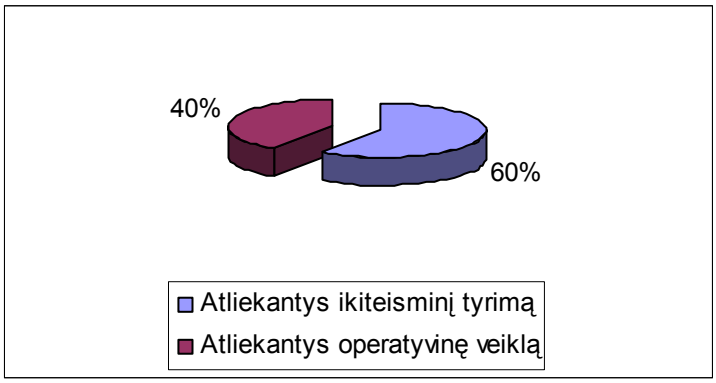
10. Baltarusijos teisėsaugos padalinių, tiriančių transporto priemonių vagystes, struktūrinė schema.

11. Rusijos teisėsaugos padalinių, tiriančių transporto priemonių vagystes, struktūrinė schema.

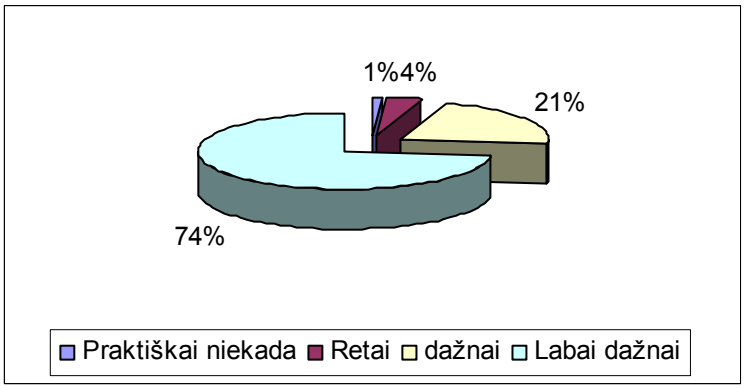
12. Kauno apskrities tyrėjų anoniminės apklausos anketų suvestinė.

13.Anoniminės apklausos anketos segtuve 114 anketų.

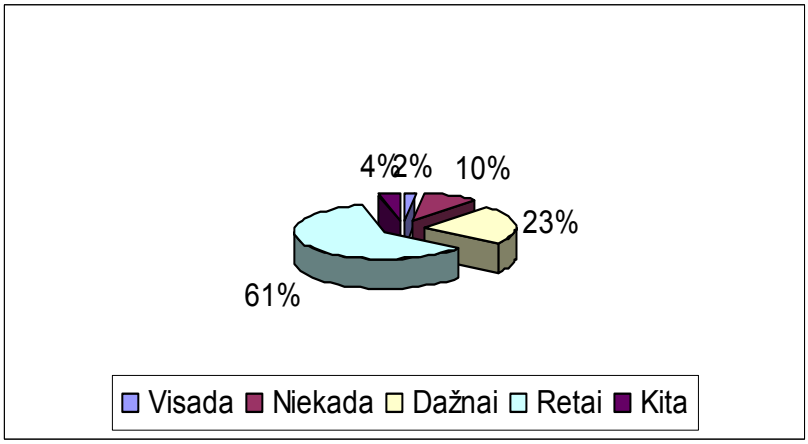
1 priedas. Tyrėjų pasiskirstymas pagal specializaciją

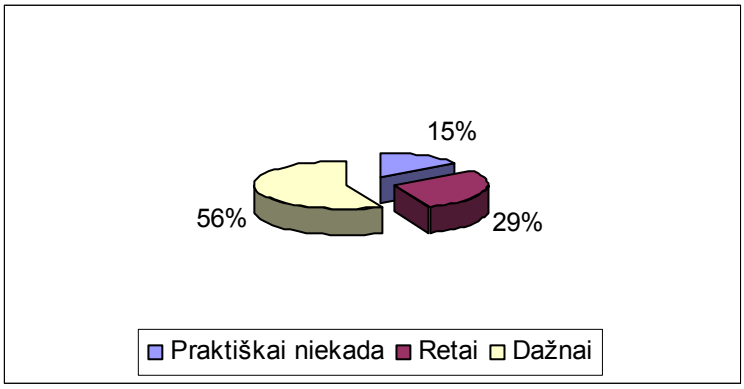
2 priedas. Išvykimai į automobilio vagystės vietą

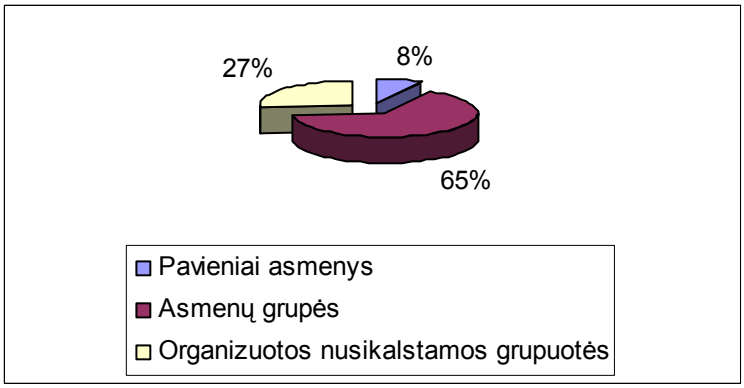
3 priedas. Įvykio vietoje randami pėdsakai ir nustatomi liudytojai

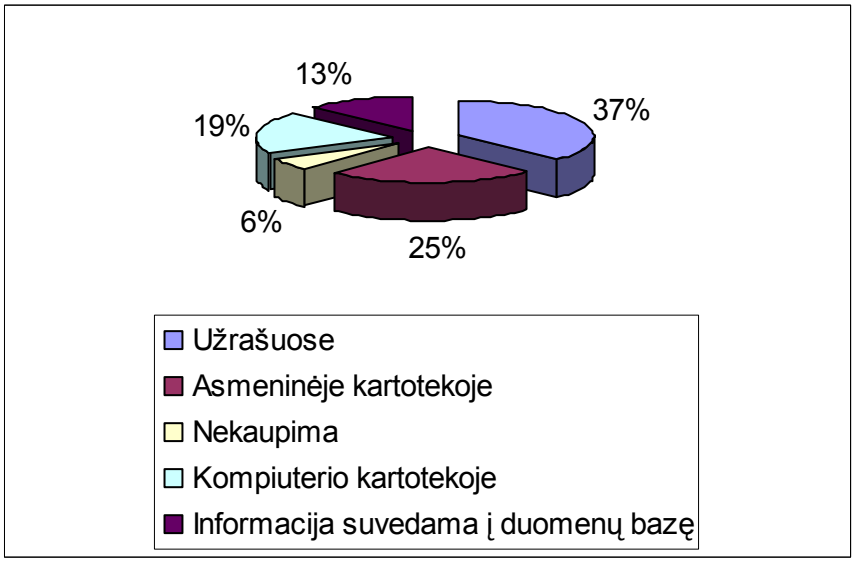
4 priedas. Pėdsakai, reikalingi tyrimui, gaunami taikant neviešo pobūdžio veiklos metodus

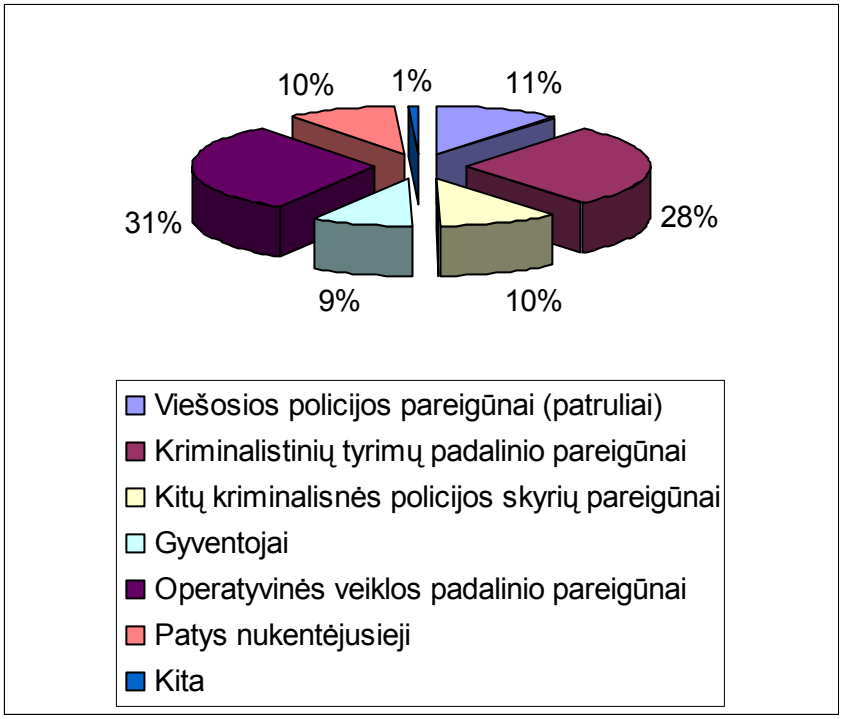
5 priedas. Transporto priemonių vagystes vykdo

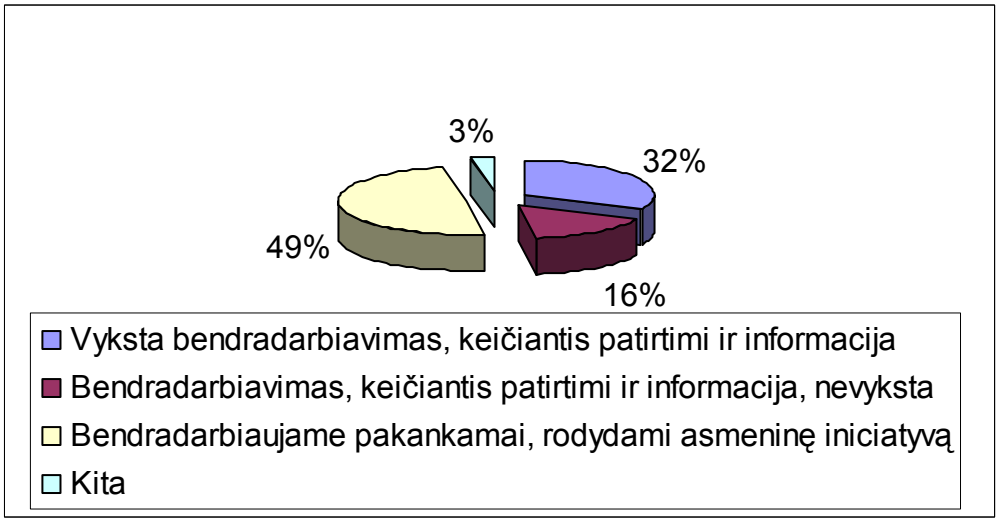
6 priedas. Tyrėjai gautą informaciją apie transporto priemonių vagystes kaupia

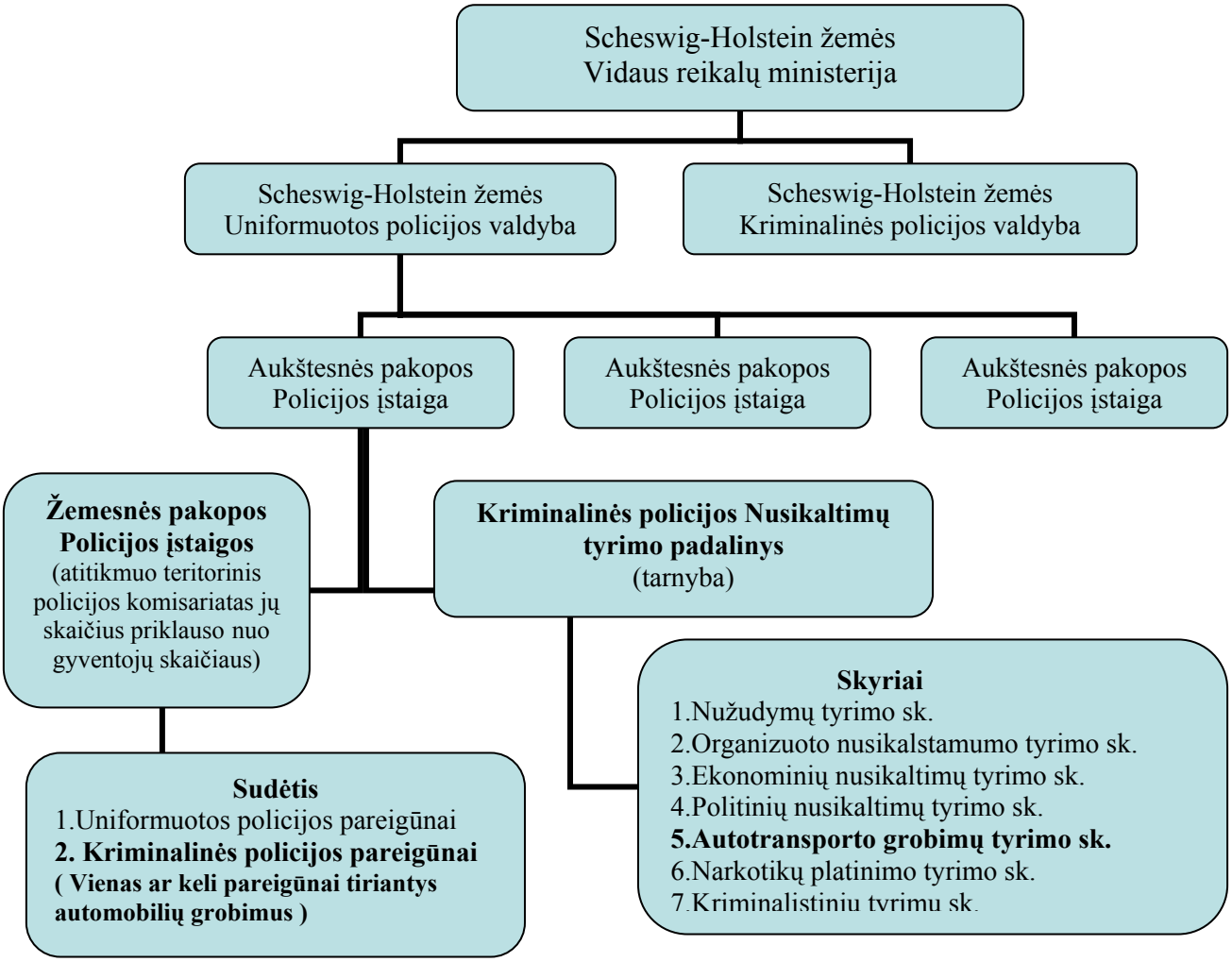
7 priedas. Tarnybos, padedančios tirti, transporto priemonių vagystes

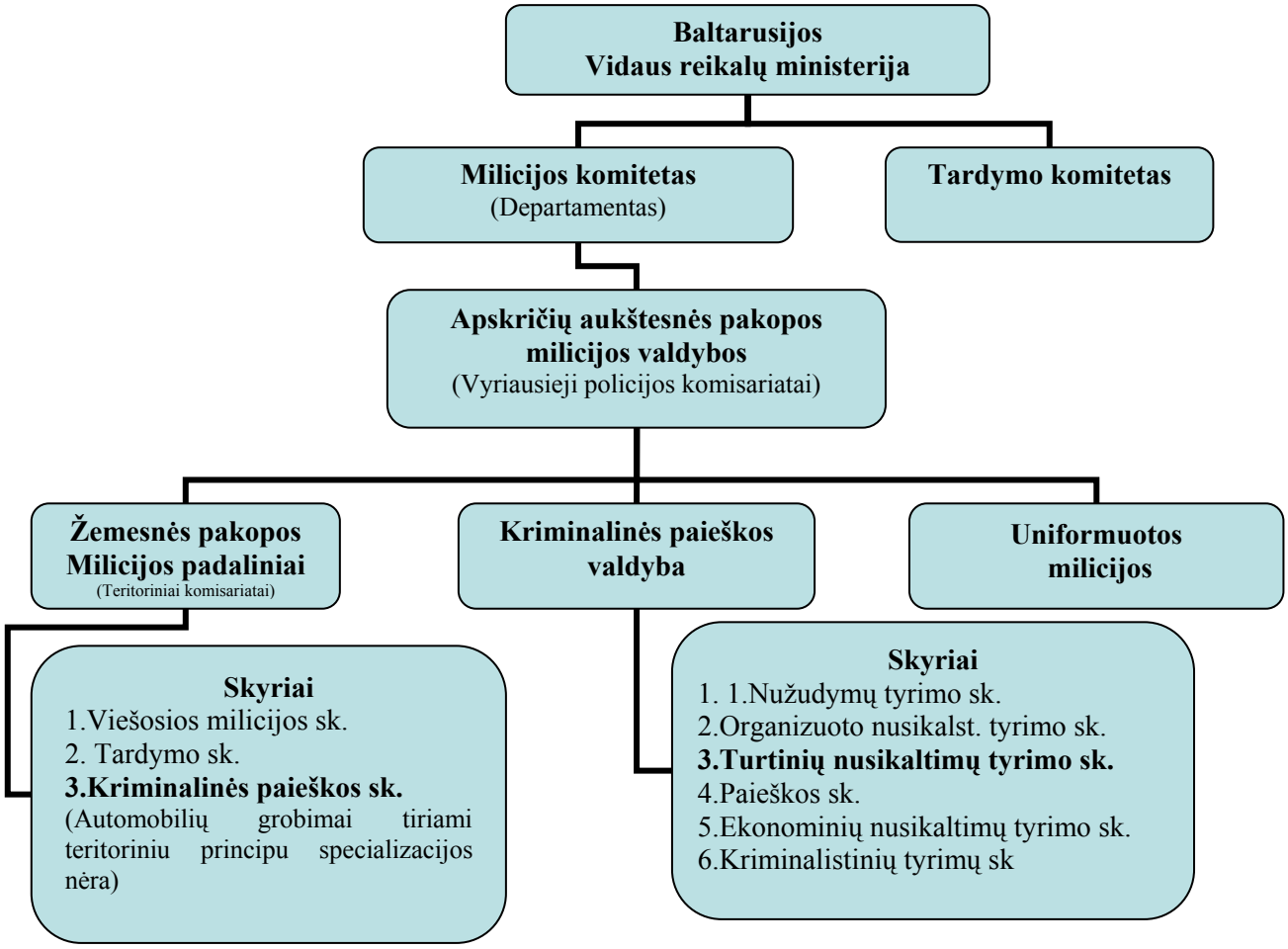
8 priedas. Bendradarbiavimas tarp tyrėjų

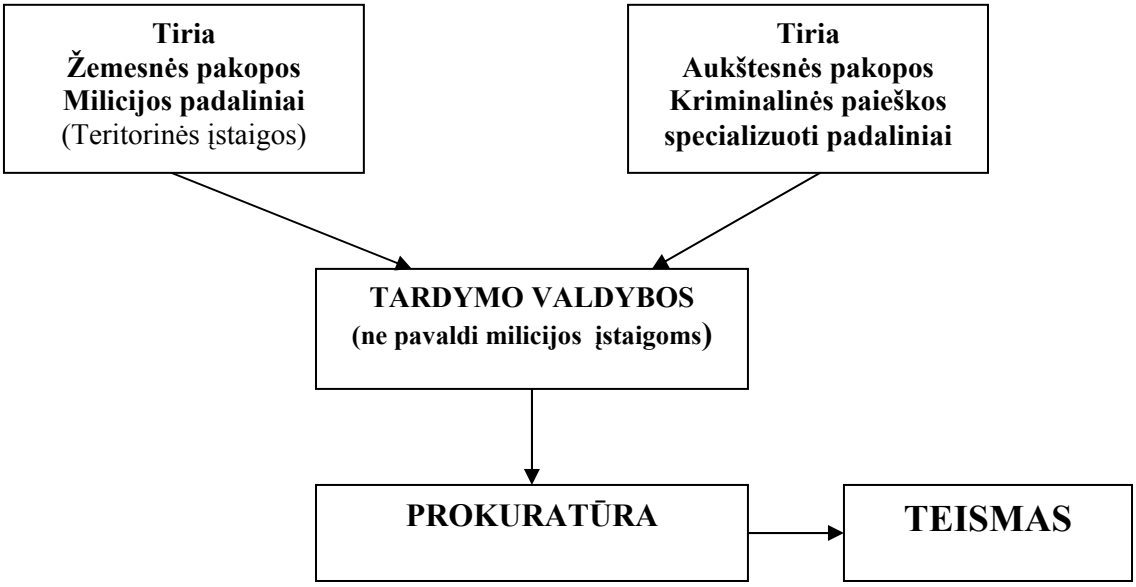
9 priedas. Vokietijos, Scheswig-Holstein žemės policijos padalinių tiriančių automobilių grobimus struktūra

10 priedas. Baltarusijos teisėsaugos padalinių, tiriančių transporto priemonių vagystes, struktūrinė schema

11 priedas. Rusijos teisėsaugos padalinių, tiriančių transporto priemonių vagystes, struktūrinė schema

12 priedas. Kauno apskrities tyrėjų anoniminės apklausos anketų suvestinė

ANONIMINĖS APKLAUSOS

ANKETŲ SUVESTINĖ

Ši anoniminė anketa sudaryta siekiant nustatyta, (ištirti) transporto priemonių vagysčių tyrimą, būklę ir problemas Kauno apskrityje.

Surinkti duomenys panaudoti apibendrinta forma rašant magistro darbą tema „Transporto priemonių vagysčių tyrimo metodika, praktikos problemos ir tobulinimo kryptys (remiantis Kauno apskrities medžiaga)“. Anketą sudarė Kauno miesto Vyriausiojo policijos komisariato Kriminalinės policijos Nusikaltimų tyrimo tarnybos Autotransporto priemonių grobimų tyrimo skyriaus tyrėja Jurgita Baltrūnienė.

Dėkoju už nuoširdžius atsakymus.

1. Jūsų darbo vieta (nurodykite policijos komisariatą)_Kauno m. VPK, Kauno r. PK, Kaišiadorių r. PK, Jonavos r. PK, Kėdainių r. PK, Raseinių r. PK, Prienų r. PK.

2. Jūs esate: Viso apklausta 114 pareigūnų.

□ moteris – 39%

□ vyras – 61%

Jūsų amžius_vidurkis 34_metai

Jūsų darbo stažas policijoje:

□ Iki 1 metų – 3%

□ Nuo 1 iki 3 metų – 6%

□ Nuo 3 iki 5 metų - 11%

□ Nuo 5 iki 10 metų – 20%

□ Nuo 10 iki 15 metų – 29%

□ Nuo 15 iki 20 metų – 34%

□ Virš 20 metų – 7%

Transporto priemonių vagystes tiriate_4_metus. (Duomenys netikslūs, nes ne visi nurodė).

3. Jūsų išsilavinimas:

□ Vidurinis – 1%

□ Spec. Vidurinis – 10%

□ Aukštasis neuniversitetinis – 16%

□ Aukštasis universitetinis neteisinis – 13%

□ Aukštasis universitetinis (teisinis) – 58%

4. Jūsų pareigos:

□ Tyrėjas – 63%

□ Vyresnysis tyrėjas – 20%

□ Vyriausias tyrėjas – 2%

□ Padalinio viršininkas – 7%

5. Jūs esate:

□ Tyrėjas atliekantis ikiteisminį tyrimą – 56%

□ Tyrėjas atliekantis operatyvinę veiklą (ir turintis teisę atlikti ikiteisminį tyrimą) – 38%

Apie transporto priemonių vagystes

6. Sugrupuokite pagal svarbą, kas Jūsų manymu vykdo transporto priemonių vagystes:

□ pavieniai asmenys ___3____

□ asmenų grupės ___1___

□ organizuotos nusikalstamos grupuotės ____2___

7. Mieste (rajone), kuriame dirbate, automobiliai vagiami turint tikslą:

	Praktiškai niekada	Retai	Dažnai	Labai dažnai
Gauti išpirką	5%	54%	28%	9%
Nuslėpti kitą nusikaltimą	38%	48%	10%	-
Suremontuoti savo automobilį	52%	25%	18%	2%
Parduoti dalimis	-	9%	62%	24%
Realizuoti užsienyje	14%	37%	38%	7%
Pasivažinėti	15%	52%	23%	6%
Kita	9%	12%	3%	2%

8. Jūsų mieste (rajone) į automobilio vagystės vietą išvyksta:

	Praktiškai niekada	Retai	Dažnai	Labai dažnai
Atsakingas pareigūnas (tyrėjas), kuris tirs šį nusikaltimą	32%	31%	17%	5%
Komisariato operatyvinė grupė	1%	4%	21%	72%
Artimiausias viešosios policijos patrulis	29%	22%	25%	8%
Komisariato operatyvinė grupė, operatyvinė grupė ar artimiausias viešosios policijos patrulis – sprendžia budėtojas pagal nusikaltimo aplinkybes	16%	20%	17%	26%
Kita (įrašyti)	9%	3%	-	-

9. Į automobilio vagystės įvykio vietą važiuojama:

(Pažymėkite tik vieną atsakymą arba įrašykite savo variantą)

□ visada – 88%

□ dažnai – 10%

□ retai - -

□ niekada - -

□ kita – 1%

10. Įvykio vietoje randami pėdsakai ir nustatomi liudytojai:

(Pažymėkite tik vieną atsakymą arba įrašykite savo variantą)

□ randami visada – 2%

□ nerandami – 10%

□ dažnai randami – 23%

□ retai surandami – 61%

□ kita – 1%

(parašykite, kokie randami įrodymai) Nebuvo

11. Įvykio vietoje pradėjus ikiteisminį tyrimą, būna surenkama tyrimo medžiaga:

(Pažymėkite tik vieną atsakymą arba įrašykite savo variantą)

□ pareiškimas ir įvykio vietos apžiūros protokolas – 17%

□ pareiškimas, įvykio vietos apžiūros protokolas, apklausiami liudytojai – 80%

□ kita – 1%

12. Ar tikslinga kad ikiteisminį tyrimą atliekantis pareigūnas, atliktų papildomą įvykio vietos apžiūrą:

(Pažymėkite tik vieną atsakymą arba įrašykite savo variantą)

□ tikslinga – 7%

□ netikslinga – 23%

□ kai kuriais atvejais tikslinga – 67%

□ kita – 1%

13. Tiriant transporto priemonių vagystes, ikiteisminiame tyrime pagrindiniai pėdsakai dažniausiai būna gaunami:

	Praktiškai niekada	Retai	Dažnai	Labai dažnai
Asmeniui prisipažinus padarius nusikaltimą	7%	45%	27%	8%
Rasti įrodymai įvykio vietoje	11%	31%	41%	13%
Atliekant ikiteisminio tyrimo metu (LR BPK), numatytus veiksmus	2%	35%	52%	3%
Gauti taikant neviešo pobūdžio veiklos metodus	3%	28%	45%	10%
Viešosios policijos pareigūnams sulaikius asmenis nusikaltimo darymo metu	7%	48%	23%	10%
Kita	5%	4%	2%	2%

14. Jūsų mieste (rajone) transporto priemonių vagystes padeda ištirti:

	Praktiškai niekada	Retai	Dažnai	Labai dažnai
Viešosios policijos pareigūnai (patruliai)	17%	57%	16%	-
Kriminalistinių tyrimų padalinio pareigūnai	9%	30%	40%	14%
Kitų kriminalinės policijos skyrių ar padalinių pareigūnai	6%	40%	32%	8%
Gyventojai	16%	58%	13%	2%
Operatyvinės veiklos padalinio pareigūnai	3%	24%	44%	17%
Patys nukentėjusieji	15%	58%	14%	3%
Kita (įrašyti)	5%	3%	1%	2%

15. Tyrimo metu gauta informacija kaupiama nepanaudota ikiteisminiam tyrimui, tačiau galinti padėti atskleisti kitus

	Praktiškai niekada	Retai	Dažnai	Labai dažnai
Užrašuose	5%	20%	45%	17%
Asmeninėje kartotekoje	14%	30%	31%	6%
Nekaupiama	27%	30%	7%	3%
Kompiuterinėje kartotekoje	11%	32%	23%	5%
Visa informacija suvedama į duomenų bazę	19%	28%	16%	11%
Kita (įrašyti)	7%	1%	1%	2%

16. Planingam ir kryptingam nusikaltimu tyrimui, naudojamas nusikaltimų analizės metodas

(Pažymėkite tik vieną atsakymą arba įrašykite savo variantą)

- □ visada – 45%
- □ retai – 26%
- □ tiriant rezonansinius nusikaltimus – 24%
- □ kita – 2%

17. Nusikaltimų analizei ir tyrimų planavimui naudojatės:

	To mes neturime	Praktiškai niekada	Retai	Dažnai	Labai dažnai
Savo užrašais	6%	10%	17%	39%	13%
Įvykių suvestinėmis	1%	5%	19%	46%	16%
Savo įsitikinimais ir nuojauta	2%	10%	19%	44%	4%
Asmenine kartoteka	13%	4%	24%	36%	3%
Turima kompiuterine kartoteka	8%	4%	24%	34%	10%
Operatyviniais duomenis	2%	2%	9%	41%	29%
Kita (įrašyti)	2%	1%	1%	2%	3%

18. Ar organizuojamos bendros darbo priemonės su Viešąja policija, Jūsų nuomone, daro įtaką transporto priemonių vagysčių <u>ištyrimui ar jų skaičiaus mažėjimui:</u>

- □ Taip – 40%
- □ Ne – 7%
- □ Tik iš dalies – 46%
- □ Kita – 4%

19. Ar pakankamai bendradarbiauja skirtingų miestų (rajonų) tyrėjai, tiriantys transporto priemonių vagystes, keisdamiesi patirtimi ir informacija:

(pažymėkite tik vieną atsakymą arba įrašykite savo variantą)

- □ Vyksta bendradarbiavimas, keičiantis patirtimi ir informacija – 30%
- □ Bendradarbiavimas, keičiantis patirtimi ir informacija, nevyksta – 15%
- □ Bendradarbiaujame pakankamai, rodydami asmeninę iniciatyvą – 46%
- □ Kita – 3%

20. Skirtingų miestų (rajonų) tyrėjų, atliekančių transporto priemonių vagysčių tyrimus, didesnis bendradarbiavimas keičiantis patirtimi ir informacija prisidėtų prie šių nusikaltimų mažinimo ir tyrimų gerinimo:

(pažymėkite tik vieną atsakymą arba įrašykite savo variantą)

- □ Naudos būtų – 90%
- □ Naudos nebūtų – 5%
- □ Kita - 3%

21. Tirti transporto priemonių vagystes jūs pradedate:

	Praktiškai niekada	Retai	Dažnai	Labai dažnai
Tikrinu nukentėjusiojo asmenybę	2%	17%	57%	14%
Bendrauju su nukentėjusiuoju, norėdamas gauti daugiau informacijos apie nusikaltimą	-	2%	46%	45%
Tikrinu anksčiau teistus asmenis	3%	32%	42%	16%
Analizuoju tokių automobilių ankstesnes vagystes ir bandau rasti sutapimų	4%	21%	49%	17%
Važiuoju tikrinti naudotų automobilių detalių parduotuvių	13%	31%	38%	10%
Kalbuosi su bendradarbiais, siekdamas gauti papildomos informacijos	2%	9%	62%	18%
Važiuoju papildomai apžiūrėti įvykio vietą, bandant surasti ir apklausti liudininkus	8%	33%	45%	8%
Skambinuosi kolegoms į kitus policijos komisariatus ir teiraujuosi apie analogiškus nusikaltimus	11%	38%	36%	7%
Bendrauju su slaptais bendradarbiais	23%	10%	35%	16%
Gilinuosi į atliekamus operatyvinius tyrimus, tikslu nustatyti, ar sekti asmenys nesusiję su tiriamu įvykiu	7%	8%	26%	6%
Kita	3%	2%	-	-

22. Kokiais įrodymais remdamiesi pateikiate įtarimus asmeniui, įvykdžiusiam automobilio vagystę (es):

	Praktiškai niekada	Retai	Dažnai	Labai dažnai
Pokalbiais telefonu	19%	32%	26%	6%
Naudojant procesinės prievartos priemonės pagal LR BPK (laikinas sulaikymas,krata, poėmis, elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolė,slaptas sekimas)	1%	14%	57%	16%
Mikrodalelių tyrimo išvada	6%	27%	41%	14%
Fonoskopinės (balso) tyrimo išvada	26%	45%	12%	2%
DNR ekspertizės aktu	5%	24%	42%	14%
Daktiloskopinės (pirštų atspaudų) tyrimo išvada	2%	14%	50%	19%
Elektroninės informacijos duomenų pagrindu	15%	33%	30%	2%
Atpažinimo protokolo pagrindu	4%	21%	47%	12%
kita	4%	2%	2%	2%

23. Jūsų mieste (rajone) automobilių vagysčių tyrimas organizuojamas:

- □ tiria vienas tyrėjas – 38%
- □ tiria grupė tyrėjų – 12%
- □ tiria specializuotas padalinys – 14%
- □ nėra atsakingų pareigūnų atliekančių ikiteisminius tyrimus – 23%
- □ kita – 6% (Duomenys netikslūs)

24. Ar pritariate teiginiams:

	Nepritariu	Iš dalies pritariu	Pritariu	Neturiu nuomonės
Darbo vertinimas pagal išaiškinimo procentą skatina dirbtinę konkurenciją tarp policijos padalinių (dirbama dėl didesnio išaiškinimo procento, o ne dėl visuomenės lūkesčių pateisinimo)	19%	38%	36%	1%
Specialiai automobilių grobimus tiriantiems tyrėjams sukurta kompiuterinė duomenų kaupimo ir apdorojimo (analizės) sistema palengvintų darbą ir leistų atsirasti bendriems standartams, kaupiant informaciją	1%	9%	84%	1%
Tyrėjo komandiravimas į kito miesto (rajono) analogišką tyrimo padalinį leistų įgyti daugiau patirties, pagerėtų bendravimas tarp padalinių	11%	44%	36%	2%
Operatyvinės veiklos įstatymas atitinka šių dienų poreikius ir netrukdo atlikti tyrimą	13%	46%	30%	5%
Taupant resursus, darbas turi būti koncentruojamas į perspektyvius tyrimus	18%	32%	40%	2%
Viešosios policijos pareigūnai (patruliai), sustabdę patikrinimui automobilį, nesutikrina kėbulo identifikacinių numerių su dokumentais	9%	22%	59%	5%
Aktyvesnis bendradarbiavimas tarp skirtingų miestų padalinių, padėtų išaiškinti daugiau nusikaltimų, sulaikyti mobilių nusikalstamų grupių veikiančių įvairiuose miestuose	1%	20%	73%	2%
Operatyvinės veiklos metodais gaunamos informacijos pagrindu atskleidžiama dauguma šios rūšies nusikaltimų	2%	31%	60%	2%
LR BPK numatytų procesinės prievartos priemonėmis atskleidžiama dauguma šios rūšies nusikaltimų	12%	34%	22%	3%

25. Išvardinkite, Jūsų manymu, didžiausias kliūtis, trukdančias veiksmingesniam transporto priemonių vagysčių tyrimui

□ didelis darbo krūvis – 65%

□ teisinio pobūdžio (netinkama pareigūnų kvalifikacija, nusikaltimų kvalifikavimo problemos, baudžiamojo įstatymo taikymo problemos ir t.t.) – 24%

□ pareigūnų įgūdžių trūkumas - 36%

□ pareigūnų abejingumas – 25%

□ piliečių abejingumas – 75%

□ įtariamųjų nuolatinis tobulėjimas – 66%

□ prastas techninis - materialinis aprūpinimas (išvardinti ko reikėtų) _____ 25%

□ kita – 4%

_____

(nurodykite)

_____

25. Išvardinkite ką, Jūsų manymu, reikėtų pakeisti organizuojant tyrimą, kad būtų efektyviau atliekami transporto priemonių vagysčių tyrimai:

□ plėsti specializuotus padalinius – 56%

□ organizuoti specializuotus mokymus – 49%

□ rengti rekomendacijas – 41%

□ skatinti pareigūnų motyvaciją – 60%

□ tyrėjus tiriančius transporto priemonių vagystes neapkrauti su automobilių tyrimu nesusijusiais darbais – 64%

□ kita – 4%

Dėkoju už atsakymus